

בעזרת ה' יתברך

קונטרס

אחות קטנה

אודות

הכלה שנחטפה על ידי הרשויות
באמצע מעמד החופה
מה נעשה לאחותינו ביום שידובר בה

כולל

דברי חכמים

שאלות ותשובות מכתבים ומאמרים חקרי הלכות ובירורי דינים
העומדים על הפרק ובהם דברים הנוגעים למעשה
ומהם אשר חנני השי"ת ברוב חסדו וטובו

□ □ □

חובר ונערך בעזהשי"ת מאתי

חיים רוטר

מח"ס שו"ת שערי חיים ודומ"ץ

בן לא"א מו"ר הגאון רבי אהרן ישעי' שליט"א

מח"ס שערי אהרן

פעיה"ת אלעד

תש"פ לפ"ק

בעזרת ה' יתברך

קונטרס

אחות קטנה

אודות

הכלה שנחטפה על ידי הרשויות

באמצע מעמד החופה

מה נעשה לאחותינו ביום שידובר בה

כולל

דברי חכמים

שאלות ותשובות מכתבים ומאמרים חקרי הלכות ובירורי דינים

העומדים על הפרק ובהם דברים הנוגעים למעשה

ומהם אשר חנני השי"ת ברוב חסדו וטובו

□ □ □

חובר ונערך בעזהשי"ת מאתי

חיים רוטר

מח"ס שו"ת שערי חיים ודומ"ץ

בן לא"א מו"ר הגאון רבי אהרן ישעי' שליט"א

מח"ס שערי אהרן

פעיה"ת אלעד

תש"פ לפ"ק

תוכן הענינים

דברים אחדים.....	1.
סימן א. פסק הלכה: אודות הכלה שנחטפה ע"י הרשויות באמצע מעמד החופה דחיישין לקידושין וצריכה גט.....	2.
הרב הגאון רבי משה ברנדסדורפר שליט"א גאב"ד היכל הוראה	[מיום ב' טבת]
סימן ב. מכתב תשובה בענין הנ"ל:.....	3.
הגאון רבי אשר ויס שליט"א גאב"ד דרכי תורה	[מוריה, ניסן תשע"ט]
סימן ג. מכתב תגובה בענין הנ"ל:.....	4.
להגאון רבי אשר ויס שליט"א גאב"ד דרכי תורה	[מיום ה' י"ז סיון]
סימן ד. מכתב שני: תגובה למכתב הנ"ל:.....	5.
הגאון רבי אשר ויס שליט"א גאב"ד דרכי תורה	[מיום י"ז אב]
החלטה: על ביטול עיכוב הנישואין שהוצע על ידם:.....	6.
ביה"ד הרבני	[מיום ג' אלול]
פסק דין: להתירם להנשא לכל אדם ללא צורך בגט לחומרא:.....	7.
ביה"ד הרבני	[מיום ח' אלול]
סימן ה. נימוקים לפסק הדין:.....	8.
ביה"ד הרבני	[מיום ח' אלול]
סימן ו. מכתב תשובה:.....	9.
מענה לנימוקי פסה"ד שע"י ביה"ד הרבני	[מיום י"ז אלול]
נספח: סימן ז. בענין טהרת ומעלת היוחסין.....	10.

ניתן להשיג על פי הכתובת

חיים רוטר

רחוב חוני המעגל 20 אלעד

טלפון: 03-9097648

ניתנת הרשות לכל מאן דבעי להדפיס ולהפיץ קונטרס זה

לחלקו ביעקב ולהפיצו בישראל

דברים אחדים

בס"ד עשרת ימי תשובה דשנת תש"פ

הקונטרס הזה אחות קטנה אשר הנני נותן לפניכם היום, הינו בדבר "פרשת הכלה החטופה" שהתרחשה בירח כסלו שנת ה' תשע"ט וממשיכה להעסיק את הרבנים הגאונים יושבי על מדין וגורמת לזעזוע רב בקרב אנשי ירושלים [תמצית הפרשה והעסק ביש שבעקבותיה לפי הסדר הכרונולוגי תחזה עיני הקורא למישרים להלן בריש סימן ו'].

והנה בשלהי שנת תשע"ט, יצאו הרבנים הגאונים חברי ביה"ד האזורי ירושלים דע"י הרבנות הראשית בפס"ד שהיא מותרת לכל העולם בלי קבלת גט... וכ"ז בגיבוי גאון גדול אחד שליט"א ובנוסף לזאת כתבו במפורש, שהם אינם רואים לנכון לטרוח למצות את הברור, דאולי הכלה נחטפה לאחר נתינת הטבעת... ומכיון שבעניוטי כלה זו אסורה לכל העולם חוץ מן הבחור החתן... אם לא שיתן לה גט פיטורין כדת וכדין, וגם אז היא תהיה אסורה לכהן, ראיתי חובה לנפשי לבוא בקונטרס זה להסיר מכשול חמור זה דעון אשת איש, ואף שידוע אני מיעוט ערכי ובודאי מול הרה"ג הנ"ל אולם קיי"ל דבאיסורא אין חכמה ותבונה ואין עצה לנגד ה', ובפרט שאין אני בזה אלא כיהודה ועוד לקרא לפס"ד של הגאון רבי משה ברנדסדורפר שליט"א שיצא בזה לאיסור וכפי שכבר כתב בספרו היכל הוראה (ח"ה הוראה קנ"א).

בנוסף לכל הנ"ל בעניוטי התחמקות דייני הרבנות שיש בידם את האמצעים החוקיים מלמצות את ברור העובדות ובפרט בנושא כה חמור, היא חמורה לאין ערוך, וידועים דברי הגר"א על המימרא בסנהדרין (ז' ע"ב) דרש ר' יאשיה וכו' "דינו לבקר" וכו'.

ועל הכל כעובדא דידן היה בימי הישועות יעקב ז"ל וס"ל בפשיטות לאיסור, ואין בדורינו מי שיכול להתיר בנושא כה חמור נגד הוראתו המפורשת של הגאון בעל הישועות יעקב ז"ל ולא יועילו בזה כל שערי תירוצים וחילוקים, למודים על האמת, ואצפה לתשובה שלימה במהרה, ומודים דרבנן היינו שבחייהו, והאמת והשלו' אהבו.

מנאי הכותב לכבוד ה' יתברך ותורתו הקדושה

איסקופה הנדרסת עבד לעבדי ה'

חיים רוטר

סימן א פסק הלכה

אודות הכלה שנחטפה ע"י הרשויות באמצע מעמד החופה, אם חוששין לקידושין וצריכה גט

בס"ד, יום ב' ט' טבת תשע"ט לפ"ק

בבי מדרשא היכל הוראה ירושת"ו

לכבוד הרה"ח ... שליט"א פניה"ק ירושלים ת"ו

על דבר שאלתך בענין מקרה ביש שאירע עם בתך
הצעירה ... תחי', אשר ללא ידיעתך העמידו
אותה תחת החופה בסתר ובהיחבא באשמורת
הבוקר של יום השישי בשבוע (כ"ב כסלו
תשע"ט) על גג בנין ברח' שמואל הנביא 38
פניה"ק ירושלים ת"ו, בחופה נכחו זוגתך תחי'
(אם הכלה) ומנין מצומצם ובהם העדים ומסדר
הקידושין, ותוך כדי מעמד החופה והקידושין,
הגיעו אנשי הרשויות והוציאו את בתך הכלה
מחופתה עם בגדי כלולותיה ולקחו אותה למקום
סתר כדי להפרידה מן החתן.
וכעת אתה נבוכ מאד, מאחר והינך חושש שמא
בתך נחשבת לאשת איש, כי לטענת הצד השני
[אלו שארגנו את מעמד החופה] הגיעו שלוחי
הרשויות למקום ממש כרגע קט בטרם נתן החתן
את הטבעת על יד הכלה, אולם אתה אינך יודע

אם אפשר לסמוך על דבריהם שלא היו כאן
קידושין, שהרי מכיון שבתך הכלה שתחי' היא
צעירה לימים בת י"ג שנים ואילו החתן בן ט"ו
שנים, אפשר שרק מחמת מורא מהרשויות אמרו
שעדיין לא היו קידושין בפועל, שהרי על פי חוקי
השלטונות אסור להשיא בגיל צעיר, ואם עדיין
לא היתה נתינת טבעת הקידושין אין עילה
לרשויות לתבוע אותם על שעברו על החוק.
ועל כן אתה חושש שמא הוצאת הכלה מחופתה
היה באמת לאחר מעשה הקידושין שהחתן נתן
את הטבעת לכלה, [וכמו כן יצא קול שהרשויות
הגיעו למקום לאחר נתינת הטבעת ליד הכלה,
אולם אין הדבר ברור], ומעתה אתה חושש שמא
במשך הזמן ישתכח המעשה וכשיגדלו בני הזוג
לא יחושו למעשה הקידושין הראשון שהיה

בצעירותם ועלולים לבוא לידי מכשול של אשת איש לעלמא ח"ו ה"י עכת"ד.

והנה מחמת חומר הענין פניתי אל אבי החתן לשמוע ממנו היאך היו הדברים, ובתחילה אמר לי שהרשויות הגיעו ברגע האחרון לפני נתינת הטבעת, ואחר שנשאתי ונתתי היאך היה המעשה ואמרתי לו שבדבר זה יש כמה שאלות חמורות וא"א לקבוע בנקל שלא היה כאן מעשה קידושין, אמר לי שבאמת גם הוא עצמו לא היה במעמד הקידושין ואינו יודע מה היה שם וכל מה שאמר לי הוא על פי מה ששמע מאחרים, וע"כ אינו יכול לומר בבירור אם היתה נתינת טבעת אם לא.

ובאמת שיסוד שאלה זו סובב בפשטות אם יש לצד השני נאמנות אם לא, ובפרט שלא היו שם כי אם מנין מצומצם שאי אפשר לשמוע מהם כלום, וכולם שם אנשי סוד וממלאים פיהם מים, והעובדא מוטלת בספק, ואין לומר שיש לכלה חזקת פנויה מאחר שאין אנו יודעים מי היו העדי הקידושין, זה אינו, דודאי לא גרע מקול שנפסק להלכה בשו"ע (אהע"ז סי' מו סעי' א) וז"ל: פנויה שיצא עליה קול שנתקדשה היום לפלוני

בעיר זו חוששין לה והרי היא ספק מקודשת, אע"פ שאין שם ראיה ברורה וכל קול שלא הוחזק בב"ד אין חוששין לו. וכיצד הוא הקול שהוחזק זו בו שהיא מקודשת כגון שבאו ב' עדים והעידו שראו הנרות דולקות ומטה מוצעת ובני אדם נכנסים ויוצאים ונשים שמחות וכו'. ע"כ.

ובנידו"ד הרי אף שאלו שהיו בפועל שם במעמד החופה עצמו ממלאים פיה מים ואינם מגלים מאומה ובודאי שלא יבואו להעיד בבית דין, מ"מ יש לנו עדים על זה שעמדו וצפו מקרוב על המתרחש נכמו שאמר לי אבי הכלה, שהוא ועוד כמה אברכים שהיו עמו, ראו שאנשים נכנסים ויוצאים ושמחים שם, ומשם ראו מזמוטי חתן וכלה] ובפרט שאח"כ כשחקרו אותו הרשויות ראה את בתו כשהיא לבושה בגדי כלולות.

ואף דאכתי לא הוחזק הקול בב"ד, והרמ"א שם בסעיף ב' כתב, דמה דחיישינן לקלא הוא דוקא כשהוחזק הקול בב"ד, אולם בהמשך דבריו שם כתב וז"ל: אם לא במקום שיש חששא טובה שנתקדשה אז לא בעינן הוחזק בב"ד. ע"כ. ובנידו"ד הרי הוחזקה במעשה שהכניסוה לחופה

כשהיא לבושה בבגדי כלולותיה יחד עם החתן דודאי לשם נישואין עבדו לה, ולעשות מעשה כזה כולי האי פשוט, וברור אין לך חזקה גדולה מזו. ועיין בביאור הגר"א (שם סק"ו) דאפילו אמתלא לא מהני שסוקלין ושורפין על החזקות כמבואר בשו"ע (יו"ד סי' קפה סעי' ג), וכן מצינו לגבי פנויה שהולכת עם מטפחת או פאה, מחזקין שהיא נשואה כי בד"כ לא עושים מעשה גדול כ"כ כחבישת מטפחת וכדו' לפנויה, ואם היא הולכת כך ע"כ שהיא נשואה, והיא צריכה להוכיח שהיא פנויה, וכ"ש כאן שהלכה עם בגדי כלולותיה ברור לנו שהיא נשואה מלבד אם תביא ראיה והוכחה ברורה שהיא עדיין פנויה, ועיין באוצה"פ (סי' יט) מש"כ בזה באריכות.

עכ"פ יוצא לנו מכל האמור שמדי ספק קידושין ודאי לא יצאה וצריכה גט מספק, ויותר מזה נלענ"ד דבאמת אף אם נאמין שהרשויות לקחו את הכלה מחופתה עוד קודם שנתן החתן את הטבעת לכלה, מ"מ נראה לענ"ד דאכתי יש לחוש לקידושין אלו עפ"י שיטת רבינו חננאל דס"ל דיש לחוש לדעת רב הונא במס' קידושין (ה

ע"א), שסבר דחופה לבד קונה והיא ספק מקודשת וצריכה לקבל גט מספק. וכן נפסק להלכה בטור ובשו"ע (אהע"ז סימן כו סעי' ב) ואף שהמחבר כתב דברי ר"ח בשם יש אומרים, מ"מ הרי מבואר בפוסקים שכן הוא דעת השו"ע להלכה שצריכה גט מספק. וכן הוא להדיא בדברי הלבוש (אבה"ע שם) וז"ל: לפיכך המכניס אשה לחופה בלא קידושין הרי זו ספק מקודשת. ע"כ. ועיין עוד בערוך השולחן (אהע"ז סי' כו סעי' טו) וז"ל: חופה בלא קידושין אינן כקידושין כן הסכימו רוב רבותינו ואפילו היא טהורה, דיותר משלשה קנינים לא מצינו באשה, וכן משמע מריהטא דסוגיית הש"ס ריש קידושין, אמנם יש מרבותינו שכתבו דהוי ספיקא דדינא וצריכה גט מספק וכן פסקו בטור ושו"ע, ולכן אם קיבלה קידושין מאחר צריכה גט משניהם, עכ"ל. הרי לנו להדיא דכן פסק השו"ע הלכה למעשה דדינה של אשה זו שהיא צריכה גט מספק, [ועיין עוד באוצר הפוסקים סימן כו סעי' ב, מה שהאריך בענין זה שיש לחוש לשיטת הר"ח משום חומר אשת איש].

והנה באמת לכאורה יש מקום להשיג על דברינו כאן, על פי דברי הגרע"א בשו"ת (תנינא סי' נה), שנשאל אודות קול שיצא על אחד שקידש אשה בשענקהויז (בית מרזח) שאמרו לו אנשים ליצנים שיש כאן אשה ממקום אחר שרוצה לינשא לו וראה אותה מוכנסת לנישואין והתרצה לה, אך לא ראה פניה והלך לחופה וקדשה בטבעת שאינה שלו במתנה על מנת להחזיר, והאשה טוענת שהכל היה בשחוק וליצנות והיא לא קיבלה ממנו טבעת לשם קידושין.

ואחר שהוא דן בארוכה אודות קידושי שחוק הוא כותב, דמה שכתב השואל דיש לחוש לפוסקים דחופה קונה, זה אינו רק באומר הרי את מקודשת לי בחופה זו אבל בלא אומר לא, ובפרט עתה דכו"ע מקדשין תחת החופה בטבעת, הרי דמסתמא אין מקדשין בחופה ומעולם לא שמענו דאם אחר כיסוי הינומא או כשעומדים בחופה אם חוזרים דיצטרכו גט. עכ"ד לעניננו. חזינן להדיא דבנדון דידן, כיון שהחתן רצה לקדשה בטבעת, ודאי כל עוד שלא היתה נתינת הטבעת, לא חיישינן לקנין החופה.

אולם באמת נדון דידן שאני, כי כל מה שכתב רעק"א הוא דוקא באופן שהכל הוא תלוי בדעת החתן דאמרינן דלא נתכוין לקנות אלא בנתינת הטבעת ובפרט דחזינן בשאלת רעק"א שלקח הטבעת במתנה על מנת להחזיר, דהיינו שזה עיקר חפצו ורצונו לקדשה בטבעת דוקא ולא במידי אחרינא, אבל בנדון דידן הרי החתן ודאי רוצה לקנות בכל מידי דמקני כי רוצה לקדש אשה זו עכשיו, ומה שכתב הרעק"א: 'מעולם לא ראינו וכו'" כוונתו דוקא כשהכל תלוי בדעת הבעל, לא כן בנדון דידן שכוונת הבעל ודאי היתה לקנות בכל מידי דמקני, דהרי מה שלא יצא לפועל נתינת הטבעת היה רק בשביל שאחרים לקחו הכלה משם, והחתן לא חזר בו מכוונתו לקדש האשה. ואדרבה אם נאמר שגם בנדון דידן לא רצה החתן לקדש רק בנתינת הטבעת, מאן יימר לן כשבאו לקחת ממנו את הכלה ולמנוע ממנו את נתינת הטבעת לא עלה במחשבתו שתתקדש לו בחופה, ובפרט בזמנינו שאומרים לחתן קודם החופה שיכוין שיחולו הקידושיין בכ"א המועיל (הינומא, חופה, קידושין, ייחוד), ובאופן זה שפיר יש לומר

דחפץ גם בקנין החופה, ומעתה הדרינן להלכתא דהוה ספק קידושין וצריכה גט מספק.

ואף דנחלקו הפוסקים מה הוא חופה, ולכאורה היה מקום לומר דלסוברים שחופה היינו יחוד, וא"כ בנ"ד שלא היה יחוד בודאי אין כאן קנין חופה, מ"מ זה אינו, שהרי כבר כתב הרמ"א בשו"ע (אבה"ע סי' נה סעי' א) דהמנהג פשוט עכשיו לקרות חופה מקום שמכניסין יריעה פרוסה על גבי כלונסות ומכניסין תחתיה החתן והכלה ברבים וכו', ואח"כ מוליכין אותה לביתו ע"כ. הרי לנו שבעצם כאשר נכנסו תחת הכלונסאות של החופה, היינו לדעת הרמ"א קנין חופה, וזה בודאי היה בנדון דידן, כי אף לשיטתם שעדיין לא היתה נתינת הטבעת, אך כולם מודים שסילקוה מתחת כלונסאות החופה.

יתירה מכך מצאנו בחזו"א (אהע"ז סי' סג סקי"ז) שהביא דברי הגר"א (סי' נה סק"ט), ותורף דבריו דענין החופה הוא לעשות מעשה המורה שיצאה מרשות הראשון לרשות הבעל, ולכן גם אם קובעים החופה בחצר שלה נמי מועיל, הואיל והסכימו שעל ידי זה תחשב לנשואה לבעלה,

עכת"ד. ומעתה בנדון דידן שהיתה חופה ומזמוטי חתן וכלה ככל הנהוג היום בסדר החופה עד נתינת הטבעת (לשיטת צד החתן) שפיר יש לחוש לקנין החופה.

ולפי"ז אפשר דבנדון דידן גם הרעק"א יודה דסגי בקנין החופה לבד, דהא כל מה שכתב רעק"א דצריך שיאמר שהיא מקודשת לו בחופה זו, הוא באופן שלא היתה גמירות דעת מוחלטת של החתן אם רוצה לקדשה אם לא, לא כן בנדון דידן שהחתן גמר בדעתו לקדשה, ודאי דדעתו לקדשה בכל אופן המועיל [אלא שאחרים מנעו ממנו נתינת הטבעת] ולאסור הכלה עכ"פ מספק.

[ובאמת מה שכתב רע"א דאין לחוש לפוסקים דחופה קונה, שזה מועיל רק באומר הרי את מקודשת לי בחופה זו אבל בלא אומר לא, יש לדון בדבריו הק' דהנה מצינו בשו"ע (או"ח סי' ס סעי' ד) שהביא המחבר המחלוקת אם מצוות צריכות כונה או לא, וכתב המשנ"ב (שם סק"י) וז"ל: ודע עוד דכתב החיי אדם בכלל ס"ח, דמה דמצריכין ליה לחזור ולעשות המצוה, היינו במקום שיש לתלות שעשייה הראשונה לא היתה

דהיינו גם בחופה, ואף אם לא יאמר להדיא שמקדשה בחופה זו. ואפשר דרעק"א כתב דבריו אלו רק לסניף בעלמא ולא לעיקר הדין, שהרי בתשובתו דן שם בעיקר על קידושי שחוק].

ומה שטען חכם אחד דסוף סוף הוה ספק ספיקא, ספק אם בכלל היתה נתינת טבעת אם לא, ועל הצד שלא היתה נתינת טבעת שמא קידשה בחופה שהוא גופא ספק, שהרי בזה נחלקו הפוסקים אם חופה קונה אם לא, וזה אינו: א) כי עצם הדבר אם אמרינן ספק ספיקא באשת איש אינו מוסכם אצל כל הפוסקים משום חומר אשת איש. ב) דספק ספיקא דנידון דידן אינו ספק ספיקא המתהפך, וכלל הוא בכללי הס"ס דכשאינן הס"ס מתהפך אינו נחשב לס"ס. ג) ספק אחד הוא בגוף המעשה וספק השני הוא בפלוגתא. ד) שהספק אם היתה נתינת הטבעת אינו נחשב ספק שהרי אין הוא ספק לכל העולם כי אלו המניין אנשים שהיו יחד עם החתן והכלה במעמד החופה יודעים מה שהיה רק מחמת שהם אנשי סוד ואינם רוצים לגלות מה היה שם (וכמו שכתבנו למעלה), לכן הם שומרים זאת בסוד,

לשם מצוה כגון בתקיעות שהיתה להתלמד או בק"ש שהיתה דרך לימודו וכדומה, אבל אם קורא ק"ש כדרך שאנו קורין בסדר התפילה וכן שאכל מצה או תקע ונטל לולב אע"פ שלא כיון לצאת יצא שהרי משום זה עושה כדי לצאת אעפ"י שאינו מכוין עכ"ל החי"א. ר"ל היכא שמוכח לפי הענין שעשייתו היא כדי לצאת אע"פ שלא כיון בפירוש יצא עכ"ל המשנ"ב.

ובביאור הלכה שם (ד"ה וכן הלכה) הוסיף דמקור דבריו הם מהירושלמי (פסחים פ"י) גבי היה עובר אחורי בית הכנסת ושמע קול שופר או קול מגילה וכו' הדא דתימא בשעובר אבל בעומד חזקה כיון, עכ"ד הירושלמי. ופירש בביאור הלכה דברי הירושלמי דדוקא אם עומד אחורי בית הכנסת סתמא לאו למצוה כיון, אבל אם עומד בתוך ביהכנ"ס ושומע קול שופר מסתמא עומד לשם כונה עכ"ל הביאור הלכה.

הרי דבנדון דידן שהחתן עומד תחת החופה ורוצה לקדש את הכלה, ודאי לא גרע ממי שעומד בתוך בית הכנסת בסתמא דעומד לשם כונה ולקדש את האשה בכל מידי שיכול לקדשה

מעשה אין זה ספק אלא חסרון ידיעה וגם לא לכל העולם. ועיין עוד בכללי ספק ספיקא להש"ך ביו"ד סימן ק"י.

והעולה מדברינו בנדון שאלתך אודות מעמדה האישי של בתך הצעירה ... תחי' בודאי פשוט הדבר שהיא בחזקת אשת איש או על כל פנים ספק אשת איש ואסורה לכל עד שתקבל גט פיטורין מהחתן הנ"ל שעמדה עמו תחת החופה

לשם חופה וקידושין, ומה שאתה חושש שמא ישתכח הדבר וכשתגדל בתך תנשא לאחר, אין הכי נמי דלזה ודאי יש לחוש שהרי אינה מותרת לאחר אלא לאחר שתקבל גט מן הראשון. וכן אחרי שתקבל גיטה אסורה לכהן. ויהי רצון שיצילנו השי"ת ממכשולים בשאלות חמורות שבחמורות ספק א"א אכ"ר.

משה ברנרדסדארפער

סימן ב מכתב תשובה בענין הנ"ל

כבוד ידיד נפשי

הגאון הגדול והמפורסם

ר' משה ברנרדסדארפער שליט"א

מגדולי הפוסקים בירושלים עיה"ק

קיבלתי לנכון את התשובה ששלח אלי על ידי תלמידי הרב יונתן דורפמן שערך מעכ"ת במעשה הביש שניסו להשיא ילדה בת י"ג שנים עם בחור צעיר וכאשר התכנסו החוגגים בחשאי המשטרה פרצה למקום החופה ופיזרה את המעמד ועצרה רבים מן הנוכחים ובכללם את הכלה. ואבי הכלה שלא היה נוכח במקום נפשו בשאלתו האם בתו הקטנה צריכה גט. חלק מהנוכחים מעידים שהמעמד פוזר לפני שהספיק החתן לקדש את הכלה, אך לכו נוקפו שמא יש לחשוש שמא מעידים הם כך מחשש שייעצרו על ידי השלטונות.

ומעלת כבוד תורתו פסק דודאי צריך לחשוש לקידושין ולהצריך גט פיטורין, ולדעתי הענייה אין הדבר כן ואין להצריכה גט, ואבאר בקצרה פרשתא דא.

הנה עיקר דברי כבוד תורתו מבוססים על שני יסודות:

א. מה שהוחזקה אשת איש בהיותה לבושה בגדי כלולות ונרות דולקים ובני אדם

נכנסים ויוצאים ונשים שמחות, וכמבואר באהע"ז (סימן מ"ו ס"א).

ב. אף אם נניח שלא נתקדשה עדיין מ"מ יש לחשוש דחופה קונה וכמבואר באהע"ז (סימן כ"ו ס"ב).

ואבאר את הנלענ"ד בשתי נקודות אלה.

א. הן הלכה פשוטה היא דסוקלים על החזקות (קידושין פ' ע"א) וחזקה זו היא הגדולה מכל החזקות ודנינן מכוחה אף דיני נפשות, אך אף זו פשיטא לן דאין זה אלא כאשר הנהגת האדם מוכיחה בעליל ובודאות את היותם איש ואשתו, נדה, שאר בשר וכדומה, אך אם אין ההנהגה מוכיחה בהכרח את שורש הענין פשוט שאין בזה חזקה כלל וכלל.

ומע"כ הביא את לשון השו"ע (סימן מ"ו א'): "פנויה שיצא עליה קול שנתקדשה היום לפלוני בעיר זו, חוששין לה והרי היא ספק מקודשת, אף על פי שאין שם ראייה ברורה, וכל קול שלא הוחזק בב"ד, אין חוששין לו. וכיצד הוא הקול הוחזק זו בו שהיא מקודשת, כגון שבאו ב' עדים והעידו שראו הנרות דולקות, ומטות מוצעות, ובני אדם נכנסים ויוצאים".

אכן בהמשך אותו הסעיף בשו"ע כתוב:

"ונשים שמחות לה ואומרות: נתקדשה פלונית היום. אבל אם שמעו אותן אומרות: פלונית נתקדשה היום, אין חוששין לה, שמא נזדמנו לקדש ולא נתקדשה".

הרי לן להדיא דאין עצם החגיגה חזקה כלל אלא אם כן יצא קול שנתקדשה, ובנידון דידן ודאי לא יצא קול שנתקדשה, אלא אדרבה הנוכחים מעידים שכל האירוע פוזרה טרם הספיקו לקדש ומהיכי תיתי לחשוש נגד המפורש בשו"ע.

ועוד כתב הרמ"א (שם ס"ב):

"ואין חוששין לקול, אלא כשהוחזק בבית דין שבית דין חקרו בדבר ושמעו שיש ממשות בקול, כמו שנתבאר, אבל כל זמן שלא הוחזק בבית דין לא, אם לא במקום שיש חזקה טובה שנתקדשה, אז לא בעינן הוחזק בבית דין (מהרי"ק שורש פ"ז). ויש בזה לבית דין לחזור (ולדקדק) אחר הקול, כדי לברר אם יש בו ממשות (ב"י בשם התשב"ץ ובשם הרשב"א)".

והנה בנידון דידן ברור ופשוט ששום בית דין לא חקר ולא שמע שיש ממשות בקול. ומה שכתב מעת"ר שבנידון דידן יש חזקה טובה שנתקדשה משום שלבשה בגדי כלולות, תמה אני דהלא כבר מבואר בשו"ע שאין בזה שום חזקה כיון שאפשר שנזדמנה לקדש ולא נתקדשה.

הרי דאף שנזדמנו לקדש ואין לנו כל עילה להניח שלא נתקדשה אין כאן לא חזקה ולא קול כיון שאפשר שלא נתקדשה קל וחומר בנידון דידן דידעינן שהמטרה פיזרה את הנוכחים ולא ידענו אם לפני הקידושין או לאחריה שאין כאן לא חזקה ולא קול וכל כה"ג יש להחזיקה בחזקה פנויה.

אמנם כדי לצאת מידי כל חשש וספק וספק ספיקא דאיסור אשת איש החמור יש להושיב בי"ד ולגבות עדות מן הנוכחים, ובודאי יבינו את חומרת הענין ונחיצותו, וע"י עדים כשרים תתברר האמת לאמיתה. אך כל עוד לא נתבררו הדברים, יש להעמידה בחזקת פנויה, ובפרט כאשר הנוכחים מעידים שלא הספיק החתן לקדשה.

ובמה שכתב לחשוש לדעת הר"ח דהלכה כרב הונא שחופה קונה, הנה כתב בשו"ע אהע"ז (סימן כ"ו ס"ב):

"אם הכניס אשה לחופה, אינה מתקדשת בכך. וי"א שהוא ספק".

הרי לן שסתם דאין חופה קונה ושוב הביא יש אומרים דחופה קונה וידוע בכללי הפסיקה דבסתם ויש אומרים הלכה כשיטה קמאי, אלא שיש מן הפוסקים שהחמירו להצריכה גט משום חומרא דאשת איש, כן כתב הלבוש (שם סעיף ב') וכן הוא בערוך השלחן (שם סט"ו).

אך כבר הביא כת"ר את דברי הגרעק"א (שו"ת תניינא סימן נ"ה) דאין זה אלא במי שהתכוון לקדש בחופה, אבל המכוון לקדש בטבעת כדרכו של עולם ובסוף לא קידשה אין חוששין לקידושין אף שהכניסה לחופה. ודבריו ברורים ופשוטים ואין מקום לפקפק בהם כלל, דלעולם אין קידושין אלא מדעת המקדש והמקודשת ולא התכוונו אלה אלא לקידושי כסף בטבעת כדרכו של עולם.

ויתירה מזו כתב הגרעק"א דאין חוששין לקידושי חופה אלא באומר "הרי את מקודשת לי בחופה זו" אבל לא חיישין לקידושי חופה אם לא פירש שזה כוונתו, "ומעולם לא שמענו דאם אחר כיסוי הינומא או כשעומדים בחופה אם חוזרים דיצטרכו גט", עי"ש.

ובאמת נראה יתירא מזו דאף אם חופה קונה אין זה אלא בעיקר חופה דהיינו ייחוד או הכנסה לביתו דהיינו חדר הייחוד, אבל בחופה שנהוג לקדש תחתיו כבר ביארתי במקום אחר דאין זה עיקר חופה כלל אלא מנהג בעלמא וכדמשמע מלשון הרמ"א שם, ולכולי עלמא אינה קונה.

ומה שהביא מדברי הרמ"א (סימן נ"ה ס"א) דמנהג פשוט עכשיו שקורין לפריסת יריעה על גבי כלונסות חופה ומכניסין תחתיה את החתן והכלה, ולמד מזה שלדעת הרמ"א חופה זו קונה, אין זה כוונת הרמ"א כלל, ולא כתב אלא שלזה קורין חופה אבל אין חופה זו קונה כלל.

וכדי להבין את עומק הכונה אעתיק את לשון הרמ"א:

"הגה: ויש אומרים דחופה אינה יחוד, אלא כל שהביאה החתן לביתו לשם נישואין (כ"כ הר"ן בשי"א ריש כתובות). ויש אומרים שהחופה היא שפורסין סודר על ראשם בשעת הברכה (הב"י הביאו). ויש אומרים דחופה בתולה משיצאה בהינומא, ואלמנה, משנתייחדו (תוספות פ"ק דיומא). והמנהג פשוט עכשיו לקרות חופה מקום שמכניסים שם יריעה פרוסה על גבי כלונסות,

מתכוין לקדשה בחופה, וכיון שברור ופשוט שלא התכוין לקדשה בחופה אין כאן קידושין כלל. ומה שרצה לומר דלא מיירי הגרעק"א אלא במה שתלוי בדעתו וחזר בו, תמה אני הלא הגרעק"א לא מיירי בחזר בו כלל אלא במי שקידש את אשתו בטבעת שאינה שלו במתנה ע"מ להחזיר, ולמה לא נחוש גם שם דבסתמא ידע שאין אשה מקודשת בטבעת שאינה שלו ובמתנה ע"מ להחזיר, וגמר לקדש בחופה, ונחוש גם שאם היה יודע שאינה מקודשת בטבעת היה רוצה לקדש בחופה, אלא ע"כ דבכל ענין ואופן אמרינן דכל שלא נתכוין להדיא ולא אמר הרי את מקודשת לי בחופה זו אינה מקודשת בחופה, ואף בני"ד נראה כן.

ועד כאן לא כתבו התוס' בכתובות (כ"ג ע"א ד"ה תרוייהו) דבספק קידושין לא מוקמינן אחזקה פנויה אלא בזרק לה קידושין ספר קרוב לו ספק קרוב לה "דכיון דודאי זרק לה הקדושין לית לן למימר אוקמה אחזקה להתירה לכתחילה". ומפורש בדבריהם דאין זה אלא משום שברור שעשה בה מעשה קידושין וזרק לה קידושיה, ואין הספק אלא בענין תוקף הקידושין, אבל בספק אם נתקדשה לכו"ע אזלינן בתר חזקת פנויה. וכן מבואר במקומות רבים בראשונים ובפוסקים, וכז"פ.

אך מכיון שמדובר בעניין מן החמורות שבתורה יש להשתדל בכל דרך למצות את הבירור ולהזמין את כל העדים הכשרים שהשתתפו במעמד

ומכניסים תחתיה החתן והכלה ברבים, ומקדשה שם ומברכין שם ברכת אירוסין ונישואין, ואחר כך מוליכים אותם לבית ואוכלים ביחד במקום צנוע, וזהו החופה הנוהגת עכשיו. ועיין לקמן סי' ס"ב סע' ט' וסימן ס"א.

וכוונתו דאף שנהגו לקרות חופה למה שפורסין יריעה מעל החתן והכלה, מכל מקום החופה הנוהגת היא כל המבואר בדבריו דהיינו גם מה שמוליכה למקום צנוע ואוכלין ביחד. ונראה עוד דכל דברי הרמ"א אינם אלא לגבי חופה נישואין, אבל חופה דחוששין לה לקידושין אינה אלא עיקר חופה דהיינו ייחוד והכנסה לביתו, וכ"ז ברור לענ"ד.

ומה שכתב דעד כאן לא כתב הגאון רעק"א דאם כיוון לקדש בטבעת אינו קונה בחופה, אלא בחתן שהתחרט ולא קידש בכסף, אבל בנידון דידן שהוא רצה לקדשה ודאי דרוצה הוא לקדשה גם בחופה ובכל דרך, ועוד כתב דיש לחשוש דכאשר באו השלטונות וביטלו את המעמד מסתמא התכוין לקדשה בחופה, ובפרט שהמנהג שאומרים לחתן שיתכוין לקדשה בכל הדרכים וגם בחופה.

לא ירדתי לסוף דעתו, הלא סברת הגאון רעק"א ברורה ופשוטה, כל המקדש אשה תחת חופתה אינו מתכוין לקדשה אלא בטבעת בלבד, ואין הקידושין אלא על ידי כונה ברורה ומפורשת ולא מהני בזה אנן סהדי דאילו היה יודע... היה

החופה ויעידו בפני בי"ד כדת וכדין מה ראו עיניהם, ולא אאמין שאיש אשר יראת ה' נוגעת ללבו ישקר ח"ו או אף ימנע מלהעיד בענין כ"כ חמור מסיבה כלשהי.

ומה שכתב שנוהגין לומר לחתן שיתכוין לקדשה בכל דרך אף בחופה, מנהג זה לא ידעתי ולא שמעתי ולא ראיתי בשום מקום, ומעולם לא חזינן לרבנן קשישאי שיאמרו לחתן שעליו לקדש את אשתו בחופה.

סוף דבר, הלא כל שיטה זו דחופה קונה בקידושין היא דעת יחיד שאין הלכה כמותו, ואף אם נחוש לה אין זה אלא בחופת ייחוד ולא בחופה הנהוג בזמנינו, ואף אם נחוש גם לזה אין זה אלא במי שמתכוין להדיא לקדש בחופה וכדברי הגאון רעק"א.

ועוד כתב בסו"ד בשם חכם אחד להקל בזה משום ספק ספיקא, ספק אם הספיק לקדש בטבעת, ואף אם לא קידש בטבעת ספק אם חופה קונה, ודחה דבריו מכמה טעמים, לא הבנתי כלל, דלא ספק ספיקא לקולא יש כאן אלא ס"ס לחומרא, דאם קידש בכסף הרי אשת איש היא,

ואף אם לא הספיק לקדש בכסף שמא נתקדשה בחופה, ובס"ס לחומרא מחמירין כשם שמקילין בס"ס לקולא.

אך באמת אין בזה ספק ספיקא כלל כמבואר לעיל, דאין צד להחמיר משום חופה, וכל עוד לא ידענו שקידשה בכסף מוקמינן לה אחזקת פנויה, בפרט כאשר הנוכחים שהם כשרים לעדות העידו שלא נתקדשה ומהי"ת להחמיר בזה.

ועוד כתב כת"ר לדמות נידון דידן למה שכתב החיי אדם (כלל ס"ח ס"ט) והביאו המשנה ברורה (סימן ס' סק"י), דכל דמוכחא מילתא דמכוין לשם מצוה יצא, והוא הדין בנידון דידן דברור שהוא מתכוין לקדש.

אך באמת אין הנידון דומה לראיה, דכונת החיי אדם ברורה ופשוטה דכל שברור שסיבת עשיית הדברים משום מצוה היא כגון בקרא קר"ש בסדר התפילה הרי יש כאן כונת המצוה במלואה, משא"כ בנידון דידן שלא עלה על דעתו כלל לקדש בחופה, וכ"ז ברור. (ובעיקר דברי החיי אדם הארכתי במנחת אשר כללי המצוות סימן י' אות י"ג).

בידידות עמוקה ובהוקרה מרובה
אשר וייס

סימן ג מכתב תגובה בענין הנ"ל ❖ ❖ ❖

בס"ד יום ה' לסדר שלח תשע"ט

להו"כ הגאון הגדול המפורסם לשו"ת מרא דכולא תלמודא פה מפיך מרגליות מרביץ תורה והוראה לעדרי עדריס לתורתו הכל תאבים רבי אשר ויס שליט"א גאב"ד "דרכי תורה" מח"ס "מנחת אשר" אחדשה"ט כראוי וכנכון לערכו הרם ונישא מתוך דרך ארץ רבה.

(ב) והנה על אף שלכאורה ע"פ דין מחמת זה היא עדיין בחזקת היתר ושמועות אלו עדיין אינן אוסרות אותה וכדמבואר בשו"ע (סי' מ"ו סעיף א'), וכפי שכ' כ"ת לדייק.

אולם יתכן בהחלט שנידון דידן שאני, דהנה בשו"ת יד יוסף, (דייטש, 1874, ח"א סי' ל"ה) דן בדבר מעשה, כעין נידון דידן ממש, שנחטף חתן מהחופה על ידי אנשי מלחמה, ואין שום ידיעה ממנו, ויש שם עד אחד שמעיד שהחטיפה היתה תיכף בתחילת החופה קודם שבירך המסדר ברכות אירוסין וקודם הקידושין, ועל זה הוא מביא מכתב תשובה שכתב לו הגאון רבי יעקב אורנשטיין ז"ל אב"ד לבוב [הלא הוא הגאון בעל הישועות יעקב], מתאריך "ה' ניצבים תקצ"ה לפ"ק לבוב", ושם כתב דבענין נאמנות עד אחד בדבר שבערוה ולא איתחזיק איסורא, כתב בשו"ת מיימוני דהיכי דלפי הדברי העד לא הייתה מעולם אסורה נאמן העד אף בדבר שבערוה, וכן כתב בתשובת מהרי"ק שורש ע"ב, ומוסיף הגאון בעל הישועות יעקב וזה לשונו: "ואני כתבתי דהיכי דיש חזקת פנויה אלא

(א) ראיתי את מה שכתב פאר מעכ"ת במענה לתשובת הגר"מ ברנדסדורפר שליט"א גאב"ד "היכל הוראה" [בספרו היכל הוראה חלק ה' הוראה קנ"א], אודות הכלה שנחטפה ע"י הרשויות באמצע מעמד החופה, אם חוששין לקידושין.

ומכיון שבעניוטי עלול לצאת תקלה מתשובת פמעכ"ת ועלולים להתיר מחמת זה א"א לעלמא ח"ו, לא ראיתי מנוס מלבוא בזה לפני כ"ת (עי' שבועות ל' ע"ב) ועם פאר מעכ"ת הסליחה ואם טעיתי איתי תלין משוגגתי.

והנה בטרם אבוא לדון עם פאר מעלת כ"ת כדרכה של תורה חובה עלי לציין שנפל אי דיוק במש"כ כ"ת ד"חלק מהנוכחים מעידים שהמעמד פוזר לפני שהחתן הספיק לקדש את הכלה" דמשפט זה לא נכתב במכתבו של הגרמ"ב שליט"א, אלא דאנו לא יודעים [עד כה] כלל מי השתתף מהגברים במעמד החופה חוץ מהחתן, ושמועות התהלכו לב' הצדדים דהיינו די"א שהמעמד פוזר לפני נתינת הטבעת וי"א לאחר נתינת הטבעת.

דאיתרע ע"י לידת ספק כזה נאמן עד אחד לבטל הספק שאנו מסופקים בדבר על ידי לידת הספק, וממילא אמרין להתיר מצד חזקת פנויה ואמרין דלא נאסרה מעולם ואין כאן דבר שבערוה כלל ע"כ.

ומבואר דעת הישועות יעקב דלולי עדותו של העד אחד שהעיד שנחטפה קודם נתינת הטבעת, הייתה אסורה מספק אשת איש, וגם על זה גופא לא פשיטא ליה שנאמן עד אחד בדבר שבערוה, ויעויין שם שמצרף גם את דברי האשה שאומרת שלא היו קידושין ואין לפנינו מי שמכחשה.

ג) ולכאורה דבריו תמוהין, דמהיכי תיתי לומר דספק זה מריע את החזקת היתר, ורק ע"א יכול לבטל את הריעותא [ואז אמרין דהיא בחזקת פנויה ולא נאסרה], דהלא מפורש בשו"ע שגם אם באו ב' עדים והעידו שראו הנרות דולקות ומטות מוצעות ובני אדם נכנסים ויוצאים ונשים שמחות ואומרות פלונית תתקדש היום אין חוששין לה "שמא נזדמנו לקדש ולא נתקדשה", ע"כ בשו"ע. הרי לן מפורש דלא איתרע החזקת היתר עד שיאמרו "שנתקדשה פלונית" וא"כ מדוע חשש הישועות יעקב בספק זה דנחטף החתן מחופתו עושה ריעותא, ורק ע"א נאמן לבטל את הריעותא.

ובהכרח צ"ל דס"ל דכל דינו של השו"ע הוא בדווקא במקום שיש חשש שמא החתן או הכלה חזרו בהם מרצונם לינשא אחד לשני ולכן כל זמן

שאין קול שנתקדשה בפועל אין היא נאסרת, אולם כשברצונם לינשא זה לזה, והדבר הופרע ע"י גורם חיצוני זה יוצר ספק בחזקת פנויה, אמנם לא כל כך חזק שע"א אינו יכול לבטלו, ועי' בכתובות (כג ע"א) בתוד"ה תרוייהו וכו' בתירוצם השני דס"ל דבמקום שהיו נרות דולקות ומטות מוצעות שהיה עומד לקדשה, וע"א אומר נתקדשה וע"א אומר לא נתקדשה, בטלה החזקת היתר שלה, דהיינו אפילו שהספק הוא אם נעשה בה מעשה קידושין בכלל.

ד) ושוב ראיתי דדעת הישועות יעקב, דבגמרא גיטין (פט ע"א) מיירי שראו נרות דולקות וכו' אולם לא ראו שנכנסה לחופה, ובזה אנו סומכים על הנשים ולכן צריך שיאמרו "נתקדשה פלונית" ולא מהני שאומרות "פלונית תתקדש היום" דשמא נזדמנו לקדש ולא נתקדשה, וכן הוא בשו"ע, אולם בנידון דידן שאנו יודעים שנכנסה לחופה שאני. וז"ל הישועות יעקב "וכאן בנ"ד אשה זו יש לה חזקת פנויה רק שנולד בה ריעותא שנכנסה לחופה ודרך העולם שמקדשין בעת החופה" עכ"ל, הרי שפתיו ברור מללו דעל ידי "שנכנסה לחופה" בטל ממנה חזקת פנויה, [ועי"ש שמצרף את אמירת האשה לעד אחד שלא היה קידושין, דאין כאן חזקה שלא להאמינה].

ועל כן פשוט בנידו"ד שראו אותם שנכנסו לחופה, ובזה הרי הכל מודים, והמשטרה חטפה

צריך לחשוש ולהחרים על מי שיודע עדות שיבוא ויעיד.

(ו) ואגב יש להעיר באותו ענין דבשו"ע (חו"מ סי' ט"ז סע"ג) פסק דבע"ד האומר שיש לו עדות ואינו יודע ביד מי, חייב הדיין להחרים על מי שיודע לו עדות. וביאר רבינו הגר"א ז"ל (סק"ו) טעמא משום שצריך להפריש היודע עדות מאיסור אם לא יגיד. וזה רק על סמך אמירת הבע"ד, כ"ש הכא אם נראה שיש מקום לחשוש לאיסור א"א החמור שצריך לעשות כל טצדקי בעולם לברר העניין לאשוורו, ובפרט שהיו כאן עדים מוכנים להעיד על סידור חו"ק, ויש יכולת להגיע אליהם.

וביותר דבמהרשד"ם (אהע"ז סימן ד') כתב דאם יש עדים שיודעים האמת ואם נתיר המעשה יש לחשוש שאח"כ יבואו ויעידו לאוסרה צריך לחשוש אפי' לקול שלא הוחזק בב"ד, ועיי"ש שנראה שסייע דבריו מדברי הריב"ש דלעיל, ועוד כתב שם חומרא גדולה בענין קול שלא הוחזק עיי"ש והביאו כנה"ג סי' מ"ו. אשר לפי דבריו בנידון דידן שהיו עשרות נוכחים אנשים ונשים, בוודאי שאסור להתיר אפילו בקול שלא הוחזק בבית דין.

(ז) והנה להלכה ולמעשה אין אחר דברי רבינו הישועות יעקב ולא כלום, שהעולה מדבריו להדיא בנידו"ד דבכה"ג שנחטף אחר שנכנסו לחופה ורק ספק אם הייתה נתינת טבעת, דאבדה

את הכלה מתוך החופה שבטלה ממנה החזקת פנויה, אע"ג שאין אנו יודעים כלל אם היה מעשה קידושין, והיא אסורה משום ספק א"א.

(ח) והנה כל זה לעיקר ההלכה, אבל גם בלא זה הלא הכא עדים מזומנים לפנינו, וכשאבי הכלה פנה לבית הדין הרבני לדעת את מעמדה ההלכתי של בתו, אין ספק שבית הדין מחויב לברר את מה שנעשה שם, ואינו יכול להתעלם מן המציאות, וליצור מצב של ספק במציאות כאילו שאינה ניתנת לבירור ועל פי זה להכריע בדינה לקולא, ופשוט. וכמוש"כ פאמעכ"ת שליט"א שצריך לברר האמת והמציאות.

וכן כתב הרמ"א (סימן מ"ו סעי' ב') שצריך הבית דין "לחזור ולדקדק אחר הקול אם יש בו ממשות", והיינו אף אם הקול הוחזק בבית דין וצריכה גט חייבים לדקדק אחריו, וכל שכן בקול שעדיין לא הוחזק שיש חשש היתר אשת איש לעלמא, ומשמע בריב"ש (סי' קכ"ג) דהיכא שהעדים נמצאים בעיר מחויבים לחשוש אף אם לא הוחזק הקול בב"ד, ואך כשאין נמצאים בעיר אז אפי' נמצאים במקום קרוב אין חוששים כל שלא הוחזק בב"ד אחר שעכשיו א"א לברר, וגם ע"ז כתב הרמ"א (בד"מ הובא בבאר היטב) דהוא תלוי בירא"ש של הדיינים, והיינו דאם לפי יראת הדיינים מן השי"ת נראים הדברים שיש לחשוש לקידושין אז אפילו שלא הוחזק הקול בבית דין

חזקת היתר דפנויה, ולולי העדות דע"א שהחטיפה הייתה קודם נתינת הטבעת הייתה אסורה מספק. וכדבארנו לעיל דעתו ז"ל, דכפיה"נ ס"ל שכל מש"כ השו"ע (מהגמ' ורמב"ם) שצריך לשמוע שיאמרו "פלוגית נתקדשה לפלוגי היום" ולא סגי שאמרו "פלוגית מתקדשת היום", הוא דוקא היכא שלולי דבריהם לא הי' לנו מקום לחשוש שנתקדשה ומה שגורם את חשש הקידושין הוא אמירתם נתקדשה, ובזה יש קפידא שנשמע שאמרו שנתקדשה ובלא זה אין לזה תוקף של קול. אבל בחופה שהיא מעמד של קידושין שדרך לקדש בחופה, הרי אפילו בלא שום אמירה דידהו חיישינן שמא נתקדשה כבר, דהוא כמו רגלים לדבר שעל ידי זה איתרע חזקת פנויה דידה. ובפרט בנידון דידן [וכדלהלן] שנגבתה עדות בבית דין שהיה מעמד החופה כעשרים דקות עד הגעת המשטרה, הרי חזקה גדולה היא שנתקדשה כבר, ואין צריך לפנים שהאשה הזאת אסורה לעלמא, עד שיתברר העניין לאשורו.

(ח) ועי' ישוע"י (אעה"ז סי' מ"ו סק"ב) מש"כ בטעמא דבעינן שיאמר הקול שלפלוגי נתקדשה, ומשמע שם כמש"כ דענין הקול תלוי לפי הענין בכל דבר לגופו.

עוד ראיתי צורך לכתוב לכ"ת שקבוצה זו עושה כל מעשיה בסתר, וגם לאחר הנישואין הם לא עושים פעולות חיצוניות שיהיה אפשר לזהות

אותם כנשואים כך שהבעל אינו הולך בטלית גדול, והאשה היא הלא מכוסה מכף רגל ועד ראש כך שלא ניתן בכלל לזהותה [וגם אינן עונדות את טבעת הקידושין, שקרוביהן לא ידעו שהם כבר נישאו, וכל זאת בגלל המבנה החשאי של הקבוצה], ולכן בית הדין צריך לחקור אותם היטב היטב, שהם מאוד חוששים מהרשויות בגלל שזו עבירה חוקית. (ועי' בש"ך חו"מ סי' ט"ו סק"ה וכ"ה בסמ"ע סק"ג).

(ט) והנה הגרמ"ב שליט"א חושש בזה לקידושי חופה, ובפרט כפי צורת הקידושין המקובלת בישוב הישן, ופאר מעכ"ת דחה את דבריו בתכלית, וחילי' דכ"ת הוא מדברי הגרעק"א ז"ל, וע"כ נייתי ספר ונחזה בעזרת השי"ת.

בשו"ת הגרעק"א (תניינא סימן נ"ה) כתב וז"ל "ומ"ש מעכ"ת דיש לחוש להפוסקים דסברי דחופה קונה, זה אינו רק באומר הרי את מקודשת לי בחופה זו, אבל בלא אומר לא, ובפרט עתה דכ"ע מקדשי תחת החופה בטבעת הרי דמסתמא אין מקדשין בחופה, ו"מעולם לא שמענו" דאם אחר כיסוי הינומא או כשעומדים בחופה אם חוזרים יצטרכו גט" וכו', עכ"ל.

ומדבריו אלו מוכיח כ"ת דאין לחוש בניד"ד לקידושי חופה, דהלא בודאי לא אמר החתן "הרי את מקודשת לי" בחופה.

איברא דאדרבה דבהמשך דבריו שם כתב עוד, וז"ל: "דאם מקדש תחת החופה בכסף פחות

קידושיה ולא פירש, הרי היא מקודשת, וכדאיתא בקידושין (ו' ע"א) וכן הוא להלכה בשו"ע (סי' כ"ז סעיף א') ועי' באבי עזרי (פ"ג מהל' אישות ה"ב).

וביותר דלא ברירא כלל מלשון השולחן ערוך דבחופה מיבעי כלל "אמירה", ועי' באוצה"פ שם.

(י) והנה לאחר שראינו שגם לדעת הגרעק"א יש מצב שאפשר לקנות בקנין חופה מבלי לומר הרי את מקודשת לי בחופה זו, יל"ע טובא מה כוונתו במש"כ ו"מעולם לא שמענו" דאם אחר כיסוי הינומא או כשעומדים בחופה אם חוזרים בהם יצטרכו גט, ע"כ, דעל אלו מקרים מיירי הגרעק"א ז"ל דהלא אלו מקרים נדירים שיחזרו בהם מהקידושין בין ההינומא והחופה לנתינת הטבעת, וא"כ מה שייך לומר בזה ומעולם לא שמענו, ועוד להביא ראיה מזה, ועי' בש"ך יור"ד (סי' ק"צ סוסק"ג) שכתב וז"ל: "דהדבר ידוע דדבר שאינו מצוי אין שייך בו מנהג, וכמו שכתבו הרמב"ם והכ"מ סוף פ"א מהלכות מאכלות אסורות", ע"ש.

ובהכרח צ"ל דאפשר דכוונתו על קידושי שחוק דבזה דין שם, וספרי השו"ת מלאים משאלות אלו, וע"ז כ' דמעולם לא שמענו דאם אחר כיסוי הינומא או כשעומדים בחופה אם חוזרים דיצטרכו גט, וזאת מפני דבאמת כל השחוק כדרך קאמעדיע הוא בעיקר בנתינת הטבעת ואם היה

מש"פ והיא מתרצית נהי דמ"מ לא הוי קידושי כסף, בזה נימא דבאותו רגע דמתכוונים לקנין קידושי כסף בפחות מש"פ הוי כנפילה דאין קנין, ומ"מ קונה בחופה כיון דמתכוונים לקידושין, ממילא הוי חופה וקידושין" ע"כ.

ומבואר לן דס"ל דבכה"ג דכבר נתכוון לקנין כסף, אף שאליבא דאמת לא הוי קידושי כסף קונה בחופה, אף שלא אמר במפורש הרי את מקודשת לי בחופה זו, ועיי"ש דטעמו דסוכ"ס רצה לקנותה, ולכן כל קנין המועיל מהני בזה.

וכן מבואר בדעתו בתשובה נ"ו, דכל מה שצריך אמירה בקידושי חופה, זהו רק בגלל שכולם הולכים להתקדש בחופה בקידושי כסף ולא רוצים בקנין חופה, ובגלל זה כל זמן שלא אמר הרי את מקודשת לי לא קנה, כלומר שאם אין אומדנא שהיא רוצה להתקדש רק בכסף לא צריך אמירה בחופה.

אשר לפי"ז בנידו"ד שליכא ספק שרצו להתקדש ולהינשא זל"ז, א"כ אף אי נימא דבשעה שהגיעה המשטרה עדיין לא הספיק לתת הטבעת, אבל הא וודאי שידעו שלא יוכלו יותר לקיים הקידושין והרי רצונם היה בקניין, וא"כ שוב קנו ממילא בחופה, דומיא שפסק הגרעק"א היכא שנתברר שהטבעת אינה שו"פ, דכיוון דסו"ס רצה לקנותה ולכן כל קניין מהני בה, וי"ל.

והרי גם בקידושי כסף, אין "דין אמירה", ולכן בהיה מדבר עמה על עסקי קידושיה, ונתן לה

כוונה לקידושין הוא בדווקא בנתינת הטבעת ולכן רק ביחס לנתינת הטבעת דנו הפוסקים אם עי"ז היא מקודשת או לא, וא"כ אין ראייה כלל מדברי הגרעק"א לניד"ד.

יא) ועוד אפשר לומר דכוונת הגרעק"א בזמנם שכבר היו מכסין ראש הכלה בשחרית (עי' בדרישה יור"ד ריש סי' שמ"ב) והנושא הכספי לא היה מסודר עד החופה (עי' בשו"ת הרמ"א סי' קכ"ה) וזה היה דבר מצוי, ולכן מעולם לא שמענו דאם אחר כיסוי הינומא או כשעומדים בחופה אם חוזרים יצטרכו גט, שבאמת אין הכוונה לקדש עד נתינת הטבעת, אולם אין מדבריו שום ראייה לזמנינו שכל העניינים הכספיים סגורים קודם [ועכ"פ החתן לא מעכב את מעמד הקידושין ברגע האחרון עד שיקבל לידי את הנדוניא] שבודאי ובודאי מעמד הנישואין מתחיל בכיסוי ההינומא ע"י החתן עד לחדר ייחוד והכל נעשה ברצף, וליכא שום ראייה מדברי הגרעק"א הנ"ל שבכה"ג לא יועיל קנין החופה, עכ"פ לחוש לספק א"א.

וביותר דכל מש"כ הגרעק"א הוא בכה"ג שהחתן הפסיק מדעתו את ההליך של הקידושין, ע"ז כתב דמכיון דחשב לקנותה רק בקנין כסף וקודם זה לא חשב על כל קנין המועיל והוא מדעתו נמנע ולא המשיך בקנין כסף, ולכן אין לחוש לקנין חופה, אולם בנידו"ד שהקניין כסף גם אם הוא הופסק זה היה ע"י גורם חיצוני, מנין לנו שגם

בכה"ג אין לחוש לקנין חופה, וכמוש"כ לעיל. ואף דיש לחלק טובא בין אם החתן עשה קנין כסף בפחות משו"פ להיכא שלא עשה קנין כסף כלל אף אם זה הופסק ע"י גורם חיצוני, אולם אין זה כ"כ פשוט שלא לחוש כלל בכה"ג לקנין חופה אף לדעת הגרעק"א, וכנ"ל. וביותר דאפשר שנתכוין לקידושין מתחילת כיסוי ההינומא וכנהוג בירושלים ת"ו, וכדלהלן. וכע"ז מצינו בתשובת מיימוני (להל' אישות סי' א') דבקידושין קשה להכריע בשיקול הדעת ע"פ דברים המראים שלא כיוונה לקידושין, להחליט שזה אומדנא בלב כל אדם, דאפשר דניחא לה להתקדש, ע"כ.

יב) ולא ידעתי מדוע כ"ת, אינו חושש למש"כ הגרמ"ב שליט"א דהם נוהגין לומר לחתן שיתכוין לקדשה בכל דרך אף בחופה, וז"ל כ"ת "מנהג זה לא ידעתי ולא שמעתי ולא ראיתי בשום מקום ומעולם לא חזינן לרבנן קשישאי שאמרו לחתן שעליו לקדש את אשתו בחופה" עכ"ל כ"ת. דהלא אם אכן כן הוא המנהג כמו שמעיד הגרמ"ב שליט"א, הרי שכל הנידון משתנה גם לשיטת כ"ת, והלא הגרמ"ב שליט"א הוא רב מובהק שגם עורך חו"ק לאנשי ירושלים, וכן קיבל מאביו מרן בעל הקנה בשם זצ"ל לומר לחתן כשמסדר קידושין שיכוין לקנות אותה בכל דרכי הקנינים, שזה כולל גם "חופה", וכן נהג מרן הגר"מ הלברשטאם זצ"ל ע"י בספר נתיבות אדם "סדר אירוסין וקידושין" [להגר"מ דייטש

מחומר איסור א"א, אף דכתבה השו"ע בלשון "וי"א" (ועי' בח"מ סי' א' סק"א ובשו"ת אור לציון ח"ב, במבוא ענף א' אות י"ג) וכמש"כ כ"ת בעצמו בשם הלבוש (שם סעיף ב') והערוך השלחן (שם סט"ו) להצריכה גט משום חומרא דא"א, ואם כן איך כותב כ"ת במחי קולמוס לדחות דעה זו, ובפרט דהלא הגאון רעק"א ז"ל בכל תשובתו שם מאריך בדין זה משום דחושש לשיטה זו.

ב. ואף אם נחוש לה אין זה אלא בחופה ייחוד ולא בחופה הנהוג בזמנינו, ע"כ.

וגם דברי כ"ת אלו הם דבר פלא מנין לכ"ת על סמך סברתו בזה להקל בספק אשת איש, דהלא אדונינו הגאון רעק"א ז"ל בתשובתו הנ"ל במפורש חשש לחופה גם כשעדיין לא היה ייחוד, וזהו גם מה שכתב "ומעולם לא שמענו דאם אחר כיסוי הינומא או כשעומדים בחופה אם חוזרים דיצטרכו גט" ע"כ, ובעל כרחך מיירי קודם הייחוד וע"ז מאריך אם חוששים לקנין חופה. [ואמנם כן הוא דעת הישוע"י וכדלהלן]. וכ"ה סתימת לשון השו"ע כשהביא דעת הי"א דחופה קונה, דקאי נמי אחופה דידן, והלא אצל הספרדים ליכא כלל חופת יחוד רק חופת כלונסאות והינומא.

ג. ואף אם נחוש גם לזה אין זה אלא במי שמתכוין להדיא לקדש בחופה וכדברי הגאון רבי עק"א, ע"כ.

שליט"א עם פירוש אהל יעקב] חתנו של הגר"מ ז"ל, וז"ל (עמוד י"ח) ומורי וחמי הגאון הצדיק זצ"ל היה מורה לחתן שיאמר "כל מה שאעשה היום בעסק הכתובה והקידושין והמסתעף בזה הריני עושה על דעת חז"ל שיהיה באופן המועיל [וזה מהניא שפיר, מיהו ודאי דלכתחילה ראוי שיכוין כן בהדיא בכל פעולה שעושה וכנ"ל] עיי"ש.

וכן מטו משמי' דמרן פוסק הדור הגריש"א זצ"ל דהחתן צריך לייחד את העדים גם על ההינומא, והעדים צריכים לראות את החתן מכסה את הכלה בהינומא, וכן כשמכסה בהינומא, על החתן לכוין שהוא מתחיל בזה לקדשה, וכן הכלה צריכה לכוין בזה על תחילת הקידושין.

הרי לן שכן נוהגים מסדרי חופה וקידושין לבני הישוב הישן שבירושלים עפ"י רבנן קשישאי דשם.

יג) והנה פמעכ"ת עוד מאריך בכמה הוכחות בתוקף ובפשיטות דאין מקום לחוש לקנין חופה כלל וכלל ואלו תורף דברי כ"ת [באותיות מודגשות]:

א. דכל שיטה זו דחופה קונה בקידושין היא דעת יחיד שאין הלכה כמותו, ע"כ.

ונוראות נפלאות, דהלא זו דעת רבינו חננאל שהוא ראשון לראשונים ויתכן שכן היא שיטת הרמב"ם, ועוד ראשונים ע"י באוצה"פ, ועכ"פ הלכה פסוקה היא באחרונים לחוש לשיטה זו

ובענייז כבר כתבנו דאיכא חשש טובא גם לדעת הגרעק"א מאחר שרצו כאן להתקדש ורק שהייתה להם הפרעה, וא"כ שוב אפשר דהוי כנתן לה פחות משו"פ, דכתב הגרעק"א עצמו דבכה"ג קונה בחופה דכיוון דרצה לקנותה תו ממילא נקנית בכל קניין המועיל. וכן לפמש"כ דצורת סידור הקידושין במקומות אלו דמכוון לקנותה בכל מילי ולהדיא מכוון לעשות קניין כבר בכיסוי ההינומא, ומוליכין העדים ומייחדים אותם כבר מעת ההינומא, תו הוי כנתכוין להדיא לקדש בחופה וכמש"כ. כך שכל מש"כ כ"ת בפשיטות להתיר אותה בלי גט אין זה כל כך פשוט, ועכ"פ מידי ספק אשת איש לא נפקא, כנלע"ד.

יד) ובעיקר דהלא בתשובת הישועות יעקב הנ"ל, מוכח להדיא דס"ל דלמ"ד חופה קונה, אין צריך כלל אמירה מיוחדת שמתכוין לקדשה בחופה, ולא ס"ל כשו"ת הגרעק"א ז"ל בזה. שהנה בתשובתו שם דן הישוע"י להתיר את האשה ע"פ העדות דע"א שלא הייתה נתינת טבעת קודם שנחטף החתן, וע"ז כתב דאין לאוסרה מחמת דכבר נכנסה לחופה למ"ד דחופה קונה. וכתב הטעם דגם למ"ד חופה קונה היינו דווקא בחופה הראויה ליחוד ולא בחופת כלונסאות דידן. ואם הוי ס"ל דבעינן אמירה לשם קידושין טפי הו"ל למימר ולהתירה מחמת זה, שלא אמר כלל לשם קידושין בשעת החופה. ואם כן בהכרח דלא ס"ל כהגרעק"א בזה, או דס"ל דכ"ז רק בקידושי

שחוק שכל כוונתם ומטרתם הינה נתינת הטבעת וכמוש"כ לעיל, או דס"ל כמוש"כ דבכה"ג שרצה לקנותה אלא שנחטף קודם שנתן הטבעת דבזה כו"ע גם הגרעק"א מודה דקנאה בחופה, וכמוש"כ הגרעק"א עצמו לגבי אם קידשה בפחות משו"פ דכיוון דגלי דעתיה שרוצה לקנותה תו קני ממילא בכל קניין המועיל אף בלא נתכוין, וכנ"ל.

טו) ואם באנו להשוות דעת רבותינו הגאון רעק"א והישוע"י נמצא דפליגי בתרתי, דלדעת הגרעק"א גם למ"ד חופה קונה וכדעת ר"ח והי"א בשו"ע, אי"ז מחמת דין החופה אלא מצד כוונת הקידושין ולכן ס"ל דהיינו דווקא באומר להדיא שמקדשה בחופה זו, ולדעת הישוע"י א"צ כוונה ואמירה אלא נקנית ממילא בחופה. ועוד פליגי, דלדעת הישוע"י הא דחיישינן לחופה דקונה היינו דווקא בראוי ליחוד ולא בחופת כלונסאות, ולדעת הגרעק"א חיישינן גם בהינומא וחופת כלונסאות.

אשר לפי"ז כיון דאין הפלוגתאות שייכי אהדדי ביסודם, צריכים אנו לחוש לחומרא כדעת שניהם, ולחוש דחופה קונה גם בהינומא וכלונסאות כדעת הגרעק"א, וגם בלא אמר להדיא לשם קידושין וכדעת הישוע"י. וביותר לפמש"כ דאפשר בנידו"ד דנחטף בתוך החופה וגליא דעתייהו שרצונם לקנות ולא חזרו בהם, תו לכו"ע קניא גם בליכא אמירה להדיא, וכעין פחות

"שכיסו" ראש הכלה והלכה והיתה לאיש אחר ואין פוצה ומצפצף פיו", עכ"ל.

וביאור דבריו הוא שבזמניהם לא החתן הוא היה פורס את ההינומא על הכלה, והיו מקומות שהרב היה מכסה את הכלה בשחרית, והרבה מקומות נהגו כן אפילו בלי נוכחות החתן, וכדאיתא בספרי המנהגים. ועי' בט"ז יור"ד סי' שמ"ב שכתב וזה לשונו: "ראיתי בספר הדרישה וכו' כתב וזה לשונו לפי מש"כ לקמן בסימן שס"א והבאתי ראיה מגמרא ופוסקים דמה שמכסין ראש הכלה בשחרית מיקרי חופה, נ"ל גם כן לסמוך על זה דאם חלילה אירע אבילות לחתן או לכלה אחר שכיסו ראש הכלה דאין צריכין לפסוק שבעת ימי המשתה אלא קוברין המת מיד ונדחו שבעת ימי אבילות עד אחר שבעת ימי המשתה" וכו'. ועיי"ש בדגול מרבבה שכ' דעיין בב"ח באהע"ז סי' ס"א דאפילו לפי דעה זו שזה מקרי חופה, היינו במדינת רוסיא שהחתן בעצמו הולך עם הרב לכסות ראש הכלה ע"ש וכן עדיין המנהג בכל מדינות וואלין, אבל במדינות הללו שאין החתן הולך כלל לכסות ראש הכלה, פשיטא שאין זה מקרי חופה כלל לשום דעה דאי אפשר להיות מכבד להרב לכסות ראש הכלה אפשר דשלוחו של אדם כמותו, אבל במדינות הללו צד הכלה מכבדים להרב בכיסוי ההינומא בלי שום ידיעת החתן פשיטא שאין זה חופה כלל, עכ"ל הדגול מרבבה.

משו"פ דגם הגרעק"א כתב דכיוון דעשה קידושין וגילה רצונו בזה שוב קונה ממילא בחופה אף בלא נתכוין, וכנ"ל.

טז) וכל זה בנוסף לפסקו המפורש של הישועות יעקב, דכשיודעים שנכנסו לחופה ולא חזרו בהם ורק שנחטף החתן [וה"ה הכלה בנידון דידן], נאבדה חזקת פנויה וליכא חזקת היתר, ואם אין אנו יודעים אם החטיפה הייתה קודם קידושין או לאחריו הוית ספק אשת איש, [ורק דאי איכא עד אחד דאישתמודעניהו דהוי קודם קידושין לא מקרי דבר שבערווה ומותרת על פיו]. וכ"ש בנידו"ד שעדים מעידים שנמשכה החופה כעשרים דקות, קרוב הדבר דוודאי היה שם נתינת טבעת וחופה, וכנ"ל.

יז) והנה בשו"ת חת"ס (אהע"ז ח"א סי' ק"י) דן בדבר עשיית שטר של קידושין על תנאי בכדי למנוע נפילה לייבום כשיש אח נעדר, וז"ל: "ומה שפר"מ התפלא שלא הוזכר תנאי בשעת פריסת כיסוי ההינומא בשחרית דהוה חופה לחד דיעה סי' נ"ה ס"א בהג"ה, איברא התם לענין קנין וכדומה וכשכבר נתארסה מקודם וכמנהג האיטלי' וספרדי' אבל להיות זאת החופה לחוד קונה לענין איסור והיתר בלי אירוסין "ואין החתן שם באותו מעמד" זה לא עלה ע"ד מעולם ע"כ לא תיקנו בזה שום תנאי מעולם וכבר אירעו מעשים בימינו שנתבטלו השידוכים אחר

יח) ועל נידון זה שהחתן לא כיסה את הכלה בהינומא, ע"ז כ' החת"ס דלא חוששין לחופה, וכן זהו מש"כ וכבר אירעו מעשים בימינו שנתבטלו השידוכים אחר "שכיסו" וכו' דהיינו לא כתב "כיסה" אלא "כיסו", שלא החתן כיסה ורק בכה"ג לא חיישין לחופה. ועכ"פ משמע להדיא מדברי החת"ס דיש מקום לחשוש לחופה אם החתן הוא זה שכיסה את הכלה בהינומא [ויתכן גם אם לא היה אירוסין קודם וצ"ע] וכן דעת הדגול מרבבה. ועכ"פ בכה"ג דכבר פרסו היריעות על כלונסות ודאי דחששו לחופה, ומבואר דעת הדרישה דמהני גם לדחות אבילות דאורייתא דיום ראשון, אע"פ שלא נעשה עוד כל מעשה קידושין.

יט) והנה כתב שם הט"ז וז"ל: "תמוהין לי דברי הרב טובא, חדא במאי שחושב כיסוי ההינומא לחופה, דהא כתב הרמ"א באהע"ז סי' נ"ד דהמנהג בימינו לקרות החופה דוקא היריעות על כלונסות כו' דזה החופה הנוהגת עכשיו כו', והרבה פעמים אנו רואים שמסלקין נדוניית החתן אחר כיסוי ההינומא ואם אין מסלקין אותו כראוי החתן פונה לדרכו ואין שם עדיין שום חיוב עליו לישאנה מחמת כיסוי ההינומא" וכו' ע"כ. הרי להדיא דעיקר ראייתו מהמנהג הוא לגבי ההינומא, וכמנהג זמניהם שהיו עושים זאת בשחרית, ע"י הרב ולא ע"י החתן, וכמוש"כ הדגול מרבבה וכנ"ל. וחזינן מדבריו להדיא כמש"כ לעיל בדעת הגרעק"א ז"ל, דהטעם דלא

חיישין לחופה בכיסוי ההינומא, הוא בגלל שעדיין לא סודר ענין הכסף כרצון החתן, אולם בלא"ה איה"נ אם הענין הכספי היה מסודר והחתן בעצמו כיסה פני הכלה היה מקום לחשוש לחופה וכמו שבכה"ג על סמך זה דוחים האבילות דאורייתא עד אחרי שבעת ימי המשתה, ועדיין צ"ע. וכ"ש בזמננו שזה חלק מטקסי החופה, ומייחדים ע"ז עדים, ועושים זה כבר עם נרות החופה דולקים כחלק ממעשה הקידושין והחופה, דבזה יש לומר דלכולי עלמא חיישין בזה לקידושין.

אולם עכ"פ חזינן מדברי החת"ס ושאר האחרונים, דלהעמדת כלונסות, חששו בוודאי לחופה קונה, ודלא כהישועות יעקב שחשש רק לחופה דייחוד, וכן משמע להדיא דס"ל דאמרין חופה קונה גם בלא אמירה מיוחדת ודלא כמשמע מדברי הגרעק"א הנ"ל דצריך אמירה להדיא לשם קידושין, וצ"ב. ועי' בח"מ (סי' נ"ה סק"ט), ולפמש"כ ליכא ראייה מהט"ז.

כ) ומכיון שדייני הרבנות הראשית כפופים לכל מיני יוע"מ למיניהם, ולכל מיני לחצים של ארגוני נשים ודורשי רפורמות בהלכה שונים ומשונים רח"ל ועוד וכו' [וכמובן לכל אחד שלהוציא פס"ד על ילדה בת 13 שהיא צריכה גט זה מורכב מאוד מבחינה משפטית] ואכמ"ל, הנה תשובת כ"ת היא עלולה להיות תקלה גדולה, שברור שבזה הם ימצאו אילן גדול להיתלות עליו

מחיבוריהם שלא היו מתירים כלה זו לעלמא כלל, וכפי שחששו לכל שיטה בכגון דא הגאון רעק"א ובעל הישועות יעקב ז"ל, וכנ"ל.

ובודאי שלא היו מוציאים פסק להיתר ומסייגים אותו שבכל אופן עדיין צריך לברר את המציאות שהייתה, אלא רק לאחר שבית הדין היה עושה כל טעדיקי לברר, באם לא היה מגיע לבירור האמת, והיה מקום עיגון גדול, שהם גדולים ובוגרים ואינם מתרצים זה לזה וא"א להוציא גט מהבעל, או שהבעל נאבד אחר חטיפתו וכהמעשה בנידון הישועות יעקב, אולי רבותינו היו מחפשים היתירים ודחוקים להציל עגונה עלובה, וכדרכם היו מצדדים בנידון חמור כזה להלכה ולא למעשה, אלא רק בתנאי שגדולי הדור אחרים יצטרפו עמהם [עיי"ש ברעק"א]. ואולי אז היה מקום לדייק שיטת הגרעק"א לכאן ולכאן כל אחד כפי הבנתו, וכנ"ל. אולם לאחר שהדברים מפורשים לאיסור בדברי הישועות יעקב אין מי שיכול להתירה בלי גט.

כג) ואל מעלת כ"ת פונה אני בזה מכיון דדייני הרבנות נוטים לפרסם פס"ד להיתר על סמך פס"ד של כ"ת מבלי למצות את הליכי הבירור, אף דמודים דרבנן היינו שבחייהו, אולם בניד"ד אין צורך לזה, אלא במטותא נא ונא לפנות אליהם שלא יוציאו פס"ד שהיא פנויה, אלא שימתינו עד לגיל המתאים ואם ירצו לינשא זה לזו יעשו זאת כדת וכדין במסגרת החוק, ובאם לא אז מסתמא

להיתר, וכל מש"כ כ"ת שכדי לצאת מידי כל חשש וספק וספק ספיקא דאיסור א"א החמור יש להושיב ב"ד ולגבות עדות מן הנוכחים וכו', הם יראו את זה כמס שפתיים בלבד, והם עלולים להתיר על פי דברי כבוד תורתו אשת איש לעלמא ה"י.

כא) בנוסף לכל האמור לעיל הוברר לי בגביית עדות שנעשה [גם על ידי] במסגרת מושב בית דין שעל ידי היכל ההוראה בראשות הגאון רמ"ב שליט"א ובהשתתפותו, שאבי החתן שלח שליח לעסקנים שהוא מוכן לעשיית גט ובלבד שהרשויות לא יטפלו בעניין זה, וכל בר דעת מבין שזה מעלה יותר מחשד שהחתן הספיק לקדשה גם בטבעת, שאחרת הוא לא היה מציע הצעה כזו, וכמו כן התצפיתנים על החופה מעידים שכוחות המשטרה פרצו לגג שבו נעשה החופה לאחר שהקבוצה נכחה על הגג למעלה מעשרים דקות, שזה מאוד הרבה זמן גם בשביל להספיק את נתינת הטבעת, [ובפרט שידוע לאנשי ירושלים המכירים אותם שהם עורכים סדר חופה וקידושין בסתר ובמהירות, וזאת בכדי שהדבר לא יודע לאף אחד חוץ מלקבוצה המצומצמת שעליהם להיות שם, ולכן הדבר מוסתר גם מאחים ואחיות וכן מסבים וסבתות ולפעמים גם ללא צד אחד מההורים וכמעשה דידן].

כב) אשר עלה בידינו מכל הנ"ל שלפי הנראה והעולה מספרי רבותינו, אשר מימיהם אנו שותים

יתרצה אז ואולי גם עתה לתת לה גט, שאז בית הדין יתן את פסקו אם מותרת לכהן, ומה הלחץ והדחיפות להוציא היתר כהיום לילדה בת 13, האם היא עגונה?

ובנוסף לזאת מחובתי ליידיע את פמעכ"ת שקבוצה זו המכונה "כת השאלים" מלבד שהם פורעי סדרי וגדרי הנישואין המקובלים מדור דור בכלל ישראל, וכן ע"י אי הרישום של הנשואים ובפרט שהכל נעשה בסתר עלולים להיווצר תקלות חמורות בענייני אישות, ולגרום לאנדרלמוסיה בעולם עי' בירושלמי יבמות. (פ"ח ה"ג). [וכבר קרו כמה מקרים של תקלות שידוע לכמה רבנים יחידים בירושלים ואכמ"ל].

אולם גם נוכחנו לדעת [במסגרת המושב ב"ד], דבנוסף לזאת הם מסכנים את חיי ילדיהם בהנהגתם הנלוזה ואכמ"ל וקרו כבר כמה מקרים טראגיים של פטירת ילדים, ולכן חובה לבית הדין שיש בכוחו, להוקיע אותם על זאת, למנוע היסחפות לכת זו ה"י ועי' בספר קב הישר (פרק נ"ב) ואת אשר נלע"ד כתבתי.

כד) ולסיכום הענין ראיתי צורך לתועלת העניין לחזור ולכתוב את עיקרי הדינים העולים מכל מש"כ.

א. מבואר להדיא בתשובות הגאון בעל הישועות יעקב ז"ל שאשה שנכנסה לחופה אין לה יותר חזקת פנויה והיא אסורה מדין ספק א"א, אף שאין לנו שום עדות שהיה מעשה קידושין ואע"ג

שנחטף החתן [או הכלה] ואין אנו יודעים אם החטיפה הייתה קודם הקידושין או לאחריו.

ב. מבואר במהרשד"ם דבמקום דיש חשש שאח"כ יבואו עדים לאוסרה אסור לבית הדין להתירה, רק לאחר שבית הדין עשה כל שביכולתו לבירור הענין, [והדבר תלוי בירא"ש של הדיינים].

ג. רבים הם רבותינו שחששו לחופה קונה, גם בלי אמירה להדיא "הרי את מקודשת בחופה זו".

ד. רבים הם רבותינו שחששו לחופה קונה, גם בהינמא וכ"ש בכולנסאות.

ה. בנידו"ד וכ"ש לפי מנהגינו י"ל דכו"ע מודו דההינמא והחופה קונה, כיון שגלי דעתייהו שרצונם להתקדש ורק סיבה צדדית הפריע למעשה הקניין, וכעין דעת הגרעק"א שקידשה בפחות משו"פ דקנה בכל מידי דמועיל אף בלי כוונה.

ו. בסדרי החופה וההינמא הנהוגים בזמננו, יש מקום לחוש בזה לכולי עלמא לקידושי חופה, ובפרט כפי ההדרכה [בירושלים] שנותנים היום לחתן והכלה לפני החופה דאומר להדיא שמכוין לכל קניין המועיל, ומייחדים עדים על זה ועושים הכיסוי ע"י החתן עצמו ובפני המסדר קידושין והעדים בקפידה, ובכה"ג יש לחוש לכו"ע כדמוכח משו"ת הגרעק"א ז"ל וכמוש"כ באריכות.

ז. גם בלי כל האמור לעיל לאחר הגב"ע האחרונה אין מקום להתירה כלל וכלל.

ח. מן הראוי להמתין עם הפס"ד, ואין מקום בהלכה להתירה בלי גט, אולם אפשר שימתינו עד לגיל המתאים ואז יתכן שירצו לחיות ביחד, והם הלא יודעים את האמת אם היה נתינת טבעת, ובאם הם לא ירצו, היא תוכל לקבל היתר נישואין רק לאחר קבלת גט כדת וכדין.

מנאי אסקופה הנדרסת עבד לעבדי ה'

חיים רוטר

סימן ד

מכתב שני : תגובה למכתב הנ"ל

לכבוד אחי ורעי הרבנים הגאונים

הרב מרדכי רלבג והרב חיים וידאל שליט"א

בדבר המקרה המצער בחתן וכלה מכת ה"שאלים" בירושלים שעמד החתן הצעיר תחת החופה והכלה היתה בת שלושה עשרה, והמשטרה הגיעה ופיזרה את הנוכחים וביצעה מעצרים, ולאחר שבית הדין של מעכ"ת חקר ודרש עד מקום שידו מגעת פסקתי שאין כאן בית מיחוש ואינה צריכה גט והיא מותרת לעלמא.

א. הביא משו"ת יד יוסף (סימן ל"ה) שדן בשאלה דומה ממש לנידון דידן שנחטף חתן מתוך חופתו ע"י רשויות הצבא כדי לגייסו וזה כשש עשרה שנה שאבדו עקבותיו ואשתו יושבת אבלה וחפויית ראש בעגינותה כאלמנות בחיי בעל.

וגם שם הסתפקו אם החתן נחטף טרם הספיק לקדש או לאחר שקידש את הכלה, וע"א העיד שנחטף לפני שהספיק לקדש, והמחבר הביא תשובה מהגאון בעל ישועות יעקב ובו הביא את דברי המהרי"ק דע"א נאמן בדבר שבערוה היכי דלא איתחזיק איסורא, וכן גם כאשר לפי דברי העד מעולם לא היתה מקודש.

ושלחתם אלי בירור הלכה שכתב ת"ח אחד להצדיק את הפסק של הגרמ"ב שיש לחוש לקידושין מכמה טעמים. והנני כותב בקצרה מה שנראה שמשנה לא זזה ממקומה ולא ראיתי בכל דבריו טעם לשנות את הפסק הברור שקבענו.

והנני על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון.

ולפי"ז כתב הישועות יעקב:

"ואני כתבתי דהיכי דיש חזקת פנויה אלא דאיתרע ע"י לידת ספק בזה נאמן ע"א לבטל הספק שאנו מסופקים בדבר ע"י לידת הספק, וממילא אמרינן להתיר מצד חזקת פנויה, ואמרינן דלא נאסרה מעולם ואין כאן דבר שבערוה כלל, אבל כשהספק היא מתחילה ולא היתה חזקה מעולם להתיר, והיה מתחילה בספק איסור ערוה, אמרינן דאין עד אחד נאמן להתיר כיון דאין לנו חזקה להתיר וכו'".

ומדבריו דקדק ת"ח זה דאילולי עד אחד היה דעתו לאיסור משום דאיתרע חזקת ההיתר בכך שעמדה תחת חופתה.

ולדעתי אין לדקדק דיוקים כאלה בדברי האחרונים, ואין זה חלילה משום זלזול בדבריהם, הגאון בעל ישועות יעקב גדול מרבן שמו והיה בדורו פוסק הדור ותל תלפיות שהכל פונים אליו, אך כך היא דרכה של תורה וסגנון דבריו הם, ותוכן דברי הישועות יעקב דכיון שבנידון ידיה היה עד אחד שהעיד שלא נתקדשה כתב דאף אם נניח דאיתרע חזקת הפנויה מ"מ כיון שלפי דברי העד לא נתקדשה אין לחוש לקידושין אף אם אכן איתרע החזקה, אך אין ללמוד מזה הוראה ופסק דאכן איתרע החזקה בכך שעמד התחת חופתה, והרי זה כעין מה שמצינו בחז"ל "חדא מתרי ותלת טעמי נקט", כן איתא בבבלי (יבמות מ"ח ע"ב, ב"ק ק"ו ע"ב) ובירושלמי (נזיר כ"ג ע"א), ועיין עוד בירושלמי כלאים (ט' ע"א) "דאמר רבי אימי עשירים היו בתשובות או ייבא כההיא דאמר

ר' נסא כאינש דאית ביה תרין טעמין והוא מתיב חד מינהון".

ודבר זה מצוי ביותר בדברי גדולי האחרונים בפלפולם בהלכה.

ולגופן של דברים תמה אני מהיכי תיתי לחלק בין נכנסה לחופה ובין מה דאיתאא בשו"ע "נרות דולקים ומטות מוצעות ובני אדם נכנסים ויוצאים ונשים שמחות", דכל זה אינו חזקה כלל ולא חיישינן אא"כ אומרים נתקדשה פלונית.

ומה שהביא מתירון השני בתוס' (כתובות כ"ג ע"א ד"ה תרוייהו) דאף בנכנסה לחופה כבר איתרע חזקת פנויה, באמת הוי ראייה לסתור, ויש ללמוד מדברי התוס' היפך הדברים. דהרי התוס' כתבו "כגון שהיו נרות דולקות ומטות מוצעות, שהיה עומד לקדש... ועד אחד אומר נתקדשה ועד אחד אומר לא נתקדשה באותה שעה".

הרי דאיירי במטות מוצעות ונרות דולקות בלבד ולא בנכנסה לחופה, והלא בדוגמא זו ממש לא חיישינן אא"כ יצא קול שנתקדשה ולא איתרע החזקה בלאו הכי.

וע"כ נראה דהתירון השני שונה ביסודו מהתירון הראשון. דבתירון הראשון כתבו להדיא דכיון דזרק לה קידושין אלא שספק קרוב לו ספק קרוב לה איתרע לה חזקה פנויה כיון שנעשה מעשה קידושין ולא תינשא. אך בתירון השני לא כתבו כלל דאיתרע חזקת פנויה, דאמת אין ריעותא כלל בחזקה כיון שלא ידעינן אם נעשה מעשה

קידושין, אלא דמ"מ חידשו דכיון דיש עד אחד שמעיד שנתקדשה לא תינשא.

ומשו"כ נראה דאין זה ענין כלל לנידון דידן שאין לנו כל עדים שנתקדשה.

ב. ועוד הבאתי מדברי הגרעק"א (תניינא סימן נ"ה) דכאשר התכוון לקדש בכסף לא חיישינן כלל לקידושי חופה, וכתב הרב הנ"ל דמ"מ יש להחמיר בנידון דידן לפי מה שכתב הגרעק"א בהמשך התשובה, ובאמת טעות יש כאן ואין דברי הגרעק"א ענין לני"ד כלל, ואבאר.

הנה חידש הגרעק"א לפי דברי הנימוקי יוסף דבקנין דאורייתא חיישינן ל"קנין המועיל" דכל המכוין בקנין אחד וקנין זה לא הועיל ולא נעשה כדיון, אך באותה שעה עשה קנין אחר ולא התכוין לקנות על ידו, מ"מ קנה דכל שהתכוין לקנות קונה בכל קנין המועיל שעשה באותה שעה.

ולדעת הגרעק"א יסוד זה תקף גם בקידושין, ומשו"ה חידש דאם קידש בכסף אלא שהיה פחות משו"פ יש לחוש לקידושי חופה אך להדיא כתב דאין זה אא"כ אכן קידש בכסף דכיון שהתכוין לקדש בכסף קונה בחופה באותה שעה אבל אם בסוף לא קידש לא חיישינן כלל לחופה.

וכיון שבני"ד תלינן שלא הספיק לקדש בטבעת אין כלל מקום לחוש לחופה, ואין זה תלוי כלל בטעם וסיבה שבסוף לא קידש וכל שבסוף לא קידש בכסף לא חיישינן לחופה.

וכל מה שכתב הת"ח הנ"ל לחלק בין מי שלא קידש מדעת עצמו למי שלא קידש משום שנחטף אין בו לא טעם ולא ריח, לא שורש ולא ענף.

ואני לכשעצמי כבר כתבתי במנחת אשר לקידושין (סימן ו' אות ב') דכל גדר קנין המועיל לא מצינו אלא בקנייני הממון ולא בקידושי אשה, אך אין בזה נפ"מ להלכה בני"ד, ולפיכך לא ראיתי טעם להאריך בזה.

וכל המגמה להדחק בדברי הגדולים ולהעמיס בהם דברים שאין בהם, משום שמראש החליטו על המסקנא הרצויה היא תופעה שאין הדעת סובלתו והיא סותרת לחלוטין את אמיתה של תורה ודרכה של הלכה, וחותרו של הקב"ה שהיא אמת.

ומ"מ שמחתי לראות בספר הנ"ל שגם הגאון בעל יד יוסף וגם הישועות יעקב דחו לחלוטין את החשש לקידושי חופה, וכתבו כדברינו שאין לחוש כלל לחופת הכלונסאות הנהוגה בזמנינו, ובפרט כשלא התכוין להדיא לקדש בחופה.

ועתה נפנה לדרך הנכונה והראויה להורות הוראה בעניינים אלה שהן הם מן החמורות שבתורה.

ואבאר את היסודות שהנחו אותי בעניין זה.

א. במקום שאין צריך אין להחמיר ולחייב גט כדי שלא לפוסלה לכהונה. כך נהגו גדולי הפוסקים לדורותיהם וכן אנו מוצאים בספריהם, וכך ידוע לכל יודעי דת ודין באבן העזר שאין להחמיר במתן גט כאשר אין בזה צורך לפי ההלכה כדי שלא לפוסלה מן הכהונה. כך כתב בשו"ת משאת

בנימין (סימן ק"ו) והובא בכנסת הגדולה (הגה"ט סימן כ"ז אות כ"ג), וכ"כ בשו"ת הגרעק"א (שם סימן נ"ה), וכ"ה בקובץ תשובות להגרי"ש אלישיב (ח"ב סימן ע"ט) וזו הנחה ידועה ומקובלת.

ב. בעניין החובה על הבי"ד לעשות כל שבידו לחקור ולדרוש ולמצות את הבירור אם נתקדשה או לא, ודאי שכך יש לנהוג וכפי שכתבתי, ובפרט כאשר יש חשש שמא נתיר אשת איש, וחלילה יבואו עדים אח"כ ויעידו שנתקדשה ואשת איש היא, אך כאשר בי"ד עשה כל שבידו אין לדחות את ההכרעה עד שתתגדל ותגיע לפירוקה וכפי שהציעו, דאם לא עכשיו אימתי, וברור בעיני דללא הכרעה כעת כאשר עסקינן בפרשתא דא, תתעגן לעולם. ושום בי"ד לא יהין להתירה לאחר שנים כאשר פרטי הענין ישתכחו מן הלב וירבו השמועות והספיקות.

ומשו"כ חוזר אני ואומר דאם אכן יעשה הבי"ד כל שבידו, ומלבד מה שאמרה הנערה הכלה שלא נתקדשה לא יעלה בידינו לגבות כל עדות, יש להתירה לנישואין, תוך כדי ציון והדגשה שאם יבואו עדים יחזור בי"ד לקבל עדותן ולדון על פיהם.

ב

ובעיקר השאלה האם יש חיוב על הבי"ד להימנע מלהתיר נערה זו עד אשר יבואו עדים להעיד בענינה, נראה ברור שאין להימנע ולהמתין עד בוש מחדא ותרי טעמי.

מקור סוגיא זו בקידושין (י"ב ע"א):

"ההוא גברא דאקדיש בזוודא דאורדי, יתיב רב שימי בר חייא קמיה דרב וקא מעיין בה, אי אית בה שוה פרוטה אין, אי לא לא. ואי לית בה שוה פרוטה לא, והאמר שמואל חיישינן. לא קשיא, האר בקידושי ודאי, הא בקידושי ספק. ההוא גברא דאקדיש באבנא דכוחלא, יתיב רב חסדא וקא משער ליה, אי אית ביה שוה פרוטה אין, ואי לא לא. ואי לית ביה שוה פרוטה לא, והא אמר שמואל חיישינן. רב חסדא לא סבר ליה דשמואל.

אמרה ליה אימיה והא ההוא יומא דקדשה הוה ביה שוה פרוטה. אמר לה לאו כל כמינך דאסרת לה אבתרא, לאו היינו דיהודית דביתהו דרבי חייא, דהוית לה צער לידה, אמרה ליה, אמרה לי אם קיבל ביך אבוך קידושי כי זוטרתי. אמר לה לאו כל כמינה דאימך דאסרת ליך עילווי. אמרי ליה רבנן לרב חסדא אמאי, הא איכא סהדי באידית, דידעי דבההוא יומא הוה ביה ש"פ. השתא מיהא לא ליתנהו קמן, לאו היינו דר' חנינא, דא"ר חנינא עידיה בצד אסתן ותיאסר, אביי ורבא לא סבירא להו להא דרב חסדא, אם הקילו בשבויה דמנוולה נפשה גבי שבאי, ניקיל באשת איש, אישתאר מההיא משפחה בסורא ופרשו רבנן מינה, ולא משום דסבירא להו דשמואל, אלא משום דסבירא להו כאביי ורבא."

וכתבו שם התוס' (ד"ה והאיכא):

"והאיכא סהדי באורית- אין לפרש דניחוש לשמא איכא סהדי דא"כ אין לדבר סוף לדעולם איכא

וזה כונת הרמב"ן הפשוטה (בקידושין שם) "ואי דלא אתו להוי כמי שלא היו שם עדים כלל שהרי אין אנו יודעים אם שוה אם לאו".

ופשוט לפי"ז דבנידון דידן אין לחשוש כלל לעדים, כיון שזה כל הספק אם היה קידושין או לא.

אך לכאורה נידון דידן גרע טפי, שהרי בדברי הגמ' מיירי שיצא קול שיש עדים וכפי שפירשו התוס', אבל בנידון דידן ברור שיש עדים אלא שאין אנו יודעים מה הם יודעים.

אלא שגם במצב זה מפורש בדברי הרמב"ן שאין להחמיר שהרי הביא יש מפרשים "כגון שאנו יודעים בודאי דהו סהדי כאן בשעת קידושין והם יודעים אם שוה פרוטה אם לאו שהם שמו אותה מיד לאחר קידושין, וסבירא להו לרבנן שממתינין להם עד שיבואו ויתברר הדבר".

והרי זה ממש כנידון דידן שלכאורה ברור שהיו שם עדים אלא שאין אנו יודעים מה הם יודעים.

אלא שהרמב"ן דחה פירוש זה וכתב:

"ולאו מילתא היא דאם כן אמאי פרשי הכא רבנן מההיא משפחה אי דאתו ואמרי שוה פרוטה פשיטא דפסולה ולאו מדאביי ורבא אלא רב חסדא גופיה מודה, ואי דלא אתו להוי כמי שלא היו שם עדים כלל".

ונראה עוד, דאין להניח כלל כהנחה פשוטה בנידון דידן שהיו שם עדים כשרים, וזאת משני טעמים: א. כיון שמדובר בכת סגורה ומסוגרת שאינה כפופה לדעת גדולי ישראל, ואין תלמידי

למיחש והא נמי ליכא לפרש והא איכא סהדי דידעי דבההוא שעתא הוה ביה ש"פ דפשיטא דעל זה ראוי להחמיר, אלא נראה לר"י לפרש והא איכא סהדי כלומר יצא הקול שיש עדים באורית או במדינת הים".

הרי לן מדברי התוס' דיש בזה ג' חלוקות, כשאין כל ידיעה אם יש עדים או לא פשוט שאין לחשוש כלל, כשידוע לנו שיש עדים שיודעים שקידושיה קידושין פשוט שצריך לברר, כשיש קול שיש עדים בזה נחלקו אמוראי והלכה כאביי ורבא דחיישינן וכמבואר בבית יוסף (אהע"ז סימן ל"א) ובשו"ת הב"ח החדשות (סימן נ"ו).

ומ"מ נראה להקל בני"ד, ואבאר.

הלא מפורש בדברי הגמ' דעד כאן לא אמרו להחמיר אלא משום ד"איכא סהדי באידית דידעי דבההוא יומא הוה ביה שוה פרוטה", ופירשו התוס' שיצא קול שיש עדים, אך ברור ופשוט שאין זה אלא כשיצא הקול שיש אכן עדים שיודעים שהיה בו שו"פ, אבל אם יש קול שיש עדים שיודעים אם היה בו שו"פ אם לא אין חוששין להם כלל, וכך מפורש בלשון התוס' בכתובות (כ"ג ע"א ד"ה והא איכא) לגבי מה שאמרו שאין חוששין לעדים שבמדינת הים שיודעים שנשכית "עדים בצד אסתן ותאסר", ופירשו התוס' שיצא קול "דאיכא עדים במדינת הים שיודעים שנשכית", ולא כתבו שהעדים יודעים אם נשכית, וכן גם בני"ד מפורש שהני עדים שהקול יצא עליהם יודעים שהיה בו שו"פ.

חכמים שכיחי ביניהם כלל אין זה מילתא דפשיטא שהיו שם עדים כשרים, ועוד דכיון שכל חופה זו נערכה בסודי סודות ורזין דרזין בידועם שהם נוהגים שלא לפי חוק המדינה וחוששים לעונש, וזאת יודעים אנו בבירור שנכחו במקום מעט מאוד אנשים ובעיקר בני המשפחות, ואפשר שהעדים שהוזמנו עדיין לא הגיעו למקום והתעכבו עד שיגיעו שני העדים, ואפילו אבי הכלה לא היה במעמד ולא ידע על חופה זו, ובאמת מצוי מאוד בכל נישואין שמחכים לעדים שיגיעו וק"ו בני"ד.

ונראה עוד, דאף אם יצא הקול שיש עדים שיודעים שנתקדשה, וכהא דאביי ורבא, אין זה אלא להטיל חובה על הבי"ד להשתדל לקבל עדותן ולא להתעלם מן הקול, אבל לאחר שבית הדין עשה כל שבידו והעלה חרס בידו ולא

הצליח למצוא עדים, אשה זו מותרת וסמכין על חזקת פנויה, דאין לאסור את האשה לעולמי עד עפ"י קול בעלמא שיש עדים, וכך מפורש בשו"ת הב"ח שם.

ומשום כ"ז עומד אני על דעתי, ומשנה לא זזה ממקומה שיש להתיר נערה זו לנישואין.

אמנם אין זה אלא לאחר שביה"ד אכן עשה כל שבידו ואפס תקוה למצוא עדים כשרים ולשכנע אותם לבוא ולהעיד, ואין לנהוג בזה חפזון כלל אלא להתאזר בסבלנות ובאורך רוח, שמא ח"ו תינשא לאיש ושוב יבואו עדים לפוסלה לבעל, אלא על הבי"ד למצות את כל האפשרויות להגיע לעדים, אך אם יגיעו למסקנא שאין זה בידינו, אין להמתין עד בוש, אלא לקבוע בבירור שנערה זו פנויה היא וכשרה לנישואין כנ"ל. ויהי רצון שלא ניכשל בדבר הלכה.

באהבת עולם

אשר וייס

החלטה

על ביטול עיכוב הנישואין שהוצע על ידם

א ❖ א

הנדון: גירושין

החלטה

בפני בית"ד בקשה למתן החלטה.

לאחר שמיעת דברי חנוגעים בדבר, וחציון בחומר שבתיק תוך קיום מו"מ חלכתי מעמיק וממצח עם גדולי חפוסקים שבדור, בית"ד מבטל את עיכוב הנישואין שהוצא בתאריך 16/1/2019.

ניתן ביום ג' באלול חתשע"ט (03/09/2019).

חיים ו' פי' נסים א'א

הרב חיים ו' וידאל

א'א א'א א'א

הרב יקותיאל כהן

א'א א'א א'א

הרב מרדכי רלב"ג – ראב"ד

□ □ □

פסק דין

להתירם להנשא לכל אדם ללא צורך בגט לחומרא

א ❖ א

הנידון: גירושין

פסק דין: במענה לבקשת הבהרה של האפוטרופוס לדין וב"כ הקטינה וכן בקשת הבהרה של ב"כ האב. ביה"ד פוסק כי הקטין... והקטינה... מותרים להנשא לכל אדם ללא צורך בגט לחומרא.

פסק דין זה ניתן ע"ד כל חברי ההרכב.

עם זאת, לדעת אחד מדייני ההרכב, על אף האמור, יש מקום לקיים בירור נוסף בכדי למנוע לזות שפתיים.

נימוקים לפסה"ד ימסרו במועד אחר.

ניתן ביום ח' באלול ה'תשע"ט (08/09/2019)

חיים ו' פי' נסים א'א

הרב חיים ו' וידאל

א'א א'א א'א

הרב יקותיאל כהן

א'א א'א א'א

הרב מרדכי רלב"ג – ראב"ד

סימן ה

נימוקים לפסק הדין מתאריך ח' אלול תשע"ט (08/09/2019)

תיאור המקרה

ביום כ"ב בכסלו תשע"ט, לפנות בוקר של יום שישי. התאספו חלק מקהילת כת השאלים בגג בניין ברחוב שמואל הנביא, לחגוג טקס נישואין של חתן בן 17 שנה עם כלה בת 13 שנה. הכלה לבשה שמלת כלה לבנה. באמצע טקס החופה פרצו שוטרים ממשטרת ישראל לגג הבניין וטקס החופה הפסיק. השוטרים עצרו את הכלה ומספר נשים לצורך חקירת האירוע. שאר המשתתפים נסו מהמקום. לטענת המשטרה הכלה לא ענדה על ידה טבעת, ולא נמצאה ברשותה טבעת.

אבי הכלה שאינו משתייך לכת השאלים, וטקס הנישואין של בתו נערך ללא ידיעתו וכמובן בניגוד לרצונו, הגיש בקשה לבית הדין לברר את מעמדה האישי של בתו, האם היא נשואה או שמא ספק נשואה וצריכה גט, כדי להתירה להינשא לאחר.

בית הדין חקר היטב את הכלה ואנשים נוספים שהיו מעורבים בעניין. וחברי ביה"ד התרשמו שגרסת הכלה כנה ואמינה, לפיה המשטרה עצרה את האירוע בטרם נתינת הטבעת מהחתן לידה, וממילא לא היו קידושין כלל. עוד הוסיפה הכלה וסיפרה כי החתן מעולם לא אמר לה כלום בעניין הקידושין ולא דיבר איתה כלל. לא בזמן הטקס ואף לא לפני כן.

בנוסף, ביה"ד קיבל עדות מאשה שהיא קרובת משפחה של החתן שהשתתפה בטקס, ואף היא העידה שלא הייתה נתינת טבעת מהחתן לכלה.

מסקנה הלכתית

בעניין זה כתבו הרה"ג משה ברנדסדורפר שליט"א בספרו היכל הוראה (הוראה קנא) והגאון רבי אשר וייס שליט"א (התפרסם במוריה – ניסן תשע"ט).

השאלות בנדון דידן הן שלש: א. האם היו קידושין או לא. ב. האם יש לחשוש לקול שהתקדשה ולהצריך משום כך גט. ג. האם יש לטרוח ולחפש אחר העדים שהשתתפו בטקס ולגבות מהם עדות על הנעשה בטקס.

לאחר העיון בסוגיה זו נראה להתיר את הכלה בלא גט מהנימוקים דלהלן.

חזקת פנויה

בנדון דנן האישה בחזקת פנויה, לא התקבלה שום עדות על קידושין, ומה שידוע לנו הוא רק שבאמצע טקס החופה הגיע המשטרה ועצרה את המשך הטקס. לפי זה אין לנו אלא ספק האם האישה התקדשה או לא. מספק יש להעמיד את האישה בחזקת פנויה, שהרי דין העמד אשה על חזקתה שהיא פנויה, הוא מדאורייתא כדאיתא בחולין י ע"ב.

אומנם שנינו במסכת יבמות ל ע"ב - לא ע"א, שבזרק קידושין ספק קרוב לו ספק קרוב לה מן התורה יש להעמיד על חזקת פנויה, אלא שחכמים החמירו לדון זאת כספק. ראה ערוך השולחן אבן העזר סימן קעג טו שהסביר זאת "ולא הלכו בזה אחר חזקה מפני חומר האיסור וכן מפני שיש תקנה".

אך נראה דדוקא שם החמירו, מפני שראינו מעשה של זריקת הקידושין, ואם כן הורעה החזקה, אבל בנדון דידן שרק ידוע שהוקמה חופה ומעבר לכך לא ידוע על מעשה קידושין כלשהו - אין חשש גם מדרבנן. ראייה לכך מהסוגיה של קול בגיטין פט, שנזכיר אותה לקמן, שם רואים שאע"פ שהיו דברים ניכרים שהתקיימה חתונה מכל מקום אין זה אלא קול בלבד, ודווקא אם הבריות אמרו שפלוגית התקדשה חוששין לקול זה, אבל בלא"ה לא חוששין. וכן כתב הרמב"ן בחידושיו על מסכת גיטין פח ע"ב ד"ה והא דקתני סיפא וכו' "דהא חזינן לקמן בשמעתין דלא חשו רבנן לספיקי דקלא כלל". וכבר כתב כן הגאון רבי אשר וייס שליט"א שחילוק זה מבואר במקומות רבים בראשונים ובפוסקים וזה פשוט.

עדים בצד אסתן

יש לדון האם יש לחקור ולטרוח ולחפש את האנשים שהשתתפו בטקס החופה, כמו שמצינו בסוגיה במסכת קידושין יב ע"ב. לשיטת אביי ורבא שחששו ב"אשת איש" שאם איכא סהדי בעידית שיודעים שהאשה היא אשת איש (לשון הגמ' - והא איכא סהדי באידית דידעי דבהווא יומא הוה ביה שוה פרוטה), שלא להתירה עד שיבואו העדים לפני ביה"ד ויעידו את עדותם. א"כ לפי זה יש צורך לדאוג שאותם אנשים שהשתתפו בטקס החופה יבואו לפני ביה"ד ויעידו האם היתה נתינת טבעת ויבררו לביה"ד את פרטי המקרה.

בעלי התוס' ד"ה והאיכא סהדי באורית וכו' כתבו: ואין לפרש דניחוש לשמא איכא סהדי דא"כ אין לדבר סוף, דלעולם איכא למיחש. והא נמי ליכא לפרש והא איכא סהדי דידעי דבהווא שעתא הוה ביה שוה פרוטה דפשיטא דעל זה ראוי להחמיר, אלא נראה לר"י לפרש והא איכא סהדי כלומר יצא הקול שיש עדים באורית או במדינת הים.

למדנו מתוס' שלש חילוקי דין בשלשה מצבים,

א. חשש שמא איכא עדים - לא חוששין, דא"כ אין לדבר סוף.

ב. יודעים שיש עדים שיודעים שהאשה היא אשת איש. פשיטא שצריך להחמיר ולהמתין לעדים שיבואו להעיד.

ג. יצא קול שיש עדים שיודעים שהאשה היא אשת איש, כפי שמוכח בסוגיה שם בלשון הגמרא "הא אמרי איכא סהדי באידית דידעי דבהוא יומא הוה שווה פרוטה" – לשיטת אביי ורבא צריך להחמיר ולהמתין שיבואו להעיד. וכך פירש להדיא בשו"ת הריב"ש סימן ר"ל, את המקרה של הסוגיה שם.

נראה שבמקרה דידן, שאין לנו ידיעה או קול על כך שיש עדים שהיו קידושין גמורים. אלא יש לנו ידיעה שהיו עדים בשעת הטקס ולא ידוע לנו האם התקיימו קידושין בטקס או לא. אין ללמוד מהסוגיה שם שיש להחמיר ולהמתין או לדאוג לעדים שיבואו להעיד ולברר לנו מה היה בטקס, האם היו קידושין, דאין להוציא אשה מחזקת פנויה.

ראיה לדברינו יש להביא מדברי הרמב"ן בחידושיו שם בסוגיה בקידושין יב ע"ב שכתב וז"ל, "ואיכא...מפרשי כגון שאנו יודעים בודאי דהוו סהדי כאן בשעת הקידושין והם יודעים אם שוה פרוטה אם לאו שהם שמו אותה מיד לאחר קידושין, וסבירא להו לרבנן שממתינין להם עד שיבואו ויתברר הדבר. ולא מילתא היא דאם כן אמאי פרשי הכא רבנן מההיא משפחה, אי דאתו ואמרי שוה פרוטה פשיטא דפסולה ולא מדאביי ורבא אלא רב חסדא גופיה מודה, ואי דלא אתו להוי כמי שלא היו שם עדים כלל שהרי אין אנו יודעים אם שוה אם לאו".

שיטת האיכא מפרשי (ראב"ן) שהמדובר בסוגיה הוא שיש בודאי עדים שיודעים האם החפץ בו קידש את האשה שווה פרוטה או לא, ובמקרה זה סוברים רבנן שהתרחקו מאותה משפחה כשיטת אביי ורבא שיש להמתין עד שיבואו העדים להעיד ויבררו את הדבר, ולכן פרשו רבנן מאותה משפחה דהיינו "שנשאת לאחר וילדה לו" (רש"י שם ד"ה מההיא משפחה) ולא נישאו לאותו ילד שנולד מהאשה. ועל זה חולק הרמב"ן וסובר שאין להמתין לאותם עדים והרי כמי שלא היו שם עדים כלל.

הרי לן שבמקום ספק קידושין שאין אנו יודעים אם האיש קידש את האשה בחפץ ששוה פרוטה, אין אנו צריכים להמתין לעדים שיבואו להעיד אם החפץ שווה פרוטה. ומותר לישא את אותה אשה.

אמנם בריב"ש שהלך בדרכו של הרמב"ן פירש בדעת הראב"ן שמדובר שעבר זמן רב מהמעשה והעדים מתו, ועל כך הקשה הריב"ש (כקושית הרמב"ן על הראב"ן) מדוע פרשו רבנן מאותה משפחה הרי אי אפשר לברר על ידי העדים, וחשוב כאילו אין עדים כלל. וז"ל,

"וקצת מן המפרשים...ופירש (ראב"ן) שאנו יודעין בודאי שהיו כאן בשעת הקידושין והם יודעים אם שוה פרוטה אם לאו שהם שמו אותו מיד לאחר הקידושין וס"ל לרבנן שממתינין להם עד שיבאו ויתברר הדבר.

וגם שם לא עמד הפירוש ההוא שהרי דחוהו המפרשים ז"ל, מדאמרינן התם אשתיו מההיא משפחה בסורא ופירשו רבנן מההיא משפחה, אי דאתו עדים ואמרי שוה היה פשיטא דפסולה ולא מדאביי ורבא אלא רב חסדא גופיה מודה ואי לא אתו השתא דמיתו להו סהדי ואי אפשר להתברר אמאי פרשי רבנו מההיא משפחה, דהא הוה לה השתא כאלו לא היו שם עדים שהרי אין אנו יודעין אם שוה אם לאו אלא ודאי קול היה שם שיש עדים שיודעין בודאי ששוה פרוטה היה".

ויש שרצו לדייק מהריב"ש שאם היו העדים בחיים הדין הוא שצריך לברר אצל העדים, ואין להתיר את האשה קודם שיבררו אצל העדים. לפיכך במקרה דידן יש צורך לטרוח ולחפש את העדים ולברר האם היתה מסירת טבעת מהחתן לכלה.

לפני שנתייחס לדברי הריב"ש, יש לומר שברמב"ן להדיא משמע דלא כהריב"ש, שהרי הרמב"ן כותב שהעדים עדיין בחיים, ובכל אופן סובר הרמב"ן שאין צורך להמתין לעדים, וז"ל "וסבירא להו לרבנן שממתינן להם עד שיבואו ויתברר הדבר. ולא מילתא היא".

הרי לן שאפילו במקרה שהעדים חיים וקיימים, אין צורך להמתין להם מהנימוק שכתב הרמב"ן כמי שלא היו שם עדים כלל שהרי אין אנו יודעים אם שוה אם לאו.

ואפילו לדעת הריב"ש, נראה שיודה במקרה דידן, משני נימוקים. האחד, שבמקרה של הריב"ש דוקא שם החמירו, מפני שראינו מעשה של זריקת הקידושין, ואם כן הורעה החזקה, ולדעת רבנן יש להמתין לעדים אם הם קיימים, אבל בנדון דידן שרק ידוע שהוקמה חופה ומעבר לכך לא ידוע על מעשה קידושין כלשהו אין צורך להמתין לעדים.

נימוק הנוסף, במקרה של הריב"ש העדים הם ברי השגה וניתן להביאם לעדות לברור העניין. אולם במקרה דידן שהאנשים שהשתתפו בטקס "הם אנשי סוד ולא יעידו בבית דין" כפי שכתב הרב הגאון משה ברנדסדורפר שליט"א בספרו, ואין זה נחשב איכא לברורי. ודומה למה שכתב הריב"ש "ואי לא אתו השתא דמיתו להו סהדי ואי אפשר להתברר אמאי פרשי רבנו מההיא משפחה, דהא הוה לה השתא כאלו לא היו שם עדים".

וכן מצאתי במקנה שכתב להדיא שבכה"ג אין לחוש כלל לקול, וממילא אין צורך לטרוח לחפש עדים כדי לברר את הקול שיצא בעניין הקידושין.

בספר המקנה בקו"א (מובא באוצה"פ) הקשה סתירה בדעת אב"י ורבא, שמחד גיסא מצינו בסוגיה בקידושין י"ב ע"ב שחששו ב"אשת איש" לקול שיש עדים שיודעים אם האשה אשת איש ואסרוה עד שיתברר העניין ע"י אותם עדים, ומאידך גיסא מצינו בסוגיה בגיטין פ"ט שאב"י ורבא סוברים שבמקום שיש אמתלא לא חוששין לקול שנתקדשה אפילו שמדובר באיסור אשת איש. ותירץ המקנה, שזה המקור

לדין השו"ע שהצריך לשאול את האשה וסמכו על דבריה. דאם האשה מכחישה אז אין חוששין לקול כפי שיוצא מהסוגיה בגיטין, ואילו בסוגיה בקידושין שם מדובר שהאשה אינה יודעת אם החפץ היה שוה פרוטה ואינה מכחישה, ודוקא בכה"ג חוששין לקול.

היוצא מדברי המקנה שאפילו במקרה שיש קול שיש עדים היודעים בעניין הקידושין והאשה מכחישה וטוענת בודאי שלא היו קידושין, אין חוששין לקול ואין מצריכים לטרוח ולחפש אחר העדים, ומתירים את האשה להינשא.

על כך יש להוסיף כפי שכתב הרב הגאון משה ברנדסדורפר שליט"א בספרו, שהאנשים שהשתתפו בטקס "הם אנשי סוד ולא יעידו בבית דין". ואין זה נחשב איכא לברורי.

קול קידושין

מכל מקום יש לדון בנדון דנן מצד יציאת קול שהתקדשה, שכפי שנודע לנו, שנשאו הבריות ונתנו במעשה זה בשטיבלך במאה שערים.

בבבלי גיטין דף פח עמוד ב שנינו,

מתני'. יצא שמה בעיר מקודשת - הרי זו מקודשת, מגורשת - הרי זו מגורשת, ובלבד

שלא יהא שם אמתלא. איזו היא אמתלא? גירש איש פלוני את אשתו על תנאי, זרק לה

קידושיה ספק קרוב לה ספק קרוב לו - זו היא אמתלא.

כלומר, אם יצא קול על פלונית שהיא מקודשת יש לחוש לקול זה.

יצוין שהטעם שחששו לקול אינו מדינא אלא מחמת לעז הבריות בלבד כפי שמבואר בראשונים ובפוסקים, ראה ערוך השולחן אבן העזר סימן מו "דעיקר החשש שחששו לקול הוא מפני הלעז ולא מעיקר דינא", וכיוצא בזה מבואר ביבמות כד ע"ב לגבי הנטען על השפחה וכיו"ב שטעם האיסור להינשא לה משום "הסר ממך עקשות פה ולזות שפתיים". גם ראה בשו"ת משאת בנימין סימן נא (הובא בבאר היטב) שכתב במקרה שהיה קול ואמתלא עימו שאע"פ שהתברר לאחר זמן שהאמתלא היא שקר, אין חוששין לקול להחמיר מפני שמה שחוששין הוא רק מצד לעז ולא מצד האמת, וכיוון שהיתה אמתלא עם הקול שוב אין לעז. חשוב להדגיש זאת, כדי להבהיר שלא מדובר בחשש איסור אמיתי דהיינו ספק קידושין, אלא חשש ללעז שיצא על האשה אם תינשא לאחר, ולכן בסוגיה זו של קול יש להקל ולהעמיד את האשה בחזקת פנויה.

ולפי זה יתבארו דברי הרמב"ן שם בסוגיה פ"ח ע"ב ד"ה והא דקתני סיפא וכו' וז"ל,

"דלא חשו רבנן לספיקי דקלא אלא לקלא בלא שום שובר חששו שמא

יוציאו לעז על המשפחות, אף כאן (אם יצא אמתלא על הקול) תולין שמא נתקיים

התנאי והוי שובר לקול הקידושין"

לכאורה יש סתירה ליסוד זה מלשון השו"ע אה"ע מו א שכתב שכשיצא קול על אישה שהתקדשה "הרי היא ספק מקודשת", ולכאורה משמע שאינו לעז בעלמא אלא ספק ממש. אומנם ראה ביאור הגר"א שם ס"ק א שכתב "כמש"ש פ"ט ב' וכמש"ל בס"ה". כלומר, מה שכתב השו"ע שדינה ספק מקודשת היינו לעניין האמור בסעיף ה בשו"ע שאם קידש שני יש לברר וכו'. ולכאורה דבריו אינם מובנים, מה הצורך שראה הגר"א לבאר לנו מה הדין בספק קידושין, וכי אין ידוע מה הדין בספק קידושין? נראה שכוונת הגר"א לומר שמה שכתב השו"ע ספק קידושין היינו לא שבאמת על פי דין אלו ספק קידושין, אלא שדינם כמו ספק קידושין כפי שמבואר בסעיף ה. לפיכך אין סתירה מדברי השו"ע ליסוד הנ"ל המפורש בדברי הראשונים והפוסקים.

בגמ' שם בדף פט ע"א מבואר מהו קול שחוששין לו:

אמר עולא: לא ששמעו קול הברה, אלא כדי שיהו נרות דולקות ומטות מוצעות, ובני אדם נכנסין ויוציאין ואומרים פלונית מתקדשת היום. מתקדשת, ודלמא לא אקדשה! אימא: פלונית נתקדשה היום. וכן תני לוי: לא שישמעו קול הברה, אלא כדי שיהו נרות דולקות ומטות מוצעות, ונשים טוות לאור הנר ושמחות לה, ואמרות פלונית מתקדשת היום. מתקדשת, ודלמא לא אקדשה! א"ר פפא, אימא: פלונית נתקדשה היום.

אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן: לא ששמעו קול הברה, אלא כדי שיהו נרות דולקות ומטות מוצעות ובני אדם נכנסין ויוציאין, אמרו דבר - זה הוא קול [...]

א"ר אבא אמר רב הונא אמר רב: לא ששמעו קול הברה, אלא כדי שיאמרו פלוני מהיכן שמע? מפלוני, ופלוני מפלו', ובודקין והולכין עד שמגיעין לדבר הברור. דבר הברור, עדות מעליית' הוא! אלא כי אתא רב שמואל בר יהודה, א"ר אבא אמר רב הונא אמר רב: לא ששמעו קול הברה, אלא כדי שיאמרו פלוני מהיכן שמע? מפלוני, ופלוני מפלוני והלכו להם למדינת הים.

כלומר, יש שני אופנים שמביאה הגמ' לקול, או שיש סימני חתונה והבריות אומרות שפלונית התקדשה, או שיש עדים מפי עדים שמעידים שפלונית התקדשה. כך גם נפסק בשו"ע אה"ע מו א-ב. מתוך דברי הגמ' והשו"ע עולה בבירור שדווקא אם אמרו שפלונית התקדשה, אבל אם לא הייתה שום אמירה כזו - אין זה נקרא קול כלל, ואין לחוש לו.

בנדון דנן לא הייתה אמירה כזו ולכן בוודאי שאין זה קול ואין לחוש לו. הרב הגאון (...) כתב בשם הרב הגאון משה ברנדסדורפר שליט"א שבשטיבלך במאה שערים יצא קול שהתקדשה, וגם כתב בשמו שרק אח"כ יצא קול שהמטרה התערבה באמצע האירוע, דברים אלו אינם נכונים מבחינה עובדתית. ראיתי את דברי הרב הגאון משה ברנדסדורפר שליט"א שהביא את סיפור המעשה בספרו (היכל הוראה) כפי שכתבנו שבעקבות התערבות המטרה באירוע יצא הקול על טקס הקידושין שנקטע באמצע ע"י משטרת ישראל, ולא יצא תחילה קול על האשה שהתקדשה. בנוסף, עובדתית אלמלא התערבות המשטרה לא היה הדבר נודע כלל, כי בכת השאלים מקפידים שלא להוציא דברים מעין אלו החוצה. ישנן בנות, מכת השאלים, נשואות בגיל זה שלא ידוע מנישואיהן כלל מחוץ לחברי הכת. גם לא הגיוני שיופצו שמועות על קידושין, שזה דבר שאינו מפליא במיוחד אצלם, ורק למחרת תופץ השמועה על פשיטת המשטרה, נושא הרבה יותר מסקרן, וראוי לשיחה.

קלא דלא אתחזק בבי דינא

מלבד זאת נאמר בבבלי גיטין דף פט עמוד ב "אמר רב אשי: כל קלא דלא איתחזק בבי דינא לאו קלא הוא", והרמ"א אבן העזר מו ב פסק כן:

"ואין חוששין לקול, אלא כשהוחזק בבית דין שבית דין חקרו בדבר ושמעו שיש ממשות בקול, כמו שנתבאר, אבל כל זמן שלא הוחזק בבית דין לא, אם לא במקום שיש חזקה טובה שנתקדשה".

מקור דברי הרמ"א בעניין חזקה טובה הוא המהרי"ק שורש פז, ושם כתב "אבל הכא דאיכא חזקה טובא פשיטא דלא צריך שיתחזק בב"ד וכדהוכחתי לעיל מההיא דמלקין על החזקות וכו'". כלומר, חזקה טובא היינו כמו עדות וידיעה גמורה ומלקין על כך. גם ראה מה שכתב ערוך השולחן אבן העזר סימן מו "אמנם אם יש חזקה טובה שנתקדשה כגון שמוחזקת בעיר לוודאי נתקדשה אז לא בעינן הוחזק בב"ד דהרי סוקלין ושורפין על החזקות". אין ספק שבנדון דידן אף אחד לא יהיה לומר שהאשה נחשבת לאשת איש גמורה. ממילא נדחים דברי הרב הגאון משה ברנדסדורפר שליט"א שכתב שיש לאסור את הכלה במקרה דנן, מכיוון שהיא היתה לבושה בשמלת כלה והיה מעמד של חופה דיש לדמות לדין הרמ"א שכתב שבמקום שיש חזקה טובה אוסרים את האשה אפילו אם הקול לא הוחזק בבית דין. שהרי הוכחנו ממקור דין הרמ"א דחזקה טובה נחשב דוקא חזקת ודאי שהתקדשה ויש לה דין אשת איש ודאית וסוקלין על פי חזקה זו. מה שלא קיים במקרה דנן.

לפיכך, היות שהקול לא הוחזק בבית הדין ולא קיבל את אישור ביה"ד, ובוודאי שאינו בגדר חזקה טובה, אינו קול כלל וכלל.

קול ואמתלא

בנדון דנן יצא הקול ושוברו עימו, שידעו שהמשטרה הופיעה באמצע טקס החופה, ואם כן יש ספק האם היו קידושין או לא, דהיינו האם הייתה נתינת טבעת מהחתן לכלה. במסכת גיטין פט ע"ב מבואר שגם במקום שיש להסתפק בלבד נחשב הדבר לאמתלא, ואין צורך שיצא קול שלא היו קידושין דווקא: "רב זביד אמר: במקום אמתלא חוששין לאמתלא". כך גם מבואר בשלושה מעשים שהובא בגמ' שם פט ע"א-ע"ב:

ההיא דנפק עלה קלא דאיכדשה באציפא דתוחלא בעינא דבי שיפי, שלחה רב אידי בר אבין לקמיה דאביי: כי האי גוונא מאי? אמר ליה: אפי' למאן דאמר לא מבטלינן קלא, בהא מבטלינן קלא, מימר אמרי: עיינו בהו רבנן בקידושיה ולא הוה בהו שוה פרוטה. ההיא דנפק עלה קלא דאיכדשה לחד מבני פלניא, אמר רבא: אפי' למאן דאמר לא מבטלינן קלא, בהא מבטלינן קלא, מימר אמרי: עיינו בהו רבנן בקידושי, וקידושי קטן הוו.

ההיא דנפק עלה קלא דאיכדשה לקטן הנראה כגדול, א"ל רב מרדכי לרב אשי: הוה עובדא, ואמרו: עדיין לא הגיע לפלגות ראובן, שנאמר: לפלגות ראובן גדולים חקרי לב.

הטור פסק את דברי רב זביד, אך הרי"ף והרמב"ם השמיטו את דבריו. אומנם הבית יוסף כתב שגם הם סוברים כמותו, והבליעו את דבריו בתוך דבריהם, עיין שם, ולכן פסק בשו"ע אה"ע מו ג כרב זביד "או אם יש להסתפק אם יש בקדושין שוה פרוטה, או שהיה קטן, לא הוחזקה". אמנם הב"ש (ס"ק י"א) חולק על הבית יוסף בדעת הרמב"ם וצידד בדעת הרמב"ם (כדעת הראב"ד) שדוקא אם התברר ע"י ביה"ד כפי שיצא באמתלא דהיינו שנתברר שהיה קטן או שלא היה שוה פרוטה אז מבטלינן את הקול אבל כל זמן שלא התברר כאמתלא אין מבטלינן את הקול. יעויין באוצה"פ שהביא חבל פוסקים החולקים על דעת הב"ש וסוברים בדעת הרמב"ם כפי שפוסק השו"ע, והם: המקנה, מחנה אפרים, ארץ צבי, בית מאיר, בית אפרים, תפארת יעקב ואמרות טהורות.

וזה לשון השולחן ערוך אבן העזר סימן מו סעיף ג:

אם היה שם אמתלא, ושמעו האמתלאה כששמעו שנתקדשה, לא הוחזקה מקודשת. כיצד היא האמתלאה, פלונית נתקדשה על תנאי או קדושי ספק, כגון שאומרים שזרק לה קדושין ספק קרוב לו ספק קרוב לה, או אם יש להסתפק אם יש בקדושין שוה פרוטה, או שהיה קטן, לא הוחזקה, אלא שואלים אותה וסומכים על דבריה, הואיל ואין שם ראייה ברורה ולא קול חזק.

כלומר, אם יש אמתלא או אף מקום אמתלא שואלים את פיה, ואם אומרת שלא היו קידושין נאמנת. כבר אמרנו לעיל שבנדון דידן לא היה קול כלל שנתקדשה, אך גם לו יצויר שהיה יוצא קול מכל מקום שוברו עימו ואמתלא בצדו, שהרי התפרסם שהמשטרה הופיעה באמצע האירוע ואם כן יש מקום ספק ואמתלא מעיקרא האם היו קידושין או לא דהיינו אם היתה נתינת טבעת או לא. ומכיוון שהאשה בנדון דנן אומרת בוודאי שלא היו קידושין היא נאמנת.

והנה, הרב הגאון (....) כתב שבנדון דנן האמתלא מתנגדת לגמרי לקול, ובאופן כזה לא אמרו אמתלא, אלא רק במקום שבו היא מסבירה ומבארת את הקול. דבריו בנויים על ההנחה שמתחילה יצא קול שהתקדשה, ורק לאחר זמן יצא קול שהמשטרה הופיעה, אך כבר כתבנו שאין הדבר נכון עובדתית. מה גם שיש לומר שאין הקול על הפסקת טקס הנישואין מתנגד לגמרי בנדון דידן לקול שהתקדשה, אלא מבאר אותו, שהיה טקס חופה וקידושין אך לא הושלם.

מלבד זאת, הלכתית אין סברה לחלק ולומר שכהאי גוונא לא נחשב לאמתלא ששוברת את הקול, הרי סוף סוף לא יוצא לעז באופן זה, כפי שביארנו לעיל שכל החשש לקול הוא מפאת הלעז שבו, והאמתלא גם כזו שמתנגדת לגמרי לקול שוברת אותו, ומונעת את הלעז.

חסרון ידיעה

הרב הגאון משה ברנדסדורפר שליט"א כתב שספק נתינת הטבעת אינו ספק אלא חסרון ידיעה, שהרי הנוכחים באירוע יודעים אם הייתה נתינה או לא, ומכיוון שאפשר לברר את הדבר חשיב חסרון ידיעה. לפיכך כתב שאין להקל משום ספק ספיקא, ספק אם הייתה נתינת טבעת וספק אם חופה עושה קידושין. ונראה לדחות את דבריו. דכל הדין של איכא לברורי שייך במקום שיש ספק גמור, אז נאמר הדין שכיוון שאפשר לברר את הספק, אין זה נחשב לספק. אבל כפי שכתבנו, חשש קול הוא לא מדין ספק, שהרי קול לא יכול ליצור ספק, אלא כפי שכתבו הראשונים ובמפורש שם הרמב"ן בסוגיה שזהו דין לעז, שלא יאמרו שאשת איש נשאת לאחר בעודה נשואה, ומכיוון שכך אין לחלק בין ספק רגיל לספק של חסרון ידיעה, שהרי בשניהם חשוב הדבר לאמתלא המבטלת את הקול.

וראיה ברורה לדברינו, היא מהמקרה שהביא השו"ע שם "כיצד היא האמתלא,,,אם יש להסתפק,,,שהיה קטן" וביאר שם בב"ש (ס"ק יא) שיצא קול שקידש אחד מבני פלוני, ואחד מבניו הוא קטן, תלינן אנן שהקטן קידש אותה" והרי שם זה גם ספק חסרון ידיעה שהרי איכא לברורי מי מהבנים קידש את האשה. אלא מוכח שכיון שיש אמתלא דהיינו ספק, מספיק הדבר לבטל את הקול, ואין חוששין לקול שכזה.

האם חופה עושה קידושין

גם הרב הגאון משה ברנדסדורפר שליט"א וגם הגאון רבי אשר וייס שליט"א דנו בנדון של חופה האם עושה קידושין. השו"ע אה"ע כו ב הביא מחלוקת בעניין זה, דעת רוב הפוסקים שנפסק להלכה דלא כרב הונא, וחופה אינה קונה, אך דעת רבנו חננאל שזה ספק האם חופה קונה: "אם הכניס אשה לחופה, אינה מתקדשת בכך. וי"א שהוא ספק". הגאון רבי אשר וייס שליט"א כתב בתשובתו שאפילו לשיטות הסוברות שחופה עושה קידושין אינה אלא עיקר חופה דהיינו ייחוד והכנסה לביתו, לפיכך במקרה דנן שבודאי לא עשו כן אלא רק כיסוי הכלה בהינומא ועמידה תחת יריעת החופה אין לחשוש לקידושין. וכת"ר זכה לכוון לדעת בעל ישועות יעקב שהובאה תשובתו בשו"ת יד יוסף סימן ל"ה וז"ל "אמנם באמת אף לשיטת הר"ח אין כאן חשש דהך חופה שפורסין יריעה על ארבע כלונסאות לא מהני בזה... דדוקא אם כבר היה ארוסין גמורים ואחר כך נעשית חופה, בזה דעת פוסקים להחמיר שגם זו נקרא חופה, אבל לענין תחילת קניין בודאי אף לדעת האומרים דיש ספק שמא חופה קונה היינו הבאה לביתו אל יחוד לשם קידושין, אבל פריסת יריעה ע"ג כלונסאות לא חשיב קנין לשם קידושין".

הרב הגאון משה ברנדסדורפר שליט"א נקט שיש לחוש לדעת רבנו חננאל בנדון דנן שזהו ספק. הגאון רבי אשר וייס שליט"א לעומת זאת התבסס על רבי עקיבא איגר שכותב בשו"ת מהדו"ת סימן נה שמה שהחמיר ר"ח הוא רק כשאומר שמקדשה בחופה, אך בזמננו שמקדשים בכסף כוונתו לקדש בכסף ולא בחופה. הרב הגאון משה ברנדסדורפר שליט"א פקפק בדברי רעק"א, שהרי מצאנו שכתב החיי אדם שאם מוכח שרוצה לקיים מצווה יוצא ידי חובה גם בלא כוונה מפורשת, ואם כן הוא הדין כאן, שרוצה לקדש אישה, מתקדשת לו גם בלא כוונה מפורשת לקידוש חופה.

הגאון רבי אשר וייס שליט"א דחה את הקושיה על הרעק"א מדברי החיי אדם בפשיטות, ששם בוודאי מתכוון לקיים את המצווה, שהרי מוכח ממעשיו שרוצה לקיים את אותה המצווה, ואילו בנדון דידן לא מוכח כלל שרוצה לקדש בחופה, אלא מסתמא רוצה לקדש בטבעת ולישא אותה בחופה.

זאת ועוד, הרעק"א שם בסימן נו הביא ראיה שבסתמא אין אדם מתכוון לקדש את האשה בחופה, שהרי אם מקדשה בחופה עוד קודם נתינת הטבעת, היה צריך לברך את ברכת האירוסין קודם שמכניסה לחופה וזאת לשיטה שהביא הרמ"א בסימן נה סעיף א "וי"א שהחופה היא שפורסין סודר על ראשם בשעת הברכה". יתירה מזאת, לשיטה שמביא הרמ"א שם שחופה היא כיסוי האשה בהינומא כפי שכיום נוהגים שעושה החתן קודם שהולכים לעמוד מתחת לחופה (הסודר על הכלונסאות) מכסה החתן את פניה של הכלה בהינומא (באדעקען), אם נאמר שמתכוון החתן לקדש אותה אז, נמצא שכשמברכים את ברכת

האירוסין קודם נתינת הטבעת, יש חשש של ברכה לבטלה, שהרי לאותה שיטה שהובאה ברמ"א כבר התקדשה לו הכלה בשעה שפרס החתן את ההינומא על ראשה, זמן רב קודם לנתינת הטבעת. אלא בוודאי צריך לומר שדעתו של המקדש שלא לקדש את האשה אלא רק בנתינת הטבעת.

לדברינו יש סיוע לדברי הגאון רבי אשר וייס שליט"א שכתב שלא נהגו לומר לחתן לקדש את האשה בכל דרך ואפילו בחופה, וזאת ע"מ למנוע חשש של ברכה לבטלה לפי המנהג כיום שמברכים את ברכת האירוסין קודם לנתינת הטבעת.

הרב הגאון (...) כתב שאם הושיט החתן את ידו לתת את הטבעת לאישה הרי היא מתקדשת לו בחופה באותה שעה, שהרי באותה העת בוודאי דעתה לקדשה וממילא מתכוון לקדשה בחופה אף אם בסופו של דבר לא הגיעה הטבעת לידה. אומנם מהבירור שעשינו אצל האשה הוברר שלא הגיעו כלל לשלב הזה, והחתן לא הוציא את הטבעת.

וגם החשש שהעלו שמיד כשהגיעה המשטרה, התכוון החתן בליבו לקדש את האשה בחופה אף קודם נתינת הטבעת. אין לחשוש חשש זה מעצמנו. וכל זמן שלא אמר החתן במפורש שהוא מקדש את האשה בחופה לא יועיל מה שיתכוון בליבו, שהרי אפילו אם הוא התכוון מי יימר שהאשה התכוונה להתקדש בחופה.

זאת ועוד, במקרה דנן לא מדובר בחתן ת"ח היודע בטיב גיטין וקידושין (כפי שהתרשם ביה"ד מחקירת החתן ע"י חברי ביה"ד) שידע להתכוון לקדש את האשה בחופה, כי לא נותנים לו לקדשה בטבעת. ובייחוד שהרי אפילו אם יקדש בחופה להדיא זה רק ספק קידושין לשיטת הי"א שהביא הרמ"א. אם כך אין לחשוש שהחתן ירצה להכניס עצמו לספק (וכן מצאתי ברעק"א שם בתשובות סימנים נ"ה ונ"ו שכתב סברה זו, דהמתקדשים מתכוונים רק לקידושי ודאי ואינם רוצים בקידושי ספק, אמנם כתב שזהו רק סניף להיתר).

זאת ועוד, כפי שכתב שם הרעק"א (בסימן נ"ו) שאפילו להפוסקים הסוברים שחופה קונה זה רק כשאומר החתן לכלה הרי את מקודשת לי בחופה זו, אבל בלא אמר אין חוששין כלל שהתכוון לקדשה בחופה. וכמו בקידושי כסף שאם לא אמר לאשה הרי את מקודשת לי בכסף זה אינה מקודשת ה"ה בחופה. עיי"ש. (דין זה כתב הרעק"א שם בנוסף לסברה שהבאנו לעיל בשמו שכיום שנוהגים לקדש בטבעת אין כוונת המקדש לקדש בחופה) וכיוון שלא עסקינן בחתן היודע בטיב גיטין וקידושין אין לחשוש שאמר לכלה הרי את מקודשת לי בחופה זו. ובייחוד שהכלה העידה נחרצות שהחתן לא אמר לה כלום בכל הטקס ואף לא לפני כן, וביה"ד התרשם שהיא כנה בעדותה.

יתירה מכך, הרעק"א שם בתשובה (סימן נ"ה) כתב שאין לומר שהחתן מתכוון לקדש בחופה קודם נתינת הטבעת (דהיינו לא באותה עת), אלא רק במקרה ובשעת נתינת הטבעת לא חלים הקידושין כגון שהמקדש אינו יודע שהכסף שנותן לאשה אינו שווה פרוטה אז יש לחוש שהתכוון לקדש את האשה בחופה. וזה בדומה לדין של נפל על המציאה בחצירו שאפילו שהתכוון לקנות ע"י הנפילה שחשב שנפילה קונה לו, הדין הוא שהנפילה אינה קונה לו אבל חצירו קונה לו, כיוון שהתכוון לקנות את המציאה באותה שעה.

אבל במקרה דנן אין לחשוש שקודם נתינת הטבעת התכוון החתן לקנות את האשה בחופה, עיי"ש.

תשובת יד יוסף וישועות יעקב

הובא לידי קונטרס שכתב תלמיד חכם אחד שהקשה על דברינו מתשובת יד יוסף להגאון ר' יוסף יואל דייטש זצ"ל סימן לה ולו שעוסק בנדון דומה לדידן:

מדובר שם באישה שהכניסו לחופה בהיות בת 11 שנים, ותוך כדי החופה הגיעו אנשי הצבא ולקחו את החתן. האישה הייתה עגונה במשך 16 שנים והייתה סבורה שהיא מקודשת לחתן ואסורה להינשא לאחר. כששמעה שהחתן נפטר פנתה לבעל היד יוסף ע"מ שיתירה להינשא. בנדון ההוא היה עד אחד שהעיד שבמעמד החופה לא היה מעשה קידושין. גם האישה אישרה את דברי העד.

בתשובתו שם בסימן לה ובתשובה שאחריה שהיא של בעל הישועות יעקב כתבו להתיר את האישה מפני שעד אחד נאמן בצירוף לאמירת האשה שלטענתה לא היו קידושין, באופן זה שהייתה לה חזקת היתר אלא שנולד ספק האם התקדשה, ואם נאמין לעד שמעולם לא נתקדשה, יתברר מלמפרע שמעולם לא איתחזק איסורא ולא הוחזקה לאשת איש, בזה לא אמרינן דהוי דבר שבערווה וממילא לא בעינן דווקא שני עדים, וביססו דבריהם על ההגהות מיימוניות.

והקשה אותו ת"ח, שמדבריהם עולה שלולא העד היינו אוסרים אותה מספק למרות שיש לה חזקת כשרות, ולא היינו מאמינים לאשה בלבד.

אך באמת אינה קושייה כלל כפי שנבאר:

בנדון שם אותה אישה הוחזקה במשך 16 שנה כאשת איש, ולכן התעוררה ריעותא וספק בחזקת הפנויה שלה, וכפי שכתב שם ביד יוסף "דכיון דהוחזקה באשת איש זה זמן רב", ולכן הצריכו בעל יד יוסף ובעל ישועות יעקב גם נאמנות עד בצירוף לאמירת האשה. ואין זה דומה כלל לנדון דידן שלא הוחזקה כלל לאשת איש, אפילו לא רגע אחד, שהרי עם הקול שיצא שהיה חופה יצא קול שיש ספק אם נתן החתן לכלה טבעת.

חילוק נוסף יש לחלק, שבמקרה של בעל היד יוסף, מדובר שהכלה היתה קטנה בשעת החופה שהרי היתה בגיל 11 שנה. ולכן אין לה נאמנות כמו במקרה דידן שהכלה היתה בשעת החופה גדולה בת 13 שנה. בנוסף, בנדון דנן ביה"ד חקר ובדק הן את הכלה והן אישה אחת מהנוכחות שהשתתפו במעמד החופה, ולאחר דרישה וחקירה מאומצים התברר לנו משתיהן שלא הייתה כלל נתינת טבעת, ואם כן בנוסף לכלה שטענה שלא היתה נתינת טבעת, יש לנו עד אחד המעיד שלא היו קידושין, שהרי במקום שעד אחד נאמן גם אישה נאמנת, ומכיוון שלא איתחזק איסורא דאשת איש אין צורך בשני עדים, כפי שכתבו בעל היד יוסף והישועות יעקב. ובמקום שנאמן עד אחד נאמנת אף אשה ואפילו קרובה.

להחמיר לגרש כשאין צורך

מלבד העובדה שהחתן לא משתף פעולה עם בית הדין ולא ניתן לכוף אותו לתת גט לכלה היות שהוא קטין לפי החוק.

לאחר שבררנו שאין חשש קידושין בנדון דנן נראה שאין להחמיר כלל להצריכם גט. יעויין שם בתשובה של הרעק"א סימן נה, שכתב שאין להחמיר לתת גט כשאין צורך לפוסלה לכהונה, והביא שם בשם הרבה פוסקים שאין לעשות כן.

בשו"ת משאת בנימין סימן קו כתב (הובא בכנה"ג בהגה"ט סימן כז אות כ"ג), שכל מקום שאינה צריכה גט אין נותנים לה גט לרווחא דמילתא, שלא לפוסלה מן הכהונה, ומשום פריצי הדור שלא יתנו עיניהם בבנות ישראל לעגנם, ועי' שו"ת רב פעלים ח"א ריש סימן י"א, הובא כל זה בקובץ תשובות למרן הגרי"ש אלישיב ח"ב סימן ע"ט.

זאת ועוד, במקרה דידן שהחתן אינו משתף פעולה עם ביה"ד, לא ניתן לסדר גט ברצון הצדדים, וגם לא ניתן לחייב הבעל במתן גט ובנקיטת סנקציות נגדו. מלבד שלא נראה שיש עילות לחייב את החתן במתן גט בעל כרחו. אפילו אם היה ניתן על פי דין לחייב אותו במתן גט, לא ניתן לעשות כן במקרה דידן שהחתן הוא קטין,

יש שטענו, להותירם במצב הנוכחי עד גיל 18, אולי אז יתרצו זה לזה ולמה נפרידם עתה. אומנם באמת זה אינו, מפני שאם נמתין עד אז יש חשש שתחזק האישה לאשת איש, ואז נצטרך להחמיר עליה טפי מעכשיו, וכפי שחילקנו לעיל בין נדון דנן לנדון של היד יוסף. מלבד זאת, האב והכלה שניהם ביקשו מביה"ד לברר את מעמדה האישי של הכלה, ולכן ביה"ד מחויב להיזדקק להם ולא להסתלק מהנדון עד גיל 18.

□ □ □

מסקנות

- א. ביה"ד חקר את האשה שנמצאה כנה בגרסתה שלא הייתה נתינת טבעת והחתן לא דיבר עימה ולא אמר לה כלום בכל הטקס ואף לא לפני כן.
- ב. בנוסף לאישה, ביה"ד חקר את אחת הנשים שהשתתפה בטקס שהיא קרובת משפחה של החתן, שהעידה שלא הייתה נתינת טבעת.
- ג. אין לחוש בנדון דידן לקול שהתקדשה, הן מפני שלא היה קול כזה, הן מפני שלא הוחזק הקול בבית הדין, והן מפני שיש אמתלא שיצאה יחד עם הקול שנתקדשה, שיש להסתפק אם ניתנה הטבעת, בגלל המשטרה שקטעה ועצרה את טקס הקידושין.
- ד. במקרה דידן, אין לטרוח ולחפש אחר עדים כשרים שהשתתפו בטקס ע"מ לברר על הנעשה בטקס, בייחוד שהעדים אינם ברי השגה.
- ה. אין לדון ספק דידן כחסרון ידיעה שהחמירו בו הפוסקים.
- ו. במקרה דידן, אין לחוש שהחופה עשתה קידושין גם לדעת החוששים לרב הונא.
- ז. במקום שלפי ההלכה האשה מותרת אף ללא גט, כתבו הפוסקים שאין להצריך גט לחומרא, שלא לפוסלה לכהונה. ושלא לתת יד לעגן את הנשים.
- ח. לפיכך האישה בנדון דנן מותרת בלא גט כלל, ואף אין להצריכה גט לחומרא.

י"ט אב תשע"ט,

הרציתי את הדברים הנ"ל בפני הגאון רבי גדליה צימבליסט שליט"א – חבר ביה"ד הגדול בדימוס, ואמר שהדברים נשמעים מאוד.

חתימת הגאון רבי חיים גדליה צימבליסט שליט"א

הרב מרדכי רלב"ג – ראב"ד

גם אני מצטרף לנימוקים של כבוד הראב"ד שליט"א,

הרב יקותיאל כהן – דיין

סימן ו מכתב תשובה מענה לנימוקי פסה"ד שע"י ביה"ד הרבני

❖

בס"ד יום שלישי י"ז אלול תשע"ט

המאיר לארץ ולדרים, קרן עמו ירים, ויתברכו מגבהי מרומים בחודש הסליחות והרחמים
כבוד הדיינים הנכבדים שע"י ביה"ד של הרבנות הראשית לישראל הגאונים רבי יקותיאל כהן שליט"א [דיין] ורבי מרדכי רלב"ג
שליט"א [ראב"ד]

שלו' רב לפמעכ"ת ולכל הנלוים אליהם ויתברכו מן השמים לכל מילי דמיטב, ותזכו לכתיבה וחתימה טובה.

בא אני בזה בדבר הכלה ... שנחטפה ע"י הרשויות באמצע מעמד החופה עם החתן ...
ולתועלת הענין אקדים בקצרה את תיאור המקרה וסדר השתלשלות הענין לפי הסדר הכרונולוגי:

ביום כ"ב בכסלו תשע"ט, לפנות בוקר של יום שישי, התאספו חלק מקהילת "כת השאלים" על גג בנין
ברח' שמואל הנביא 38 ירושלים, לחגוג את הנישואין של החתן הנ"ל שהינו בן 17 שנה עם הכלה הנ"ל
שהיא בת 13 שנה.

באמצע מעמד החופה פרצו שוטרים לגג הבנין ומעמד החופה הופסק, השוטרים עצרו את הכלה ומספר
נשים לצורך חקירת האירוע, שאר המשתתפים הגברים נסו מהמקום כולל המסדר קידושין והעדים, לטענת
המשטרה הכלה לא ענדה על ידה טבעת, ולא נמצאה ברשותה טבעת.

יש לציין שהעצורות הם אם החתן ואם הכלה ועוד כמה ילדות.

אבי הכלה שאינו משתייך ל"כת השאלים" [הוא משתייך לחסידות תולדות אברהם יצחק] ומעמד הנישואין
של בתו נערך ללא ידיעתו וכמובן בניגוד לרצונו [והוא עמד מאחורי פריצת המשטרה] פנה להגאון רבי
משה ברנדסדורפר שליט"א גאב"ד היכל הוראה לברר את מעמדה האישי של בתו, האם היא נשואה או
שמה ספק נשואה וצריכה גט, כדי להתירה להינשא לאחר.

ביום ב' ט' טבת תשע"ט הוציא הגרמ"ב שליט"א פסק הלכה שהיא בחזקת אשת איש ואסורה לכל עד
שתקבל גט פיטורין מהחתן הנ"ל שעמדה עמו תחת החופה לשם חופה וקידושין, וכן אחרי שתקבל גיטה
אסורה לכהן [תשובה זו כבר הודפסה ע"י בשו"ת שלו היכל הוראה ח"ה הוראה קנ"א].

כמו"כ התייחס לענין הגאון הגדול רבי אשר ויס שליט"א גאב"ד דרכי תורה, וכתב דאין להצריכה גט, אולם כמה פעמים כתב בזהירות ובהסתייגות דעכ"פ מכיון שמדובר בענין מן החמורות שבתורה יש להשתדל בכל דרך למצות את הבירור, [תשובתו נדפסה בקובץ מוריה ניסן תשע"ט].

לאחר זמן מתשובתו של הגרמ"ב שליט"א פנה האב גם לביה"ד הרבני לבירור מעמדה האישי של בתו, בית הדין חקר היטב את הכלה ואנשים נוספים שהיו מעורבים בענין [אולם לא נכחו במעמד החופה] וחברי ביה"ד התרשמו שגירסת הכלה כנה ואמינה, לפיה המשטרה עצרה את האירוע בטרם נתינת הטבעת מהחתן לידה, וממילא לא היו קידושין כלל, עוד הוסיפה הכלה וסיפרה כי החתן מעולם לא אמר לה כלום בענין הקידושין ולא דיבר איתה כלל, לא בזמן החופה ואף לא לפני כן.

בנוסף ביה"ד קיבל עדות מאשה שהיא קרובת משפחה של החתן שהשתתפה במעמד החופה, ואף היא העידה שלא היתה נתינת טבעת מהחתן לכלה. יש לציין שמדובר באם החתן שהיא גם נעצרה עם הכלה, ופשוט שאם היא היתה מודה שהמשטרה פרצה רגע לאחר נתינת הטבעת היא היתה גורמת בזה למעצרה ושל בנה החתן ושל בעלה, כולל העדים והמסד"ק כפי חוק המדינה כך שאין לעדותה שום תוקף הלכתי. [עכ"פ זה ברור כל מי שמאזים בעונשים עפ"י החוק הפלילי א"א להסתמך על עדותו כ"ז שאין לו גיבוי שלא יענש הוא והנוגעים בדבר].

עוד יש לציין שביה"ד חקר גם את החתן, ולא הצליח להוציא ממנו הודאה שהוא לא קידשה עקב פריצת המשטרה והפסקת מעמד החופה. יש להדגיש שהחתן אינו יכול לאשר שקידשה שא"כ הוא מיד מסתכן בחבישה בבית הסוהר, האפשרות היחידה שלו לצאת מכל הפרשה היא להכחיש בכל תוקף שקידשה, ואעפ"כ ביה"ד לא הצליח להוציא ממנו כזו הודאה וד"ל.

לאחמ"כ קיים הגרמ"ב שליט"א מושב ב"ד עם הח"מ ועוד, אשר בו נגבו עדויות נוספות, וכן עוד פרטים על מבנה הכת והנהגותיהם שיש בהם נפק"מ לניד"ד, ואלו הם:

- א) דאין עונדות את טבעת הקידושין, כדי שקרוביהן שאינם חברי הכת לא ידעו שהם כבר נישאו.
- ב) הם עורכים סדר חו"ק בסתר ובמהירות.
- ג) החתן כיסה את הכלה בהינומא, וההינומא נפלה והוא חזר וכיסה אותה. [ואין צריך לפנים שכל עניני עריכת הנישואין, הדרכה, מקוה, וכל כיו"ב נעשה כדת וכדין].
- ד) פריצת השוטרים היתה לאחר שהקבוצה נכחה על הגג במשך למעלה מעשרים דקות.

ה) אבי החתן שלח שליח לעסקנים שהוא מוכן לעשיית גט ובלבד שהרשויות לא יטפלו בענייניו. [וכל בר דעת מבין שזה מעלה יותר מחשד שהחתן הספיק לקדשה, שאחרת הוא לא היה מציע הצעה כזו].

ו) על אף שאבי החתן מכחיש שהוא היה בחופה, הוא נצפה יוצא מביתו עם החתן אל מקום החופה שהוא מהלך רגלי של כחמשה רגעים, כשלשת רבעי השעה קודם פריצת המשטרה.
ז) התהלכו שמועות לב' הצדדים, דהיינו די"א שהמעמד פוזר לפני נתינת הטבעת, וי"א לאחר נתינת הטבעת.

ח) מבנה הכת חשאי והם אנשי סוד וקשה לשלוף מהם מידע.

ט) מלמדים אותם שבמקרה ויתפסו עליהם להכחיש מכל וכל שלא היתה נתינת טבעת.

בנוסף לזאת פשוט ואינו צריך לפנים כשהם הלכו לחופה הכתובה כבר נכתבה ונחתמה ע"י העדים כמנהג ירושלים, וברור שא"א למצוא עדים ומסדר קידושין באשמורת הבוקר אם לא שהכל כבר היה מוכן מלכתחילה.

מכל הנ"ל נראה להדיא דהכל היה מוכן לעריכת חו"ק כמנהג ישראל מקדמת דנא ולא כמו שכתבתם בפס"ד להציג כאילו מיירי הכא באיזה "טקס" שהחתן והכלה לא ידעו כלל מהנעשה ואפילו לא דיברו על עסקי קידושין וזה אינו. לאחר המושב ב"ד הח"מ הוציא פס"ד מנומק לאוסרה וכדעת הגרמ"ב שליט"א [פס"ד זה נכתב ביום ה' לסדר שלח תשע"ט להגאון הגדול ר"א ויס שליט"א].

ביום ג' אלול תשע"ט ניתנה החלטה על ידי כ"ת שביה"ד מבטל את עיכוב הנישואין שהוציא בתאריך 16.1.2019 להחלטה זו הצטרף גם הדיין הגאון הצדיק רבי חיים וידאל שליט"א.

ביום ח' אלול תשע"ט ביה"ד שע"י הוציא הבהרה שפסק הדין ניתן על דעת כל חברי ההרכב עם זאת לדעת אחד מדייני ההרכב [הרב חיים וידאל שליט"א] על אף האמור [שהיא מותרת לינשא ללא צורך בגט [אפילו] לחומרא] יש מקום לקיים בירור נוסף בכדי למנוע לזות שפתיים, ובסיום נכתב דנימוקים לפסה"ד יימסרו במועד אחר.

ולמעשה הנימוקים נמסרו ביום י"ב באלול, שעליהם נמנע לחתום הדיין הגה"צ רבי חיים וידאל שליט"א בנוסף לזאת פמעכ"ת הגאון הרב מרדכי רלב"ג שליט"א השמיע את הדברים להגאון הגדול מזקני וותיקי הדיינים רבי חיים גדליה צימבליסט שליט"א וקיבל אישור ממנו בכתב שהדברים נשמעים מאוד. [הגאון שליט"א נזהר מלקחת אחריות ולא כ' ג"א מצטרף להנ"ל].

בנוסף לזאת כתב הגה"ג ר"א ויס שליט"א מכתב נוסף להעמיד את דבריו הראשונים להתירה בלא גט.

ועתה נדון בס"ד בגופם של דברים כדרכה של תורה ויהי נועם וגו' שח"ו לא נכשל בדבר הלכה. ובהקדם לאחר בקשת אלף מחילות מפמעכ"ת אפנה בזה לשכל הישר ולהגיון הבריא, באם ח"ו היו גונבים לנוות ביתכם את תכשיטיה, האם גם לא הייתם מנסים לחקור מכיון שהנחקרים החשודים הם אנשי סוד, אתמהה? הלא פשוט וברור שהייתם עושים את כל הפעולות הנצרכות בכדי להשיב את הגניבה לידיכם, וכאן בכוונת מכוין לא נעשים פעולות שיש בארגז כלים שבידיכם לחקר האמת ואיך יתכן שאיסור א"א קל בעיניכם יותר מקופסת תכשיטים, ושוב חוזר אני על בקשת המחילה אולם האמת חשובה לכולנו ורב אני את ריב האמת [עי' בהקדמת בעל המאור].

וביותר דהלא מכותלי מכתבכם נראה דכל הנימוקים לפס"ד שנתתם מבוססים על ב' מכתביו של הגר"א ויס שליט"א והוא במפורש גם במכתבו הראשון וגם בסיום מכתבו השני נזהר בלשונו וכ' וז"ל אמנם אין זה [שיש להתיר נערה זו לנישואין] אלא לאחר שביה"ד אכן עשה כל שבידו ואפס תקוה למצוא עדים כשרים ולשכנע אותם לבוא ולהעיד, ואין לנהוג בזה חפזון כלל אלא להתאזר בסבלנות ובאורך רוח, שמא ח"ו תינשא לאיש ושוב יבואו עדים לפוסלה לבעל, אלא על הבי"ד למצות את כל האפשרויות להגיע לעדים, אך אם יגיעו למסקנא שאין זה בדינו, אין להמתין עד בוש, וכו' עכ"ל וא"כ איך אפשר

לכתוב במסקנות הנימוקים לפס"ד באות ד' במקרה דידן, אין לטרוח ולחפש אחר עדים כשרים שהשתתפו בטקס ע"מ לברר על הנעשה בטקס, בייחוד שהעדים אינם ברי השגה ע"כ [היפך ממש"כ הגר"א ויס שליט"א וכן"ל] ובפרט שלא נעלמה מעיניכם דעת המהרשד"ם (אעה"ז סי' ד') דאם יש עדים שיודעים את האמת ואם נתיר המעשה יש לחשוש שאח"כ יבואו ויעידו לאוסרה צריך לחשוש אפילו לקול שלא הוחזק בב"ד, ולא בכדי הדיין הגה"צ רבי חיים וידאל שליט"א לא הסכים לחתום על נימוקי פסה"ד, ויסלחו לי כבוד פמעכ"ת, אולם אורייתא קא מרתחא בי.

ובפרט שמבואר מדברי כ"ת דס"ל דגם אם העדים ברי השגה אין צורך לטרוח ולחפש אחריהם ותמוה דהלא קיי"ל מ"ב (סי' ח' סקכ"ב וסי' תל"ז סק"ט) דלא סמכינן אחזקה במקום דיכולין לברר. כמו"כ לא זכיתי להבין על סמך מה התרשמתם "שגרסת הכלה כנה ואמינה" לפיה המשטרה עצרה את האירוע בטרם נתינת הטבעת מהחתן לידה, בשעה שמדובר בכלה שהיא בוגרת לגילה, והיא מנותקת בכח ממשפחתה, והיא במוסד סגור לחינוך מחודש, [גם בזמן זה שאני כותב את המכתב לכ"ת] והיא יודעת היטב שיטב שבאם היא תאמר שהיתה נתינת טבעת היא תסבך את מצבה... ובפרט שמלמדים אותם ב"כת" שבמקרה ויתפסו עליהם להכחיש כל קשר למעשה קידושין בכלל ונתינת טבעת בפרט.

ולאחר דברי הקדמה אלו, אבוא לדון בחילוקים שפמעכ"ת כ' לחלק בין נידון היד יוסף לנידון דידן:

בירור דעת הישועות יעקב וה'יד יוסף"

בשו"ת 'יד יוסף' (סי' ל"ה) דן בנידון אשה שחטפו את בעלה מתוך החופה בהיותה בת י"א שנה והיא טוענת שזה היה בשעת הסיבובין שסיבבו את החתן סביב הכלה קודם קידושין. ושלח ה'יד יוסף' לחפש אחר עד שהיה בחופה זו והנה גם הוא העיד כדבריה שעדיין לא נתקדשה ולא אמרו ברכת אירוסין, ומאריך ה'יד יוסף' לדון אם יהא נאמן אחר דהוי מלתא דלא רמיא עליו להעיד על זה ומסיק דנאמן, ואח"ז מביא עדות שמת האיש ההוא, ומשום כל זה מתיר את האשה. ולא נסתפק בזה ושלח דבריו לפני בעל הישועות יעקב' לראות היעמדו דבריו בשריות איתתא דא, כי ירא פן יכשל ח"ו בהיתר א"א לעלמא.

וזאת למודעי כי הרב 'יד יוסף' לא היה איזה 'בעל מחבר' וכדו', אלא נודע למשגב בין גדולי וגאוני דורו, והוראתו הייתה ברורה כשמש בצהריים, והיה מתון ביותר ומסיק שמעתא אליבא דהלכתא וראוי שרבים יאותו לאורו [מתוך הסכמת מרגן בעלי מפרשי הי"ם], וברוחב בינתו התנה היתרו בהסכמת עוד גדול אחד, ללמדנו חומר א"א וחומרא דשאלה דא.

והנה גם ה'יד יוסף' וגם הישוע"י פשיטא להו דכיון דנכנסת אשה לחופה איתרע חזקתה, אלא שדעת ה'יד יוסף' דהעד נאמן משום דלא איתחזק

א"א ולא הוי דבר שבערווה והישוע"י כתב דאי"צ לזה דהכא כיון דיש לאשה זו חזקת פנויה אלא דאיתרע ע"י כניסה לחופה בזה נאמן העד להחזיקה בחזקתה הקודמת [כלומר גם להשיטות בדבר שבערווה אין העד נאמן גם בלא איתחזק].

וטרחו רבותינו לבאר ולהוכיח דבריהם מכמה צדדים וראיות ולהעמיד ההיתר מעוד סניפים, ולמה לא פטרו בפשיטות מסוגיא דגיטין (פט ע"א) דגם בנזדמנו לקדש אמרינן 'אימר לא נתקדשה', ואיך שייך לומר על זה חד מתרי ותלת וכדו' כשנתעלמו שני גדולי עולם אלו מגמ' ערוכה וטרחו להתירה בסברות וחידושים, ועוד הכי בחנם עיגן ה'יד יוסף' אשה זו עד בוא תשובת הישוע"י.

וברור מאד שסבורים הם דנזדמנו לקדש היינו שנאספו למקום האירוסין והכינו צרכי סעודה ועל זה עדיין יש על האשה חזקת פנויה דלכסוף לא נתקדשה, אבל בנכנסה לחופה שבאו לכלל מעשה קידושין וודאי הוי כהתחילו לעשות המעשה וכמו שהושיט החתן ידו לנתינת הטבעת שלא מצוי כלל שיחזרו בהם בשעה זו ובזה איתרע חזקתה, וכנ"ל שמשמע שיש קצת פלוגתא בזה בין ה'יד יוסף' להישוע"י בשיעור הריעותא שנתרועעה החזקה בזה.

כל זה דברים ברורים לכל מסתכל בדבריהם ביושר ובכבוד הראוי, ולא ידעתי איך אפשר לנטות מזה.

מליסא בספר קהלת יעקב ונקט שכן הוא דעת התוס' הנ"ל ויש לומר דכן דעת הישוע"י וה"יד יוסף', ועדיין צ"ע שלא הזכירו מזה כלום שהרי חיפשו אחר סניפים להקל והיו יכולים לצרף דעת החלק"מ הנ"ל שגם בספק כזה הולכים בתר חזקה, ועוד דלפ"ז למה נקט הישועות יעקב שלא נתבטלה חזקתה לגמרי אלא הוי רק ריעותא וי"ל.

ועי"ל דאשה שנכנסת לחופה כיון שעומדת עכשיו להתקדש קלשה לה חזקתה דדבר העומד להשתנות עכשיו הוא, וכתב המג"א (סי' ח' סק"א) דבדבר העשוי להשתנות ליכא חזקה ועי"ש פמ"ג דמשמע שזה מדאורייתא, וכן דעת הגר"א שם.

ורבינו הגר"א הביא ראיה מהמבואר בקידושין (עט ע"ב) [והיינו לפי איך שפירש הגר"א את הסוגיא שם] דלרבי יעקב דקיימא לן כוותיה אין לאדם חזקה שהוא בריא מאחר שעשוי הוא לחלות לפעמים ולכן אפי' אם הוא בריא לפנינו חיישינן שמא כשכתב נכסיו לאחרים היה חולה ובמתנת שכיב מרע אם עמד חוזר, ובנכנסה לחופה וודאי הוי עשוי להשתנות יותר ממה שאדם עומד לחלות, ועיין עוד מה שכתב בשו"ת מהרי"ל דיסקין (סימן ל"ח אות כ"ט) ותרווה נחת.

ויש לחלק דבנכנסה לחופה אי"ז עומד להשתנות בהכרח אלא רק משום שכן הסכמת האיש והאשה, ודברי המג"א והגר"א הם על דברים

הסוגיא בכתובות (כג ע"א) איירי היכא שעד אחד אומר נתקדשה ועד אחד אומר לא נתקדשה ואמרינן דלכתחילה לא תינשא, והקשו ע"ז התוס' למה לא יהא מותר לכתחילה ע"י חזקה ותירצו ב' תירוצים א. שאנו יודעים שזרק קידושין [ע"י עדותן, ר"ן ועי' בית שמואל ריש סי' מ"ז] וחלוקים העדים אם הגיע קרוב לאשה או לא, ב. שהיו נרות דולקות וכו' וחלוקים העדים אם לבסוף נתקדשה או לא, ועל שניהם כתבו התוס' שסיבת האיסור לינשא הוא מחמת עדות האחד שמקודשת היא ועי"ש ר"ן ותורא"ש, ועי' חזו"א אהע"ז (סי' נ"ט אות נ'), ועוד כתב המרדכי (הובא בחלק"מ סי' ל' סק"ח) דהיכא דספק קרוב לו או לא מוקמינן לה אחזקת פנויה ועי"ש בגליון הגרע"א מה שהביא מרשב"א וריטב"א יבמות (לא ע"א) ואכמ"ל.

אלא שהדבר צ"ע לפי"ז למה בנכנסה לחופה לא מעמידים אותה בחזקתה כמו בספק במעשה, והא בנידו"ד [ודה"ד יוסף'] אין לנו ידיעה מלבד שנכנסה לחופה וכמבו', והנה לא מסתבר דחששם הוא לדעת הראשונים שבספק הנולד במעשה אין מעמידים אותה על חזקתה (וכיבמות לא ע"א) דזה מדרבנן בעלמא ובמידי דרבנן היה ראוי להאמין לאשה זו כמבו' בסוף פרק שני דכתובות וילע"ב.

שו"ר דדעת הב"ש (בריש סימן י"ז) דבזרק גט וספק למי היה הגט קרוב לא אזלינן בתר חזקה מדאורייתא עי' בדבריו, וכן פירש דבריו הגאון

שדרכם להשתנות בהכרח מצד שכך מציאותם, ואולי משום כן כתב הישוע"י דהחזקת פנויה לא נתבטלה לגמרי אבל כיון שעכשיו עומדת להשתנות ולא מצוי כלל וכלל שאשה נכנסה לחופה ויצאה משם בלא קידושין לכן נתרועעה חזקתה וחיישינן לה בלא עדות¹.

ויותר נראה עפ"י דברי המהרי"ט (בשו"ת ח"ב חו"מ סי' כ') בנידון אדם שמכר קרקע ונתאנה בפלג [היינו שמכר בחצי משויה האמיתי של הקרקע] דפלוגתא דרבוותא היא אם מתבטל המקח או לא (עי' קידושין מב ע"ב תוד"ה ביטול וראשונים שם ואכ"מ), וכתב המהרי"ט דמספק מעמידים הקרקע בחזקת מוכר.

והקשה על עצמו מהא דמכו' בתוס' בכתובות הנ"ל דכשזרק קידושין לאשה וספק אם הגיע קרוב לה הרי היא ספק אשת איש, והיינו דכיון שהיה מעשה של קידושין אין מעמידים אותה בחזקת פנויה והוא הדין נימא גבי מכר קרקע בפלג שכיון שהיה וודאי מעשה מכירה בקרקע נתבטלה חזקת המוכר.

ותירץ דגבי מכירת קרקע בפלג הספק הוא אם מה שעשו בקרקע הוא מכירה או לא ועל זה שפיר אמרינן חזקה שהקרקע נשארה כמקדם ולא נעשה בה כלל מכירה, אבל גבי ספק קידושין הרי פשטה

האשה ידה לקבל הקידושין והיו מוכנים לקידושין והספק אם היה דבר אחר שמנע את הקידושין להעשות על זה לא אמרינן חזקה.

וחזינן דדעת מהרי"ט דמשעה שפשטה האשה ידה לקבל קידושין ולא חזרה בה כלל לא אמרינן חזקה שהיה דבר אחר שמנע אותה מלהיות מקודשת דהחזקה היא רק להחזיק אותה במצב שלא היתה ברת קידושין וכיוצ"ב, וא"כ י"ל בפשיטות דמשעת כניסה לחופה הוי כפשטה ידה לקבל הקידושין.

ויש להוסיף ביאור דהמהרי"ט הרי לא סבירא ליה שמחמת שנעשה מעשה לא אמרינן חזקה [דגם במכר קרקע נעשה מעשה] אלא רק מחמת שזה לא מניעה שבא ממנה דכיון שהייתה מוכנת להתקדש לא תלינן שדבר אחר מנע, והרי משעת כניסה לחופה מקרי נתרצית לקידושין לגמרי והגם שלא התחיל עדיין המעשה עצמו מה אכפת לי בזה לדעת המהרי"ט דו"ק היטב בזה.

וממילא כן הוא ממש בנידון דידן שעדות ברורה לפנינו שנערה זו נכנסה לחופה והוי כ'פשטה ידה לקבל קידושין' ובזה איתרע חזקתה ואסורה לכל בלא גט או בלא עדות ברורה של ב' עדים שלא היה קידושין. [ולהלן נבאר אמאי לא סגי הכא בעדות עד אחד].

ומיטות המוצעות וכו' יש רגלים לדבר, והנה בלא שיאמרו 'נתקדשה' אין מתבטלת חזקתה אף שיש רגלים לדבר שכך היה אבל מכל מקום יש לה ריעותא בשביל להכשיר בזה עדות נשים.

¹ דוגמא קצת לדברי הישוע"י הם דברי התוס' בגיטין (פט ע"א ד"ה עד) על הנאמר בגמ' דבנרות דולקות וכו' סגי אפי' אם נשים אומרות 'פלוגית נתקדשה היום' והקשו התוס' דזה סותר דעת רב חסדא (שם) דצריך לשמוע הקול מפי הכשרים דווקא, ותירצו דשאני התם שמחמת הנרות

לערער על נאמנותו של העד מחמת איתחזק איסורא.

והמסדר לדפוס הפריד בין מילת 'ולענ"ד' לבין מילת 'ואדרבה' ועשה אותם בשני קטעים, אך המעיין יראה שכוונתו לומר דאין לחוש שמא קדשה אביה דעל זה יש לה חזקת פנויה וכמו כן מבואר בנודע ביהודה (סי' נ"ד אות כ"ד) דאם לא ידוע על נערה אם קדשה אביה יש לה על זה חזקת פנויה, אך על חזקת פנויה במקום שהוחזקה בטעות כאשת איש אין רמז בכל סימן נ"ד בנו"ב ואיך כתב ה"יד יוסף' שכעין דבריו כתב הנו"ב, ולכן ברור כמו שכתבתי.

והנה לדברי כ"ת ה"יד יוסף' סובר דמאחר שהיתה מוחזקת זמן רב כאשת איש פקע ממנה חזקת פנויה, ולפי"ז קשה מאוד למה לא נחוש שקדשה אביה קודם החופה דהא אין לה חזקה, ועל זה הרי אין עדות עד אחד שלא היו קידושין כאלה.

וברור מאוד דכל מה שאין לה חזקת פנויה הוא רק לגבי השאלה אם נתקדשה תחת החופה וכמו שכתבתי אבל לענין ספק אחר שאין על זה את הריעותא של 'נכנסה לחופה' הרי היא עומדת שפיר בחזקתה, והדברים מאירים וברורים.

בענין עדות הכלה ואם החתן

טענה נוספת שכ' כ"ת, שהכלה טוענת שלא היה קידושין וכך מעידה אשה נוספת מקרובות החתן והרי שניהם כעדים במקום שלא הוחזק האיסור. ובנידון של ה"יד יוסף' שגם שם האשה העידה שלא היה קידושין ואעפ"כ סמכו רק על העד,

וראיתי שפמעכ"ת כ' בדבריכם לחלק בין נידו"ד לנידון של ה"יד יוסף' בזה"ל: בנידון שם אותה אישה הוחזקה במשך 16 שנה כאשת איש, ולכן התעוררה ריעותא וספק בחזקת הפנויה שלה, וכפי שכתב שם ביד יוסף' "דכיון דהוחזקה באשת איש זה זמן רב" ולכן הצריכו בעל יד יוסף' ובעל ישועות יעקב גם נאמנות עד בצירוף לאמירת האשה. ואין זה דומה כלל לנידון דידן שלא הוחזקה כלל לאשת איש, אפילו לא רגע אחד, שהרי עם הקול שיצא שהיה חופה יצא קול שיש ספק אם נתן החתן לכלה טבעת ע"כ.

ובעניי נראה להשיג על דברים אלו, דה"יד יוסף' לא הזכיר סברא זו שהוחזקה הרבה זמן באשת איש לגבי עניין חזקת פנויה כלל אלא רק לערער מחמת כן על נאמנותו של העד אחד משום איתחזק איסורא בדבר שבערווה, והנני להציע את דבריו להלן.

שבתחילה שלח לחפש אחר העד, שמע את עדותו שהעיד שלא היו קידושין בחופת אשה זו, וערער בזה מחמת מלתא דלא רמיא עליה דאינש והעד ההוא היה רק אחד מהנאספים ואולי לא נתן אל ליבו שהיו קידושין והאריך להכריע בחשש זה, אח"כ הוכיח שאין לחשוש לקידושי חופה, ואחר זה כתב בזה"ל 'ולחוש שמא קיבל אביה הקידושין והולוכה לחופה זהו חשש רחוק לענ"ד ואדרבא י"ל דאוקמי אחזקתה בחזקת פנויה וכעין זה כתב הנו"ב תניינא סימן נ"ד', ואח"כ מתחיל

תירצו הרבנים שליט"א דהתם האשה הייתה קטנה בשעת החופה ואינה נאמנת להעיד על זמן קטנותה, והנה חידוש הוא דבעדות שאשה נאמנת יהי' דין שצריך תחילתו וסופו בכשרות [עי' רמב"ם הלכות עדות פי"ד ה"ב שזהו הדין דאין גדול נאמן על מה שראה בקוטנו] ואין דבר זה ברור רק שא"א כעת להאריך בזה, רק אציין לביאור הגר"א יו"ד (סי' קכ"ז סקכ"ט), ריטב"א כתובות (כח ע"ב ד"ה הימנוהו), ש"ך חו"מ (סי' ל"ה סק"ז), מגילה (כ ע"א) אין מביאין ראיה מן הקטן ובר"ח שם ועי' אסיפת זקנים שם בשם החיד"א וצ"ע כעת.

אך בל"א הרי מצינו הרבה פעמים לעניין נאמנות אשה ועד אחד מצינו הרבה פעמים שכשיש אומדנא שמעידים בשקר אין סומכים עליהם וכגון כהנים במומי בכורות (בכורות דף ל"ה ועי"ש ע"ב תוד"ה איכא ובשיטמ"ק על תוס' זה) ועוד כהנה וכהנה רבו מלספור, והכא נתקבלה עדות ברורה על מנהג הכת ההיא שחוששים ביותר מכל השייך לשלטונות, ואפי' מקרוביהם שומרים את מעשה הקידושין בסוד, ובפרט דלפי חוקי השלטון מעשה קידושין בגיל כזה הוא עבירה חמורה ולכן מלמדים אותם לומר לא נתקדשנו, אשר על כן איך אפשר להאמינם.

ואם לגבי בדיקת חמץ במקום שהוא דאורייתא לא האמינו נשים דעצלניות הם (פסחים ד ע"ב תוד"ה הימנוהו, משנה ברורה סי' תל"ז סקט"ז), אף אנו נאמר דהכא פחדנים ביותר הם, וכל אחד

נוטל על עצמו אחריות הכת כולה, ועוד דנשים אלו שהעידו מבחינתם אין כלל תוקף וכוח לביה"ד הרבני וכך מחונכים הם מילדותם ולא איכפת להם כלל מה יפסקו להם ביה"ד הזה, ותמיהני איך אפשר לפסוק הדין על ידי עדות כזאת, וכבר הארכתי בזה לעיל.

שבתי וראיתי דגם פמעכ"ת לא סמכתם על עדותם כי אם לסניף, שהרי טרחתם לבאר שיש לה חזקה ואין לחשוש לקול ושאיין צריך לחפש אחר עדים וכו' ולא הסתפקתם במה שיש כאן ע"א במקום שלא הוחזקה באשת איש שנאמן, וכנראה לא כתבתם דבר זה רק כדי לחלק מנידון הישוע"י לנידון דידן ולכן הבאתם גם חילוק כל דהו, אבל לענ"ד אין בזה סרך עדות.

והנה רגלים לדבר למה שכתבתי דהלא נתקבלה עדות שהחתן כיסה את ראשה של הכלה בהינומא וכמש"כ בעצמכם, ואילו לעדות הכלה בביה"ד הרבני החתן לא אמר לה כלום, ואולי עדותה היא רק על דיבור ממש.

דבר נוסף הוא העדות של השליח שנשלח על ידי אב החתן להציע לעסקנים שהוא מוכן לעשות גט ובלבד שלא יערבו את הרשויות בעניין זה, ומדבר זה נשמע שצד החתן [שהם אנשי הקבוצה הנ"ל] מתייחס אליה כמקודשת, ויש לדון אם אמירה כזו נחשבת כעדות קרוב שהיו קידושין בחופה זו שהרי אם לא היו שם קידושין יכל האב גם להביא עדים על זה בב"ד פנימי [רצוני לומר היכן

וגם איך יתכן שאבי החתן מוכן לעשיית גט ואילו רעייתו [אם החתן] טוענת שלא היו קידושין כלל, כל זה סניפים חזקים שאין להאמין לעדותם בביה"ד הרבני, ודי בזה.

הנה אחר מה שנתבאר לעיל הרי כל הנידון אם צריך להמתין ולחפש אחר עדים שהיו בחופה זו הוא מיותר, מאחר שהיא בספק א"א משנכנסה לחופה, אבל מ"מ בקצרה אכתוב מה שיש להעיר גם בזה.

בגדר החיוב לברר במקום חזקה

כתב הרמ"א (סי' מ"ו סעיף ב') ויש לב"ד לחזור ולדקדק אחר הקול כדי לברר אם יש בו ממשות, ומקור דבריו הוא בב"י בשם הר"ן הרשב"א דאם לא הוחזק הקול ראוי לב"ד לבדוק אחריו כל שלא נשאת.

וכתב שם הדרכי משה בשם הריב"ש דגם אם יש עדים במקום סמוך שיודעים אם היה קידושין אין מונעים אותה לינשא אפי' יום או יומיים דלא נתנו חכמים דבריהם לשיעורין, וסיים וז"ל 'מיהו הכל תלוי ומסור לדיינים יראי השם אם יראו להם שיש ממשות בדבר' והביאו ה'באר היטב' (סקי"ב).

והנה אנו יודעים שיש בארץ ישראל עדים היודעים מה היה בחופה זו ובזמן הזה ובוודאי לגבי ביה"ד הרבני כולי ארעא כחד אתרא היא ויכולים בכל מקום למוצאם ולהביאם להעיד, והן

שהתכוון לערוך את הגט שזה וודאי לא בביה"ד הרבני].

ומצינו בגמ' (קידושין סה ע"א) דאדם שהכחיש בתחילה שקידש אשה מסוימת ולבסוף נתן לה גט מעצמו חייב גם בכתובה, ופירש"י (ד"ה ואם) דהוי כמודה שנתקדשה לו, ופסקו כן הרמב"ם בהל' אישות (פ"ט הט"ז) והטור (בסי' מ"ח), והשו"ע שהשמיט הוא משום שסובר דהגמ' איירי במקום שכותבים ואח"כ מקדשים וארוסה אין לה כתובה ואי"ז נפ"מ לדידן (עי' ב"י שם) אבל בעיקר הדין מודה דהוי הודאה, אמנם יש קצת לחלק דבנתן גט הוי הודאה ממש שבמילות הגט כתוב שהיא הייתה אשתו עי' ב"ש (שם סק"ג) וצ"ע.

אך אי נימא דהוי כעדות על הקידושין ובהנחה שהאב היה נוכח בחופה אז המצב הוא כדלהלן: לפנינו עד מפי עד קרוב שנתקדשה פלונית לפלוני וראינו מעמד חופה שהוא כנרות דולקות וכו', והרי קייל"ן כל עדות שאשה כשרה לה עד מפי עד כשר לה (בכורות לו ע"א) ואם כן גם לטענת כ"ת שיש כאן עדות של הכלה ואם החתן שלא הייתה נתינת טבעת הרי מוכחים הם ע"י העד מפי עד². ואמנם האב מכחיש ואומר שלא היה כלל בחופה, אך וודאי שאינו 'נאמן' בהכחשה זו וחייבים הב"ד לברר בדרכים האפשריים להם האם צודק הוא בדבריו.

המסייע גרע טפי שסומכת עליו והביאוהו הפוסקים (ב"ש מ"ז סק"ה וחלק"מ שם סק"ב).

² ואין לומר 'הלך אחר רוב דעות' ושתי נשים המעידות שלא היה קידושין עדיפי מהעד מפי עד, דעת הרמב"ם (אישות, פ"ט הל' ל"א) דבמקום שהכלה מכחישה אם יש לה עד

אמת דאין צריך לאוסרה מחמת עדים הללו אבל בוודאי הוא חיוב להב"ד לברר, שהרי לפנינו היה חופה ונתקבלה עדות שהחופה הייתה לכל הפחות עשרים דקות עד פריצת המשטרה וישנו קול הברה שבאו אחר נתינת הטבעת, האין מספיק ממשות בשביל שיהי צריך לבדוק.

מבואר בתוס' בכתובות (שם) דבראינו נרות דולקות וכו' ועד אחד אומר נתקדשה אסורה ואפי' אם נשאת תצא וכן דייקו האחרונים מדבריו, וביאורו דעל ידי הנרות וכו' יש איזה ריעותא בחזקת הפנויה ולכן עד אחד נאמן שנתקדשה ואפי' כשיש עד כנגדו שאומר לא נתקדשה נתרועעה חזקתה ומשום כן אסורה לינשא לכתחילה.

וכשאר עדים כלל אזלינן בתר חזקת פנויה ומותרת לשוק לכתחילה ואפילו שאיתרע קצת חזקתה עדיין מכרעת היא את הספק כשאין דבר אחר כנגדה, היוצא מדברינו דחזקת פנויה בנידון דידן [לולא דברי היד יוסף והישוע"י] אינה חזקה טובה ולכן מהני עד אחד נגדה.

דעת המגן אברהם (סי' תל"ז סק"ד) דבחזקה גרועה אמרינן דאין סומכים במקום שאפשר לברר, ולשיטתו יש לעיין בנידון דידן דכנגד החזקה יש רגלים לדבר אם היא חזקה גרועה שצריך לברר היכא שאפשר או דכיון שאין הוכחה נגד החזקה לא מיקרי גרועה.

ודעת הש"ך (יו"ד סי' פ"ג סקי"א) דבמקום דבעינן למיזל בתר חזקה אז צריך לברר באפשר

אך כשהוא דבר שאין ראוי להסתפק כלל לא צריך לברר, ולפי"ז בנידו"ד הרי כיון שיש רגלים לדבר בוודאי בעינן לדין חזקה בשביל להתירה וא"כ במקום שאפשר לברר צריך לברר.

דעת החת"ס (גליון שו"ע או"ח סי' ח') דבמקום רוב צריך לברר רק היכא שהרוב גרוע וכהמג"א אבל כשיש רק חזקה צריך לברר גם בחזקה טובה כהש"ך (כך נראה מדבריו בגליון בסי' תל"ז), ולפי"ז בנידו"ד וודאי צריך לברר.

ודעת כ"ת דהכא אין צריך לברר, והבאתם ראי' לזה מדברי הב"ש (סי' מ"ו סקי"א) שכתב שאם יצא קול [והיינו גם על ידי נרות דולקות וכו'] שיש רגלים לדבר] שקידש אחד מבניו של פלוני ואחד מהם קטן הרי זה קול ושוברו עימו שתולין בקטן, והקשיתם דאם צריך לברר למה לא נברר גם שם מי המקדש הקטן או הגדול.

ואנוכי בער ולא אבין, והרי כל עיקר סוגיית 'קול' איירי שאין העדים לפנינו או שמתו [במקום רגלים לדבר] או שהלכו למדינת הים או שאין לנו כל דרך לדעת מי הם, שהרי בעדים לפנינו הרי אפי' בקול שלא הוחזק צריך לברר ולהחזיק הקול כל שלא נשאת [וכדלעיל], וא"כ הרי וודאי א"א לברר כלל אם המקדש היה הקטן או הגדול וסומכין על חזקה במקום שא"א לברר.

ולכן גם לא אבין מה שייכות סוגיא דידן להא דאם יש עדים בצד אסתן שיודעים אם נתקדשה אין לאוסרה משום כן והלא בוודאי הוא כן דמאחר שעכשיו א"א לברר היא מותרת משום

הרי לדעת ר"ח שדין החופה להועיל כבר לקניין תהני החופה לקידושין ולא בעינן אמירה דוודאי ממעשיו ניכר שרוצה לקדשה, ומש"כ הגרע"א שאומדין אותו שאינו רוצה לקדש עד נתינת טבעת היינו באדם המבין מהי חופה ומהי קידושין.

ובאמת כפי שכ' כ"ת יש לומר דאף הכא דעת המקדש שיחול רק אחר הברכה וכמש"כ הגרע"א, אך זה לכא' תלוי בנוסח שמלמדים אותו לומר או לכוין שאם הוא מכוין בסתמא לקנות בכל קניין המועיל הרי על אף דלאו שפיר עביד משום דבעי' שתהי' הברכה עוברת לעשייתה ולדעת הר"ח אליבא דהשיטות שהחופה היא בהינומא או בכלונסאות כבר נתקדשה אבל מכל מקום נתקדשה.

ועוד דהישועות יעקב שהביא ראיות שלא חיישינן לקניין חופה בכלונסאות והינומא הביא ראיה רק מדלא מצינו שהחוזרים בהם אחר הינומא צריכין גט, ולמה הניח מה דמברכים לבטלה לדעת הר"ח והיה ראוי לחוש לזה בכל חופה [וכמו שמצינו במשנה ברורה סי' ח' סקכ"ב שחמור איסור ברכה לבטלה יותר מביטול עשה], ומשמע שסובר שאין ראיה ממה שלא החמירו בברכה לבטלה שלא נחמיר גם באיסור אשת איש החמור, וגם בדעת רבנו הגרע"א יש לומר שכתב ראיה זו רק בצירוף עם שאר הראיות ולא הכריע ממנה לבד, היוצא מכל זה דמבוכה גדולה היא

החזקה, והרי הריב"ש (סי' קכ"ג) כתב דמה שלא מחכים יום או יומיים הוא משום שלא נתנו חכמים דבריהם לשיעורים ובלאו הכי הרי היה מכריע להמתין וחזינן להדיא דס"ל דבנידו"ד אם אפשר לברר מייד, חייבים לברר.

בענין אי צריך לחשוש לקידושי חופה

דעת הגרע"א דראוי למיחש לקידושי חופה אלא דאומדנא הוא שאין אדם מכוין לקדש עד שנותן הכסף, ודעת ה"ד יוסף' והישוע"י ופתחי תשובה (סי' כ"ה סק"ג) דלא חיישינן כלל לזה בהינומא וכלונסאות.

ולא נהיג גבן לבוא להיות כמכריע בפלוגתת האחרונים ובפרט להכריע כנגד הגרע"א שהיה גדול דורו דור דעה, וכתב רבנו הגדול הגר"ח מוולאז'ין זצוק"ל במכתב להגר"ש אייגר זצק"ל (חוט המשולש סי' ג') 'כי יקר בעיני סברת מר אביך הגה"ח נ"י כסברת אחד מהראשונים המשמשים לפניו במוסד' (הלשון בערך שאין הספר תח"י).

ובנידון דידן הרי החתן אינו יודע מה עושה חופה ומה טבעת [ולכל הפחות בוודאי הרבה פעמים כך הוא] ואומרים לו שיכוין בכל מעשה שיועיל כפי מה שדינו להועיל [וכבר כתבתי ביום ה' י"ז סיון במכתבי להגה"ג ר"א ויס שליט"א (באות י"ב) שיש מנהג בירושלים לומר לו שיאמר כך: "כל מה שאעשה היום בעסק הכתובה והקידושין והמסתעף הריני עושה על דעת חז"ל שיהיה באופן המועיל" ועיי"ש עוד], ואפשר שבאופן זה

אם ראוי לחוש הכא לקידושי חופה וצריך בזה הכרעת גדולי הדור.

אשר עלה בדינו מכל הנ"ל להלכה ולמעשה [מלבד מש"כ במכתבי הקודם]

א. שדעת הישועות יעקב שאי אפשר לסמוך על חזקת פנויה באשה שנכנסה לחופה וכן משמע דעת המהרי"ט, וכל מבקש האמת וההולך בדרך הישרה והמסורה רואה שאין כלל מקום לחלק בין נידו"ד להוראת הגאון בעל "ישועות יעקב" ומודים דרבנן היינו שבחייהו.

ב. אי אפשר לסמוך על עדות של עד אחד או אשה מהקבוצה הנ"ל בביה"ד הרבני שאומרים שלא היה קידושין.

ג. שחייב גמור הוא לברר עד היכן שהיד מגעת בשעה זו, וזה גם לולא דברי הישועות יעקב וגם

מלבד דעת המהרשד"ם דבמקום שיש חשש שיבואו עדים לאחר זמן ויעידו שאסורה אסור לביה"ד להתירה בלא לעשות כל שביכולתו לברר את הענין לאשורו.

ג. שיש לחוש לקידושי חופה שהרי אין בדינו להכריע בין גדולי האחרונים, וגם איננו יודעים איזה טעם נקטו לעיקר ומכריע וכמש"ל.

סוף דבר אנוכי על משמתי אעמודה וגם אתיצבה, ובזה אני חוזר ומצטרף לפס"ד של הגאון רבי משה ברנדסדורפר שליט"א שהכלה אסורה לכל העולם מלבד להבחור החתן אם לא שיתן לה גט פיטורין כדת וכדין וגם אז תהיה אסורה לכהן.

מנאי אסקופה הנדרסת עבד לעבדי ה'
חיים רוטר

נספח סימן ז בענין טהרת ומעלת היוחסין

בס"ד יום שישי י"ב אדר תשע"ז

להו"כ ידיד ה' וידיד בית ישראל ידי"ע מרביץ תורה לעדרי עדריהם הגאון וכו' רבי ברוך מרדכי אטינגר שליט"א ראש ישיבת כנסת יחזקאל דאלעד ת"ו.
שלו' רב וכוט"ס.

אולם יוצאי חלציו דיולדו בדרך התורה אין בהם כבר פגם או עכ"פ הוא כבר נפחת ועי' לרבינו בעל קה"י ביבמות (סימן מ"ט) שפותח שער לדופקים בתשובה עיי"ש ובמכתבים ומאמרים החדש למרן הגרא"מ שך זצ"ל (מכתב שמ"א-ב') וכן עי' בשו"ת שבט הלוי (ח"ד סימן קס"ב) במש"כ על דברי הקה"י, ומי יתן טהור מטמא עיי"ש, ובשו"ת אגרו"מ אהע"ז (ח"ד סימן י"ד ושם סימן כ"ג אות ג') כ' ביותר דגם אם האם לא הלכה למקוה מעולם לא בטוח שבניה בני הנדה עיי"ש בטעמו ונמוקו, וא"כ לא בטוח שהבעלת תשובה פגומה ובפרט אם אנו רואים דמידותיה מתקנות, אולם מכיון דמידי ספיקא לא נפקינן ובפשטות היא כן פגומה עלינו לעיין בפרשה זו. והנה ביבמות (עח ע"א ובהוריות יג ע"א ובסנהדרין לו ע"ב וע"ע בקידושין עז ע"א ובנדה מט ע"ב) מבואר דממזר בא מטיפה כשירה, [ויצירתו פגומה מחמת תערובת האיסור כעין בשר וחלב שכל מין בפני עצמו כשר] משא"כ עכו"ם בא מטיפה פסולה, [ועי' בגיטין (נז ע"א) תא חזי מה בין פושעי ישראל [יש"ו] לנביאי אומות העולם עובדי ע"ז [בלעם] והדברים

בדבר השאלה בעלת תשובה שמציעים לה חתן גר, והיא טוענת שפגמו יותר גדול משלה, האם יש טענה בדברים ומה העצה ההגונה לתת לה.
בנדרים (כ' ע"ב) וברותי מכם המורדים והפושעים בי (יחזקאל כ'–ל"ח) אמר רבי לוי אלו בני תשע מדות וכו' ויש גורסין, בני נדה, דאף דאין הולד ממזר מזה, פגום מיהא הוי, ועליהם אמר הכתוב "וברותי מכם" וגו' [פמ"ג] ביאור הלכה (סימן ר"מ סעיף ג') ובשו"ע אהע"ז (סימן ד' סעיף י"ג) כ' וז"ל איזהו ממזר זה הבא מאחת מכל העריות בין מחייבי מיתות בין מחייבי כריתות חוץ מהבא מהנדה שאע"פ שהוא "פגום" אינו ממזר אפילו מדרבנן ע"כ ועי' בנושאי כלים דאין משפחתו מיוחסת וראוי להרחיק מהם, אבל אינו פגום מכח איסור וכשירה אפילו לכהונה עיי"ש.

ויל"ע מהו הפגם האם זה שהוא חצוף ועז פנים וכיו"ב במדות רעות, וכדאיתא במס' כלה דגם אם הוא תיקן את עצמו, אפשר דהוא דבר הנמשך לדורות ויהיו יוצאי חלציו חצופים ומקולקלים, דשמא טבעו לא נשתנה רק הוא מתגבר על טבעו או דהפגם הוא עצם יצירתו דנעשית בעבירה,

מבהילים על הרעיון]. וקצת צ"ע מסוטה (כז ע"א) "ואל ישא בת דומה שזו באה מטיפה כשרה וזו באה מטיפה פסולה", והתם מיירי בעכו"ם או ממזר וי"ל, ועיי"ש ברש"י דגירסתו וזו באה "מביאה" פסולה.

ואיה"נ דאיכא התם בגמ' צריכותא דממזר גרע מעכו"ם דאסור לו לבוא בקהל ה' משא"כ גר לאחר שנתגייר, ברם בנידו"ד דמיירי בפגמם של בני ט' מדות, אולם אין פגמם מכח איסור וכנ"ל, משא"כ עכו"ם שנתגייר אינו מזרע אברהם וקהל גרים לא איקרי קהל, ומותר בממזרת, משא"כ בבני ט' מדות (עי' בשו"ע סי' ד' סעיף כ"ב).

וביותר מצינו ביבמות (מה ע"א) דההוא דאתא לקמיה דרב, אמר ליה עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל מהו, אמר לו הולד כשר, אמר ליה הב לי ברתך, לא יהיבנא לך, אמר "שימי" בר חייא לרב [נכדו היה, עי' לקמן סג ע"א] וכו' א"ל [רב, לשימי בר חייא] אי הוי כיהושע בן נון לא יהיבנא ליה ברתי, א"ל [שימי לרב] אי הוה כיהושע בן נון אי מר לא יהיב ליה אחריני יהבי ליה, וכו' [וצ"ב מדוע רב נתן דוגמא כיב"נ ולא אמר כבר כמשה רבינו ע"ה ועי' בט"ז יור"ד סימן רמ"ב סק"כ ואכמ"ל].

וצ"ב טובא דהלא יהושע בן נון תלמידו של משה רבינו והוא פה שני לגבורה והוי חוליא שניה בשלשלת הדורות וכדתנן בריש מס' אבות משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע, ויהושע לזקנים, וע"ע בהקדמת הרמב"ם לי"ד החזקה,

וא"כ איך יתכן שאדם בדרגא כזו גבוהה יש בו חסרון עד כדי כך שרב העדיף חתן פשוט הרבה יותר מיב"נ, דהלא אם ראשונים בני מלאכים אנו בני אנשים וכו' (שבת קי"ב ע"ב וש"נ) והכל בגלל שאביו היה עכו"ם, והלא אמרי' בפסחים (קיג ע"א) בתך בגרה שחרר "עבדך" ותן לה, ובמתני' דהוריות (יג ע"א) ממזר ת"ח קודם לכהן גדול עם הארץ, וביותר דהא שימי בר חייא אמר לרב דאי הוה כיהושע בן נון אי מר לא יהיב ליה "אחריני יהבי ליה" והטעם בזה פשוט דרבים היו מעדיפים חתן גדול הדור כהחזו"א כהרב מטשעבין או הח"ח ז"ל על אף באם אביהם היה עכו"ם [כרב מרי בר רחל, ב"ב קמט ע"א] וכן היו לוקחים לחתן את בן הגרף פוטצקי לאחר שנתגייר, [ואפשר דאביו עכו"ם גרע מגר, דהא אמרי' ביבמות (כב ע"א וש"נ) דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי, אולם אעפ"כ עדיין צע"ק דסוכ"ס בא מטיפה פסולה כדאמרי' התם (עח ע"א) והגירות לא מועילה לעני"ז וכן מוכח מהוריות (יג ע"א) דאיתא התם ישראל קודם לממזר שזה מיוחס וזה אינו מיוחס, ממזר קודם לנתין זה בא מטיפה כשירה וזה בא מטיפה פסולה, נתין קודם לגר זה גדל עמנו בקדושה וזה לא גדל עמנו בקדושה [וכו'] וא"כ מדוע רב לא היה לוקח לחתן לבתו אדם אפילו בדרגתו של יב"נ באם אביו היה עכו"ם וצ"ע.

וביותר צ"ע דמדוע ר' חנינא בן תרדיון לקח לחתן את ר' מאיר [דביתהו" דר' מאיר "ברתיה" דר'

חנינא בן תרדיון ע"ז יח ע"א] דהלא אבי ר"מ היה
נירון קיסר, וכדמבואר בהקדמת הרמב"ם ל"ד
החזקה וז"ל ור' מאיר "בן" גר הצדק ועי' בגיטין
(נו ע"א) ערק [נירון קיסר] ואזל ואיגייר "ונפק
מיניה" ר"מ (וע"ע סנהדרין צו ע"ב) ולכאורה
באם נאמר דרב לא רצה לקחת חתן לבתו אדם
שנולד מאב עכו"ם אפילו אי הוי כיב"נ, דחשש
לזרעו אחריו דבאם לא יהיה להם את כח התורה
לא יהיה להם מי ומה שיגן עליהם וא"כ מדוע
רחב"ת לא חשש לזרעו אחריו וכי ר"מ גדול
מיב"נ.

וכן צ"ב הני מעשיות דאיתא בקידושין (עא ע"ב)
זעירי הוה קא מישתמיט מיניה דר' יוחנן דהוה
אמר ליה נסיב ברתִי [ולא היה חפץ בה מפני
שהיא מארץ ישראל והוא היה מבבל, רש"י] יומא
חד הוו קאזלי באורחא מטו לעורקמא דמיא
[שלולית של מים מכונסין] ארכביה [זעירי] לר'
יוחנן אכתפיה וקא מעבר ליה, א"ל [רבי יוחנן]
"אורייתן כשרה בנתין לא כשרן" [תלמידי אתה
ותורתי כשירה לך ובתי אינך חפץ, רש"י] מאי
דעתך אילימא מדתנן עשרה יוחסין עלו מבבל
וכו'.

שם עולא איקלע לפומבדיתא לבי רב יהודה,
חזייה לרב יצחק בריה דרב יהודה דגדל ולא נסיב,
א"ל מאי טעמא לא קא מנסיב ליה מר איתתא
לבריה, א"ל מי ידענא מהיכא אנסיב [איזו אשה
מיוחסת, רש"י] אמר ליה אטו אנן מי ידעינן
מהיכא קאתינן, דלמא מהנך דכתיב נשים בציון

ענו בתולדות בערי יהודה [דהיינו דיתכן דאנו
צאצאי עכו"ם הבא על בת ישראל] וכי תימא
עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר
ודילמא מהנך דכתיב בהו וגו' אמר ליה היכי
נעביד, אמר ליה זיל בתר שתיקותא, כי האי
דבדקי בני מערבא כי מינצו בי תרי בהדי הדדי
חזו הי מנייהו דקדים ושתיק אמרי "האי מיוחס
טפיי" ועי' ברמ"א אהע"ז (סימן ב' סעיף ד').

והנה בהני מעשיות מיירי בנישואי בן לבת [ולא
היה להם חשש על היהדות] ומשפחת אב קרויה
משפחה, משפחת אם אינה קרויה משפחה
(יבמות נד ע"ב וש"נ) דכתיב (במדבר א') ויתילדו
על משפחותם לבית אבותם ואעפ"כ חששו
לינשא, וצ"ב כנ"ל וכשאלת ר' יוחנן את זעירי
"אורייתן כשרה בנתין לא כשרין" ועי' בהקדמת
הרמב"ם ל"ד החזקה שר' יוחנן נמנה בין מוסרי
התורה ואעפ"כ חשש זעירי לישא את בתו וצ"ב
טובא וכמש"כ.

והנראה לומר בזה דרב חשש לזרעו אחריו,
דמכיון דסוכ"ס איכא בו פגם דנולד לאב עכו"ם,
גם אם חתנו יהיה כיב"נ, אולם פגום מיהא הוי,
וגם איכא חשש לתולדותיו כשלא יהיה להם את
כח התורה כאביהם, ואז הפגם עלול לצוץ
ולפרוח ח"ו [וביזמא עא ע"א ואמר רבי ברכיה
אם רואה אדם שתורה פוסקת מזרעו ישא בת
תלמיד חכם] ומצינו עני"ז אפילו במשה רבינו
ע"ה וכדאיתא בב"ב (קט ע"ב) אמר רבי אלעזר
לעולם ידבק אדם בטובים שהרי משה שנשא בת

יתרו יצא ממנו יהונתן וכו' ומצינו מסנהדרין (צד ע"א) דאמרי אינשי גיורא עד עשרה דרי לא תבזה ארמאי קמיה, הרי דגם לאחר הגיור וכן לבנו ולבן בנו בעומק הנפש יש איזה הרגשה פנימית של איזה השתייכות לעכו"ם, ומצאתי כן ברשב"ם פסחים (ק"ב ע"ב) דכ' לבאר מדוע לא תנסוב גירותא, וז"ל משום דאמרינן גיורא עד עשרה דרי לא תבזי ארמאה באפיה, הרי כמש"כ, ובזה מובן דעתו של רב, והא דמצינו דממזר ת"ח קודם לכה"ג, אין לזה שייכות לניד"ד דהתם מיירי בדיני קדימה שהממזר ת"ח קודם לכה"ג ע"ה עיי"ש, אולם גם כשהוא ת"ח הוא נשאר ממזר ובאיסורו קאי דלא יבוא בקהל ה', והא דאמרי' בתך בגרה שחרר עבדך ותן לה, התם משום דחיישינן דעד שימצא לה את זיווגה הראוי היא תקלקל, או שמא כבר לא תינשא וכדאיתא בסנהדרין (ק' ע"ב) בת לאביה מטמונת שוא וכו' בגרה שמא לא תינשא.

וכן צ"ל בהני מעשיות דמס' קידושין וכו"ל דחששו על טהרת היחוס דכשאיכא פגם ח"ו ליכא נפק"מ אם הוא מצד האב או מצד האם. ולפי"ז צ"ל דהא דרב לא רצה לקחת לבתו מי שאביו עכו"ם אפילו אי הוי כיב"נ, הוא מחמת דבא מטיפה פסולה והוי פגום וכו"ל משא"כ ר"מ נולד לאביו הגר לאחר שנתגייר וא"כ כבר בא מטיפה כשירה ולא היה לו שום פגם מלבד חסרון יחוס, ובשבת (קמו ע"א) ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן וכו' גרים וכו' אע"ג דאינהו

לא הו מזלייהו הוו וכו' ולכן רחב"ת לא חשש לזרעו אחריו, וגם דמותר בכהנת, משא"כ הנולד לאב עכו"ם הבא על ישראלית, הוא פגום לכהונה ע"י בשו"ע אהע"ז (סימן ד' סעיף י"ט).

אולם עדיין צ"ב קצת מהא דאמרי' בקידושין (ע' ע"ב) כשהקב"ה משרה שכינתו אין משרה אלא על משפחות מיוחסות שבישראל ועיי"ש בתוס' (בדף עא ע"א) דפירש ר"י דהטעם במאמר ר' חלבו דקשים גרים לישראל כספחת, דמכיון שנטמעו בישראל ואין השכינה שורה אלא על משפחה מיוחסת, וכן ע"י בילקו"ש (במדבר אות תרפ"ד) בשעה שקבלו ישראל את התורה נתקנאו אומות העולם בהן מה ראו להתקרב יותר מן האומות סתם פיהן הקב"ה אמר להן הביאו לי ספר יוחסין שלכם, וי"ל.

איברא דמצינו ביותר בכתובות (סב ע"ב) רבי איעסיק ליה לבריה בי רב חייא כי מטא למיכתב כתובה נח נפשה דרבינא אמר רבי ח"ו פסולא איכא יתיבו ועיינו במשפחות, רבי אתי משפטיה בן אביטל ורבי חייא אתי משמעי אחי דוד, ועי' בפירש"י, הרי דשמרו משמים על רבי לא רק על טהרת היוחסין אלא אפילו על מעלת היוחסין, וכעיי"ז מצינו עוד בירושלמי כתובות (פ"ב ה"ו) בבנתיה דשמואל וע"ע ביבמות (ע"ח ע"ב) "ממזרא לא חיי" וכן שם בירושלמי (פ"ח ה"ג) אחת לששים ולשבעים שנה הקב"ה מביא דבר בעולם ומכלה ממזריהן ונוטל את הכשרין עמהן שלא לפרסם את חטאיהן עיי"ש.

והנה אף דפשוט דמידותיהם היו קדושות והם יכלו לשתוק ולסבול את עלבונם, והם לא השיבו לו מחמת דמותר היה להם להשיב לו וכדמבואר בחינוך (מ' של"ח) ועי' בח"ח (פתיחה לאוין ח-ט בבאר מים חיים) אלא שע"פ דין הם היו חייבים להשיבו מחמת עשה דכבוד התורה, וכדאיתא ביומא (כג ע"א) כל ת"ח שאינו נוקם ונוטר כנחש אינו ת"ח.

אולם מה שעדיין צ"ב אדם שתיקן את מדותיו, אם בניו הנולדים לו לאחר שתיקן את מדותיו, יורשים את תכונותיו שקודם התיקון או לאחר התיקון ועי' במס' עדיות (פ"ב מ"א) האב זוכה לבניו בנוי בכח וכו' ועי' בשו"ת שערי חיים (ח"ג סימן ק"ג אות ס"ט).

והנה משפחותם לבית אבותם, ובשבטים הלך אחר הזכר, ועי' בסנהדרין (ה' ע"א) לא יסור שבט מיהודה וכו' וליכא פגם בגיורת ובתולדות הבאות ממנה וכ"ז מלבד דמשפחותם לבית אבותם, וחסרון היחוס בגיורת הוא פחות מחסרון היחוס של גר וזרעו אחריו וכל מלכות בית דוד יסודה מגיורת של רות וכן מלך המשיח ועדיין צ"ב עני"ז, דא"א להביא ראיה מדורות ההם וקדוש ישראל ראש קהילות יעקב ז"ל אמר לאבי הגאון בעלי השערי אהרן שליט"א דאין "פגם" בגיורת אולם איכא חסרון דאין לה "יוחסין".

ובמושכל ראשון נראה מכל הנ"ל שגר הוא בדרגא פחותה מכן הנדה דאם כל החומר של הבא על הנדה והפגימה של הולד הנולד מזה,

ברם אף דודאי דאיכא מעלה ביחוסין, וכדמצינו בברכות (כו ע"ב) והוא [ראב"ע] עשירי לעזרא דאית ליה "זכות אבות" ולא מצי עניש ליה וכע"ז במו"ק (כה ע"א) זקפיה לארונה וכו' ובפירוש הר"ח שם, וכן איתא בדקדוקי סופרים ברכות (ח' ע"ב) לא תנסוב גירותא דלית ליה זכות "אבהתא" ובתענית (לא ע"א) תנו עיניכם במשפחה וכו', וע"ע בשבת (נה ע"א) אולם מאידך גיסא מצינו דלא בכל מצב מועיל הזכות אבות, וכדאיתא במנחות (נג ע"א) אמרי' ליה רבנן לרבי פרידא רבי עזרא בר בריה דרבי אבטולוס דהוא עשירי לראב"ע דהוא עשירי לעזרא קאי אבבא, אמר מאי כולי האי אי בר אוריין הוא יאי וכו' ואי בר אבהן ולא בר אוריין אישיא תיכליה.

וביומא (עא ע"ב) ת"ר מעשה בכהן גדול אחד שיצא מבית המקדש והווי אזלי כולי עלמא בתריה כיון דחזיונהו לשמעיה ואבטליון שבקוהו לדידיה ואזלי בתר שמעיה ואבטליון לסוף אתו שמעיה ואבטליון לאיפטורי מיניה דכהן גדול אמר להן ייתון בני עממין לשלם, [ופרש"י לשון גנאי הוא לפי שבאו מבני בניו של סנחריב כדאמרינן במס' גיטין (נז ע"ב)] אמרו ליה ייתון בני עממין לשלם דעבדין עובדא דאהרן ולא ייתי בר אהרן לשלם דלא עביד עובדא דאהרן ע"כ ובהקדמת הרמב"ם ל"ד החזקה מבואר דהם בעצמם היו גרי צדק וכן מבואר בפירוש הראב"ד בעדיות (פ"ה מ"ו) ד"ה דוגמא השקוה וכו', וכ"כ שם הרמב"ם בפירושו וכן שם (בפ"א מ"ג).

אולם אינו פגום מכח איסור והנדה בעצמה וכ"ש בתה "כשירה אפילו לכהונה" משא"כ גיורת אפילו נתגיירה פחות מג' שנים אסורה לכהן (שו"ע סימן ו' סעיף ח') ולכן טענת הבעלת תשובה היא טענה.

ושו"ר דהטעם דגיורת אסורה לכהן אי"ז משום חסרון ביחוסה אלא מפני שדינה כזונה אף שהיא פחותה מבת ג' (עי' ביבמות סא ע"א בתוד"ה אין וכו') ובת גיורת אין לה שום פגם משא"כ בת הנדה יש לה פגם ועי' במכתבים ומאמרים החדש למרן הגרא"מ שך ז"ל. (ח"ג מכתב ס"ז) דברי חיזוק לאברך הנשוי לגיורת.

והנה זה פשוט דילדים שנולדו מגיורת עדיפים מילדים שנולדו באיסור נדה דהם פגומים משא"כ בני גיורת שאין בהם פגם כלל חוץ מחסרון יחוס, אולם ודאי בנידון דידן יש בטענת הבעלת תשובה טענה דהא דאינו מיוחס הוא חסרון גדול מאוד, ועי' בתענית (לא ע"א) מיוחסות שבהן מה היו אומרות תנו עיניכם במשפחה לפי שאין האשה אלא לבנים ועיי"ש בפירש"י וכבר כתבנו לעיל דאיתא בברכות (ח' ע"ב) לא תנסוב גירותא ואיכא גירסא בגמ' דהטעם הוא מפני חסרון יחוס ומאידך גיסא בניה כבר אינם פגומים כבני נדה דמיקלש קליש פגמה ועדיין צ"ע בכ"ז.

אולם לגבי העצה ההוגנת לתת לה, זה יכול לתת רק הרב המורה דרכה שיודע את מעלותיה וחסרונותיה ועוד ועוד ולאחר שישקול את כל הנתונים יכריע או יעבירם לאדם גדול ממנו

שיכריע בזה, וכבר מצינו בחז"ל "בתך בגרה שחרר עבדך ותן לה" דהיינו דנתנו עצה לרדת בדרגא ביוחסין בכדי למנוע נזקים יותר גדולים וכנ"ל ופשוט, וכעי"ז מצינו בילקו"ש (פ' וירא אות ק"ב) ויהי "אחר הדברים" האלה וגו' ד"א אחר הדברים אחר הרהורי דברים שהיו שם, מי הרהר, אברהם הרהר, אמר אילו מת יצחק בהר המוריה לא היה מת בלא בנים עכשיו שנעשה לו נס אשיאנו מבנות ענר אשכול וממרא שהן צדקניות אעפ"י שאינן מיוחסות דמה איכפת לי ביוחסין ועי' ביבמות (סג ע"א) נחית דרגא נסיב איתתא, ופירש"י לא תקח אשה חשובה ממך שמא לא תתקבל עליה, אולם בקרבן העדה בירושלמי קידושין (פ"ד ה"ד) פירש "רד למטה מכבודך וקח אשה כלומר תקח אשה ממשפחה שהיא למטה ממשפחתך כדי שלא תשתרר עליך" ע"כ.

וכעי"ז מצאתי ביותר במהרש"א דהנה איתא בהוריות (יג ע"א) מפני מה הכל רצין לישא גיורת ואין הכל רצין לישא משוחררת אמר להם זו היתה בכלל ארור וזו לא היתה בכלל ארור דבר אחר זו היתה בחזקת שמור וזו לא היתה בחזקת שמור, ומפירש"י נראה דהגירסא מפני מה הכל "רוצין" וכ' המהרש"א דר"ל שהכל רצין וחפצין לישא גיורת יותר אפילו מישראלית כיון שמותר לישא אותה שאינה בכלל ארור גם שהיא בחזקת שימור ולא כן המשוחררת ומטעם דאמרינן "נחית דרגא נסיב איתתא חפצים בה יותר מבישראלית" ע"כ.

אולם דבריו צ"ע טובא היתכן להעדיף גיורת על ישראלית, איברא, דגוף דברי הגמ' מפני מה הכל רצין וכו' צ"ב טובא דהא איתא בברכות (ח' ע"ב) "לא תנסוב גירותא" [ובדקדוקי סופרים הביא גירסת גמ' כת"י "דלית ליה זכות אבהתא"], וכן איתא בפסחים (ק"ב ע"ב) [ופירש שם הרשב"ם משום דאמרין גיורא עד עשרה דרי לא תבזי ארמאה באפיה ע"כ] ושור' שכבר כן הקשה היעב"ץ ולכן כ' לבאר כלומר רוצים בה יותר מבמשוחררת, אם אין אשה אחרת מצויה להם אלא אחת משתי אלו עיי"ש ולפי"ד ניחא דברי המהרש"א דרק בכה"ג מיירי, דלא יעלה על הדעת דמחמת נחית דרגא וכו' ישא גיורת וכו"ל ובפרט דאמרין בב"ב (ק"י ע"ב) רוב בנים הולכין אחר אחי האם, ובקידושין (ע' ע"ב וש"נ) קשים גרים לישראל כספחת, ועוד א"ל בכוונת המהרש"א דמש"כ ישראלית הכוונה לשפחה משוחררת שהיא ישראלית ובכה"ג עדיף לו גיורת מאשר שפחה משוחררת, אולם עדיין צע"ק מש"כ דמטעם דאמרין נחית דרגא וכו' חפצים בה יותר מישראלית וצ"ע.

ומכיון דאתינא להכא לא אמנע מלכתוב לכ"ת דהנה איתא במתני' דהוריות (יג ע"א) אבל אם היה ממזר ת"ח וכה"ג ע"ה ממזרית ת"ח קודם, ועי' בחק נתן וברש"ש דכ' דמדלא נקט התנא דאפילו נתין או גר ת"ח קודמין לכה"ג משמע דדוקא ממזר שבא מטיפה כשירה יכול להיות קודם לכה"ג וכ"כ בעיני שמואל עיי"ש.

ולכאורה דבריהם נסתרים מגמ' ערוכה ביומא (עא ע"ב) שכלל ישראל כיבדו את שמעי' ואבטליון יותר מהכה"ג וכו"ל והם הלא היו "גרים" וכמש"כ הרמב"ם בהקדמתו ליד החזקה, וכ"כ בפירושו למשניות עדיות (פ"א מ"ג) ושם (בפ"ה מ"ו) וכ"כ שם הראב"ד עיי"ש.

וכן צע"ק מב"ק (לח ע"א וש"נ) שאפילו נכרי ועוסק בתורה הרי הוא כהן גדול, ובמדרש תנחומא פ' ויקהל (אות ח') אפילו הגרים שעוסקין בתורה שקולים הם ככהן גדול וכו' עיי"ש, וי"ל.

ובהכרח צ"ל כמש"כ המאירי שם (יב ע"ב) דהתנא לא נקט ת"ח נתין גר ומשוחרר משום דאין חכמה מצויה בהם ע"כ.

וראיתי להעתיק בסיום הדברים את דברי המדרש (במ"ר פ' ח' ט') וראה בנים לבניך שלום על ישראל, וכי בשביל שיראה הגר בנים לבניו לכך יבא שלום על ישראל אלא בגר צדק הכתוב מדבר שזוכה שמשאיתו בתו לכהן וזוכה ועומדים מבניה שהם בני בניו כהנים שמברכין את ישראל וכו' לכך נאמר שלום על ישראל, כשם שמצינו ברחב הזונה על שהכניסה את המרגלים לביתה ומלטה אותם העלה עליה הקב"ה כאלו עמו עשתה ונתן לה שכרה וכו' ומה שכר נטלה שנשאו מבנותיה לכהונה וילדו בנים שהיו עומדים ומשמישים ע"ג המזבח והיו נכנסין למקדש ומברכין את ישראל בשם המפורש ואלו הן ברוך בן נריה ושריה בן מחסיה וירמיה בן חלקיה וחנמאל בן שלום וכו'.

וידע כ"ת שילדים הנולדים דרך הזרעה
מלאכותית וכל כיו"ב על אף שהם כשרים לבוא
בקהל ה', אולם צ"ב אם הם לא נכללים בבני ט'
מידות וכן צ"ב יחוסם וכבר הארכתי בזה לעיל
(סי' עד"ר) עיי"ש.

ואת אשר נלע"ד כתבתי

וכן רמז משה בתורה כן שאחר פרשת גזל הגר
כתיב ואיש את קדשיו לא יהיו לומר שגר
שמתגייר לשם שמים זוכה שיוצאים מבניו שיהיו
הקדשים שלהם וכו' עיי"ש.